

საქართველოს კულტურის, ძეგლთა დაცვისა და სპორტის
სამინისტრო

Ministry of Culture, Monument protection and Sports of
Georgia

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი

The Folklore State Centre of Georgia

მარო თარხნიშვილი

MARO TARKHNISHVILI

თბილისი 2008
Tbilisi 2008

სიმღერები გაშიფრა მარია კვალიაშვილმა

მუსიკალური რედაქტორები: კუკური ჭოხონელიძე
ნანა ვალიშვილი

რედაქტორი: ბაია ასიეშვილი

გამოცემაზე მუშაობდნენ: ნანა კალანდაძე
ნუნუკა შველიძე
თეა კასაბური

თარგმანი მიხეილ გელაშვილისა

კომპიუტერული მომსახურება თამაზ გაბისონიასი

დამკაბადონებელი კახაბერ წურნუშია

დაიბეჭდა შპს „ფავორიტი“

Marika Kvaliashvili

Musical Editor: Kukuri Chokhonelidze
Nana Valishvili

Editor of the text: Baia Asieshvili

Works for this publication were performed by:

Nana Kalandadze
Nunuka Shvelidze
Tea Kasaburi
Tamaz Gabisonia

Translated by Michael Gelashvili

Typographic Dezigyn by Kakha Tsurtsunia

The book was printed in "Favoriti", Ltd.

ბებიაჩემი — მარო თარხნიშვილი (1891-1969)

ამ კრებულის შედგენას, რაგინდ საოცარიც უნდა იყოს, ჯერ კიდევ მაშინ ჩაეყარა საფუძველი, როდესაც ბებიაჩემი ჩემზე ორმოცდაათი წლით უფროსი იყო, მე კი სრულიად ახალგაზრდა, კონსერვატორიის პირველი კურსის სტუდენტი ვიყავი. დღეს უკვე ბებიაჩემის ასაკისა მივუბრუნდი ამ საქმეს და დიდი ხნის განმავლობაში მიღებული ცოდნითა და პროფესიული გამოცდილებით, სრულიად ახლებურად გააზრებული ღირებულებებით, კრებულად ავკინძე, ხუთასი ქართლ-კახური სიმღერისაგან შემდგარი მისი რეპერტუარიდან ორმოცდაათი საუკეთესო ნიმუში შევარჩიე და ნაშრომს მარო თარხნიშვილის ცხოვრებისა და შემოქმედების ამსახველი ფოტომასალა დაუერთე. ვფიქრობ, ყოველი ქართველისათვის საინტერესო იქნება ცნობილი მომღერლისა და პირველი ლოტბარი ქალის, საქართველოს სახალხო არტისტის, მარო თარხნიშვილის ცხოვრება და მოღვაწეობა.

დასაბეჭდად გამზადებული კრებული წლების განმავლობაში მზის სინათლეს ელოდა. ბევრი რამ მეღობებოდა წინ, მაგრამ ახლა მოსვენება დაგვარგე — უნდა დანაპირები შემესრულებინა. პირობა კი ასეთი იყო: ბებიაჩემმა სიცოცხლეშივე მთხოვა: „შვილო, თუ მე ვერ მოვესწრები ამ კრებულის გამოცემას, როცა დაიბეჭდება, მოდი ჩემს საფლავთან და ჩამომდახე, რომ დაპირებული შემისრულე. ყველაფერს გავიგებ და ვიგრძნობ. იცოდე, ეს ჩემთვის ძალზე მნიშვნელოვანი საქმეა — ტყუილად არ მიღვანია, ჩემს შთამომავალთ და მთელ ქართველ ერს, ვისთვისაც ქართული სიმღერა ღირებულია, დიდ საგანძურს ვუტოვებ“.

ამ კრებულის შედგენაში მას დიდი ღვაწლი მიუძღვის: დაუზარებლად მეჯდა გვერდით, ყოველ ბგერას მიმღეროდა, რათა ეს მარგალიტები ნოტებზე მთელი სიზუსტით გადამეტანა.

ერთსა და იმავე ფრაზას სულ სხვადასხვა ვარიანტით მღეროდა. როცა ვეუბნებოდი: ბებო, ერთნაირად მიმღერე, ნუ მანვალე-მეთქი, იგი მიპასუხებდა: რა ვქნა, შვილო, ერთნაირად ვერასოდეს ვმღერიო. მას ხომ ფონოგრამაზე ან მიკროფონით არასოდეს უმღერია. იხარჯებოდა მთელი არსებით, ინვოდა დიდი საშემსრულებლო ოსტატობით და ქართლ-კახური სიმღერის ანდამატს აზიარებდა ქართველ მსმენელს და არა მარტო მას...

მხვდა ბედნიერება, რომ ამ სიმღერების ნოტებზე გადატანა ბებიაჩემმა სწორედ მე მომანდო, სრულიად გამოუცდელ თვრამეტი წლის გოგონას, თუმცა პატარაობიდანვე შეზრდილს სიმღერასთან, რომელსაც დაბადებიდანვე ჩემმა ოჯახმა მაზიარა და ის ჩემი ცხოვრების განუყოფელ ნაწილად იქცა.

ამ სულიერი საზრდოს წყალობით ვემსახურები ქართულ ტრადიციულ მუსიკას და დიდი მადლიერებით, სიყვარულითა და მოკრძალებით პატივს მივაგებ ჩემი მოამაგე ბებოს ხსოვნას.

ახლა ჯერი თქვენზეა, ახალგაზრდებო: ჩაიბარეთ, უერთგულეთ, გაუფრთხილდით ასე სათუთად საუკუნეებგამოვლილ სიმდიდრეს, რომელსაც მთელი სამყარო აღიარებს, და შთამომავლობას შემოუნახეთ.

ამ წიგნით კი მკითხველს შევახსენებ წარსულს, რომლის დავინწყებაც შეუძლებელია.

ვინყაბ!

ახლა კი დანვრილებით მოგიტხრობთ იმას, რაც აქამდე საზოგადოებისათვის უცნობი იყო: ბე-ბიაჩემის — მარო თარხანიშვილის (თარხან-მოურავის) — პირადი ცხოვრების ყველა ნიუანსსა და დეტალს. მე, როგორც ოჯახის შვილი და შვილიშვილი, თავს უფლებას ვაძლევ, ავსახო ჯერ გაუხმაურებელი, ნარ-ეკალითა თუ ია-ვარდით მოფენილი მისი ცხოვრების გზა.

მომიტევოს მისმა სულმა, თუ ყველაფერს ნათელს მოვფენ. ის ხომ ირგვლივმყოფთ არასოდეს თავს არ ახვევდა იმას, რასაც ქვემოთ მოგიყვებით.

მაროს მშობლები

თავადი ესტატე ნიკოლოზის ძე თარხან-მოურავი, ცნობილი ისტორიული გმირის, გიორგი სააკაძის პირდაპირი შთამომავალი გახლდათ. მდინარე კავთურას ნაპირებზე გადაშლილი კავთისხევი, მახლობელი სოფლები და მანგლისის ნაწილიც თარხან-მოურავთა სამფლობელო იყო. მათვე ეკუთვნოდათ ქვათახევის ღვთისმშობლის ეკლესია.

ესტატე თარხან-მოურავმა ცოლად შეირთო კავთისხეველი დეკანოზის იოსებ მექანარიშვილის ერთადერთი ასული — ნატალია. თარხან-მოურავების ოჯახს არაფერი აკლდა: მოახლეები, შინამოსამსახურენი, მეჯინიბენი, მთიბავეები, მწყემსები ათასგვარ სამუშაოს ასრულებდნენ. განთქმული იყო ესტატეს მარანი თავისი ვეებერთელა ქვევრებით.

ესტატესა და ნატალიას მაროს დაბადებამდე უკვე რვა შვილი ჰყავდათ — სამი ვაჟი და ხუთი ასული.

ესტატე მეტად კარგი პიროვნება ყოფილა: მოხდენილი, ბრგე ვაჟკაცი, ენაწყლიანი, არაჩვეულებრივი მოსაუბრე, სტუმართმოყვარე, მასპინძლობით გამორჩეული და სახელგანთქმული, სიმღერის კარგად ამყოლი, თვითონაც სუფრის მშვენიება და დროსმატარებელი.

აი, სწორედ მაშინ იცოდნენ დროსტარება თუ იცოდნენ! სასმელის სმა და გატიალება რა მოსატანი იყო, იქ სიტყვისა და სიმღერის პაექრობა იმართებოდა, რომელიც კეთილმოსურნე ურთიერთობით განთიადზე მთავრდებოდა. „ბიჭო, მამალმა იყივლა, აპირებს გათენებასაო“, — მიუმღერებდნენ ერთმანეთს და განთიადს ეგებებოდნენ, თუმც მათი განშორება დიდხანს არ გრძელდებოდა.

ესტატე ასეთ ლხინს გლახობასაც აზიარებდა. მათგან ბევრ რამეს სწავლობდა: სიბრძნეს, მართებულ სიტყვას, კაცობას, შრომას. არ თაკილობდა მათ გვერდზე პურის ჭამას — ღმერთმა შეარგოთ! ურთიერთპატივისცემა და სიყვარულიც აქედან მოდიოდა. ვის რას უშლიდნენ?!

მარიამობას, შობას, საახალწლო, სააღდგომო თუ საოჯახო დღესასწაულებზე თარხან-მოურავებთან დიდი სტუმრიანობა ეწყობოდა. თბილისიდან, გორიდან, ახალქალაქიდან და სხვა ადგილებიდან კავთისხევში ნათესავები, ახლობლები და საპატიო სტუმრები — თარხან-მოურავები, ციციშვილები, ერისთავები, გედევანიშვილები, ამილახვრები, მაღალაშვილები და სხვები — ჩამოდიოდნენ. დროსტარება რამდენიმე დღეს გრძელდებოდა.

ესტატე და ნატალია არაჩვეულებრივ გულისხმიერებას და ყურადღებას იჩენდნენ გლახობის მიმართ. ნახევარ სოფელზე მეტი მათი ნათლული იყო. ცხვრის დიდი ფარა საძოვრიდან რომ დაბრუნდებოდა, ნატალია სამაგალითო გულუხვობას იჩენდა — ზოგს ყველს, ზოგს მატყლს, ზოგს ერბოსა და კარაქს დაურიგებდა ხოლმე. სოფლად, თუ სადმე ნათლობა ან ქორწილი იმართებოდა, თარხან-მოურავებს იქ საპატიო სტუმრებად იწვევდნენ. გარდაიცვლებოდა ვინმე და ესტატე უგზავნიდა დაზარალებულ ოჯახს ცხვარს, პურს, ღვინოს, ასევე ფულად დახმარებასაც. ესტატეაანთ მივიდეთ,

ტატეანთ ვთხოვოთ, — ხშირად გა-
ისმოდა სოფელში, როდესაც ვინმეს
რაიმე გაუჭირდებოდა.

თუ თავადს ჰქონდა, გლესაც
ჰქონდა. თუ სატკივარი იყო, ყვე-
ლას ერთად სტკიოდა. ლხინი იყო
და — ყველა ერთად ხარობდა. მათი
ურთიერთობა მეტად ახლობლური
და ნათესაურიც კი იყო... ყოველ
შემთხვევაში, ჩემს წინაპრებს ასე
იხსენებდნენ გლესობა თუ ოჯახის
წევრები.

სათნო, კაცთმოყვარე ცოლ-
ქმარმა მშრომელი ხალხის გულწრ-
ფელი სიყვარული და პატივისცემა
დაიმსახურა. აკი ამიტომ იყო, რომ
რევოლუციის წლებში, როდესაც
თავად-აზნაურთა მიერ განაწამებ-
მა გლესობამ მრავალი მემამულის
კარ-მიდამო გადაწვა და გაანად-
გურა, თარხან-მოურავების სახლ-
კარისათვის ხელი არავის უხლია,
პირიქით, თავგამოდებით იცავდნენ.

მაროს მშობლები — ესტატე თარხან-მოურავი და ნატალია
მექანარიშვილი

მაროს დაბადება

1891 წლის 21 დეკემბერი. ქართლის ულამაზესი სოფელი კავთისხევი. შუალამეა. სოფელს სძი-
ნავს, თუმც საახალწლო სამზადისი ყველა ოჯახში დაწყებულია.

თოფის არაერთგზის გასროლამ და შეძახილ-გადაძახილმა სოფელი ფეხზე დააყენა: გაიღვიძეთ,
ხალხნო, ესტატეს ქალიშვილი შეეძინაო. ბედნიერი ოჯახი და მთელი სოფელი ზარ-ზეიმით აღნიშ-
ნავდა ღვთის დიდ წყალობას — ბავშვის დაბადებას.

ახლადმობილი ქუდბედით დაიბადა. რა მართალი და ბრძენია ხალხი, როცა ასეთ ადამიანს ბედ-
ნიერ მომავალს უწინასწარმეტყველებს. მართალია, მაროს ცხოვრების გზა ნარ-ეკალიანი იყო, მა-
გრამ ყველა გასაჭირს, ღმერთის რწმენითა და დახმარებით, თავს აღწევდა. ასე იყო თუ ისე, მარო
მართლაც ბედნიერი ქალი გახლდათ.

თარხან-მოურავების სიკეთით სავსე ოჯახში იზრდებოდა მარო. იმ დროისათვის ბავშვის აღზ-
რდის საუკეთესო მეთოდებს იყენებდნენ: მშობლები, შვილისათვის ცოდნის მიღებასთან ერთად,
ქართული ოჯახური ტრადიციების შეთვისებაზე ზრუნავდნენ. ვაჟებს მამაკაცურ ჩვევებს, ოჯახის
ერთგულებას, სარწმუნოებისადმი მოკრძალებას, კეთილშობილებას, მზრუნველობას, უფროს-უმ-
ცროსის გარჩევასა და პატივისცემას ასწავლიდნენ. ვაჟკაცებს დედა აკვანშივე შთააგონებდა, —
მამის ქამარო-ხანჯალოო, — და მამულისადმი თავდადების გმირული სულისკვეთებით ზრდიდა
შვილს. აკი ასეთებად იზრდებოდნენ კიდევ. გოგონებს ასწავლიდნენ პატიოსნებას, ერთგულებას,
ხელსაქმეს, სინატიფეს, მოკრძალებას... მაშინ გოგონებმა თურმე განითლება იცოდნენ. რა კარგი
დრო ყოფილა...

მარო იზრდება

მარო იზრდება უაღრესად თბილ ატმოსფეროში. ნებიერი ნაბოლარა — მეცხრე შვილი — მშობლების, და-ძმების, ბებიების, პაპების, სოფლის ყურადღების ცენტრშია მოქცეული.

პატარა მარო მოუსვენრობით, აქტიურობით, ცნობისმოყვარეობით და, რაც მთავარია, თანდაყოლილი მშვენიერი ხმით და მუსიკალური ნიჭითაა დაჯილდოებული. მისი სიმღერისადმი მისწრაფება ოჯახის წევრებსა და სტუმრად მისულ დიდგვაროვნებს უყურადღებოდ არ დარჩენიათ. ურმის კოფოზე შემომჯდარი გოგონა სულგანაბული უსმენს თავიანთი მეურმის ნამღერ „ურმულს“:

„აღზევანს ნავალ მარილზე,
მარილს მოვიტან ბროლსაო,
ჯერ დედას გადავებხვევი,
მერე შვილსა და ცოლსაო“...

— ნაღვლიანი ხმით აგრძელებდა ნიკა პაპა. შრომის, სანესჩვეულებო, თესვის, მკის, კალოობის დროს, ნათლობა-ქორწილებში, სოფლის დღეობა-დღესასწაულებზე ბავშვობისას ათასჯერ მოსმენილი სიმღერები მაროს სამუდამოდ რჩებოდა მეხსიერებაში.

პატარა მარო ურმის კოფოზე, პატარა მარო ხის ტოტზე, პატარა მარო სოფლის თავში გოგო-ბიჭებში გამორჩევით მომღერალი, პატარა მარო თავის მიერვე მოწყობილ სოფლის ლხინსა თუ ოჯახში შეკრებილი მეტად ცნობილი გვარიშვილების წინაშე ამღერებული... გამორჩეული ტემბრის ხმის მქონე, უაღრესად ნიჭიერი პატარა არსება დიდ მოწონებასა და აღტაცებას იწვევდა. კომპოზიტორ ნიკო სულხანიშვილის სტუმრობისას მარო მრავალ ქართულ მარგალიტს აგროვებდა გონებაში.

იმ დროს ბატონი ნიკო ოპერაზე „პატარა კახი“ მუშაობდა და ერთ დღეს სტუმრებისათვის — „დაიგვიანეს, ჯერ არსად სჩანან“ — უმღერია... ძია ნიკოს მუხლზე დასკუპებული პატარა მარო, აძგერებული გულით, მთელი არსებით უსმენდა დიდ ქართველ კომპოზიტორს და სწორედ მაშინდელი, ბავშვური ყურით დამახსოვრებული, „დაიგვიანეს“ ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ადგილს იკავებს მის საკონცერტო რეპერტუარში — რაღა თქმა უნდა, თავისებურად გადამღერებული, უკვე მაროსეული ინტერპრეტაციით აჟღერებული. სწორედ მისი დამსახურებაა, რომ „პატარა კახის“ ეს ბრწყინვალე არია სულხანიშვილის ოპერის სხვა ფრაგმენტებთან ერთად არ დაიკარგა.

გადიოდა წლები. განუყრელი სიმღერების თანხლებით იზრდებოდა მარო. მშობლებს, გადიის თანხლებით, თბილისში მიჰყავთ სასწავლებლად, თავისუფალ დროს კი კვლავაც ოჯახთან ატარებს.

ესტატე თარხან-მოურავის ცხრავე შვილი კარგად მღეროდა, განსაკუთრებულად კი მაროზე ცამეტი წლით უფროსი და — ეკატერინე თარხან-მოურავი ფალავანდიშვილისა. წლების განმავლობაში მაროსთან ერთად მაროს მიერვე ჩამოყალიბებულ ანსამბლში, დები თარხანიშვილების სახელით გამოდიოდა და დიდი აღიარებაც მოიპოვა. გუნდის რეპერტუარს ამშვენებდა: „ბერიკაცი ვარ“, „ჩაუხტეთ ბარათაშვილსა“, „ჭონა“, „ზამთარი“ და სხვა მრავალი ქართლ-კახური სიმღერა. მარო და ეკატერინე მცირერიცხოვანი ანსამბლით სცენაზე იმ დროს გამოვიდნენ, როცა ქართული სიტყვა იკრძალებოდა. დები თარხანიშვილები, თავადის ქალები კი ქართველებს მოუწოდებენ: „ქართველო, ხელი ხმალს იკარ, დრო დადგა გამარჯვებისა“. ეს გმირობის ტოლფასი იყო, მაგრამ უკან დასახევი არც მათ და არც ერთ ქართველს არ ჰქონდათ. ასეთი თავდადებითა და თავგანწირვით მარო თარხანიშვილმა ასობით ქართლ-კახური სიმღერა შემოუნახა შთამომავლობას.

მაროს ათსოვენი

ესტატე და ნატო თარხან-მოურავების ბედნიერ ოჯახს უბედურებამაც არ დააკლო ხელი. ცხრა შვილისაგან სამი ვაჟი სიჭაბუკის წლებში გარდაეცვალა და დამწუხრებულ მშობლებს გვარის გამგრძელებელი აღარ დარჩათ.

ესტატემ ბევრი ფიქრის შემდეგ გადაწყვიტა: გვარის გასაგრძელებლად თავისი ნაბოლარა შვილი

სოფელ ახალქალაქის მკვიდრზე, თავისივე მოგვარე დიმიტრი თარხან-მოურავზე გაეთხოვებინა. თუმცა ორივე გვარი ერთი ძირიდან მოდიოდა — ორივე გიორგი სააკაძის შთამომავალი იყო, მაგრამ დროის სიშორის გამო ნათესაური კავშირი აღარ არსებობდა შორს წასული დროის გამო, ეკლესიამ ქორწინების ნება დართო და ჯვარიც დასწერა. ასე და ამგვარად, ცამეტი წლის მარო ულამაზეს, მოხდენილ, ლურჯთვალეა, კეთილშობილებით გამორჩეულ ვაჟკაცს — ოცი წლის დიმიტრი ზაალის ძე თარხან-მოურავს მიათხოვეს.

ბებიარჩემი იხსენებდა: უკვე პატარძალი „ტიკინებით“ როგორ თამაშობდა.

მაროს გათხოვებიდან ერთი წლის შემდეგ ახალგაზრდა ცოლ-ქმარი კავთისხევში სახლდება. ესტატიე ხშირად ავადმყოფობს და საყვარელ სიძეს თავის პატრონად, ძედ და გვარის გამგრძელებლად მიიჩნევს.

ახალგაზრდა მაროსა და დიმიტრის ოთხი შვილი შეეძინათ. უფროსი მარგო თერთმეტი თვისა გარდაიცვალა, რამაც გაუნელებელი ტკივილი მიაყენა ახალგაზრდა მშობლებს. შემდეგ დაიბადნენ ივანე, თამარი და ნუნუ. კარგი სმენა და ხმა დაჰყვა სამივეს, მშობლებთან ერთად მღეროდნენ და შეხმატკბილებული სიმღერის ხმა ისმოდა თარხან-მოურავების ოჯახიდან. თამარი და ივანე კონსერვატორიაში სწავლობდნენ: თამარს აღმოაჩნდა შესანიშნავი, ულამაზესი სოპრანო, ივანეს — განუმეორებელი, ხავერდოვანი, მსუყე ტემბრის ტენორი, როგორც პროფესიონალები ამბობდნენ და ჩემს მეხსიერებასაც კარგად შემორჩა, ეს იყო უნიკალური, ღვთითბოძებული ხმა. უმცროსი ქალიშვილი ნუნუ შესანიშნავად უკრავდა როიალზე და დედას აკომპანიატორობას უწევდა რომანსების შესრულების დროს. სამივე შვილი, ნიჭთან ერთად, კარგი გარეგნობითაც გამოირჩეოდა.

მარო და დიმიტრი თარხან-მოურავები

პირველი ანსამბლი

სიმღერა მაროს განუყოფელი თანამგზავრი იყო. მას უსიმღეროდ არასოდეს უცხოვრია — ლხინსა თუ ჭირში სიმღერა ეხმარებოდა. მიზანდასახული, პრინციპული, ჭკვიანი, შეუპოვარი, სამართლიანი, ენერგიული, თავისი საქმის უბადლო მცოდნე, არაჩვეულებრივი ორგანიზატორი, წინდახედული და განონასწორებული პიროვნება არასოდეს აძლევდა საკუთარ თავს თუ გვერდში მყოფთ მოდუნების უფლებას. ეს მაროს ცხოვრების წესი იყო.

განსაკუთრებულმა ხმამ — დაბალმა ხავერდოვანმა კონტრალტომ — გაუკვლია გზა მსმენელთა გულებისკენ, მოუპოვა დიდი ავტორიტეტი, სახელი, არა ერთი ჯილდო, ორი საიუბილეო საღამო და საყოველთაო აღიარება.

მარო თარხანიშვილის სასცენო მოღვაწეობა 1910 წლიდან იწყება. ცხრამეტი წლის მარო აყალიბებს მცირერიცხოვან გუნდს, რომელშიც მისი მეუღლე — ოცდაექვსი წლის დიმიტრი თარხან-მოურავი, ანსამბლის ერთ-ერთი წამყვანი მომღერლი, ულამაზესი ხავერდოვანი ხმით სიმღერაში ტოლს არავის უდებდა. ანსამბლს მარო ხელმძღვანელობს, გვერდს უფროსი და ეკატერინე უმშვენებს — განსაკუთრებული პირველი ხმის მთქმელი.

კონცერტები, აღიარება, მონონება, პრესა... ცნობილ მომღერლებსა და მსახიობებთან ერთად

ლოლა და მარო თარხან-მოურავები შვილებთან

საჯარო გამოსვლები. შეიძლება ითქვას, რომ მათ გარეშე საღამო არ ტარდებოდა. ასე დაიწყო თარხანიშვილებისეული სიმღერის აღმასვლა და პოპულარობა თბილისში, გორსა და მთელ საქართველოში.

მაროს ცხოვრება წარმატებული და აღმავალი იყო იმ დრომდე, რომელზეც ქვემოთ მოგიყვებით.

1924 წელი. თავადთა აკლესა-ანიოკება

განა რა ჰქონდათ ისეთი, რის გამოც უნდა დაეხვრიტათ ან იქნებ ჯერ კიდევ ცოცხალთათვის მიეყარათ მინა?! — გადანახული ფული ან ქონება? — არა! სასახლეები? — არა! მაშ, რა? თუმცა ბევრი ჰქონდათ პატიოსანი შრომით მოწეული ჭირნახული, დოვლათი და ბარაქა, არ აკლდათ სტუმარი და დროსტარება, მაგრამ ყველაზე დიდი სიმდიდრე მაინც ახლობლების, ნაცნობ-მეგობრებისა და გლეხობის უზადო სიყვარული იყო. არავის არაფერს ართმევდნენ, არავის ავინრობდნენ: დადიოდნენ ქართულ სამოსში გამონყობილნი დინჯად, ნაღდი ქართული მიხვრა-მოხვრით, სიტყვაპასუხით, განათლებით, ვაჟყაცობით, უბოროტობით, ოჯახიშვილობით გამორჩეულნი. განა გვარიშვილობა,

„სერიოზული მიზეზი“, საბაბი იყო კაცის დასახვრეტად, მით უმეტეს, მათი მცირეწლოვანი შვილებისა? ნეტავ ვიცოდე, რითი ამძიმებდნენ ისედაც ცოდვილ მინას, მაგრამ, სამწუხაროდ, ეს ასე მოხდა და ჩვენს ოჯახსაც შეეხო.

1924 წლის გვიანი შემოდგომა, თითქოს ბუნებაც კვდომას იწყებს. მაროს მეუღლეს და თხუთმეტი წლის ვაჟს იჭერენ. იწყება თავადთა ანიოკება, დახვრეტა, ჩაცხრილვა, აჩეხვა ოჯახებში თუ საჯაროდ — ყველას თვალწინ... დაპატიმრების შემდეგ კი სრული განუკითხაობა... ბევრი უდანაშაულო ოჯახი განადგურდა და გაცამტვერდა. რა იყო ეს? — ბედის ირონია თუ გაბოროტებული, უგვანო და უგვარო ადამიანების შურისძიება!

გამწარებულ მაროს თავისი ქუდბედი ეხმარება. სასწრაფოდ ჩადის თბილისში და არასრულწლოვანი შვილის გათავისუფლების საბუთს იღებს. გორში კი იმ დროს ჩაუსწრებს შვილს, როდესაც გათხრილი სამარის წინ მუხლებზე დაჩოქილი, ხელებმეკრული და თვალეზახვეული, გაოგნებული, გარინდული და დაბნეული მოზარდი საშინელებას ელოდება. დილით უკვე დახვრეტილი მამის ცრემლით დასველებულ ღანვებს თითქოს ნიავე ეალერსება, ამშვიდებს, მის სულს ზეცისაკენ მიაცილებს, რათა ღმერთმა იქ მაინც დაუმკვიდროს სასუფეველი. შვილის დასახვრეტად გამზადებულ ტყვიას კი დედის ქუდბედი ელობება — სამარის კართან ვიღაცის ხელი ათავისუფლებს ჯერ კიდევ გონსმოუსვლელ ბიჭს. მარო გულში იხუტებს გამოტირებულ ვაჟს და უკანმოუხედავად მიჰყავს სისხლიანი, მგმინავი, მბორგავი მინიდან შორს.

შვილის გადარჩენამ ოცდაცამეტი წლის დაქვრივებულ მაროს ქმრის სიკვდილი გაუქარწყლა, თუმცა ტირილის უფლებაც არ ჰქონდა: რომელი სახლიდანაც ტირილის ხმას გაიგებდნენ, შედიოდნენ და დახვრეტილთა ოჯახის წევრებსაც სასტიკად უსწორდებოდნენ.

მაროს მწუხარებისათვის არ სცალია: თამარი ამ დროს 15 წლისაა! თამარსა და ნუნუზე დარდი არ ასვენებს, მაგრამ რა ქნას, როგორ გამოჩნდეს კავთისხევეში, სადაც გლეხებმა დაიტოვეს ბატონის შვილები, ფარულად უვლიდნენ და, შეძლებისდაგვარად, ცივ ნიავს არ აკარებდნენ. უფრთხილდებოდნენ, ვინმეს არ დაენახა და მშობლების ჯავრი მათზე არ ეყარათ. უდიდესი რისკის ფასად ბოლომდე მაინც კეთილი ბატონის ერთგულნი რჩებოდნენ, გამჟღავნების შემთხვევაში კი მათაც თავა-

დების გზას გაუყენებდნენ.

რა ქნას, რა გააკეთოს, როგორ მოუყაროს შვილებს თავი?! მარო მოთმინებით ლოცულობს, ღმერთს შესთხოვს დახმარებას — ბავშვების უვნებელ დაბრუნებას. ვერაფერს იგებს, რა ხდება კავთისხევში, მოლოდინს კი ბოლო არ უჩანს. ნათესავთან შეკედლებული მარო ჩუმად ტირის, გოდებს: არ იცის, რომელი ერთი იტიროს — დახვრეტილი ოჯახის წევრები, შვილები თუ უმწეოდ დარჩენილი თავი, როგორ გაზარდოს დაობლებული შვილები, როცა მათთვის ყველა კარი გადარაზულია. რეპრესიების შემდეგ ყველა ოჯახი გაცხრილეს — თავადთა ნაშიერი არ უნდა დარჩეს სადმე.

ქუდბედი აქაც არ ტოვებს მაროს.

შეშინებულმა გლეხებმა (როგორც დედაჩემი თამარი იხსენებდა) — პაპა გიგამ და პაპა ნიკამ — ურემში თივა ჩააფინეს, ზედ თამარი და ნუნუ დაანვინეს, ზევიდანაც თივა დააფარეს, შებინდებულზე გორში ჩაიყვანეს, ბავშვებს გზა დაულოცეს და უთხრეს: აბა, შვილებო, ყოჩაღად იყავით, დედა აქ არის, ნუ შეგეშინდებათ, იპოვით ერთმანეთსო, — და მალულად გაეცალნენ იქაურობას.

ატირებულმა, შეშინებულმა, ხელიხელჩაკიდებულმა დებმა არ იცოდნენ, საით წასულიყვნენ. ბავშვები წესრიგის დამცველმა შეაჩერა და ჰკითხა, ვინ იყვნენ და სად მიდიოდნენ. უცებ თამარი გონს მოეგო და იმ დროისათვის საკმაოდ ცნობილი მთავრობის წევრის სახელი დაასახელა, თან, როგორც ახლობელი და ნათესავი, „ძიათი“ მოიხსენია. თამარი და ნუნუ ეტლით მიჰგვარეს ე.წ. „ძიას“ და ჰკითხეს: ეს ბავშვები ამბობენ, რომ თქვენი ნათესავები არიან და როგორ მოვიქცეთო. ამ კეთილ „ძიას“ უცვნია ბავშვები, გაუშლია ორივე ხელი და უთქვამს: — „მოდით. შვილებო, ჩემთანო“... დედაჩემი ჰყვებოდა: მთელი სხეული შიშით მიკანკალებდა, რომ ამ კაცს უარი არ ეთქვა ჩვენ ახლობლობაზეო.

— ახლავე წაიყვანეთ ჩემს სახლში, — უბრძანა „ძიამ“, — და ჩემს ცოლს მიუყვანეთ! კეთილმა „დეიდამ“ და „ძიამ“, რომლებიც ხშირად სტუმრობდნენ დიმიტრისა და მაროს ოჯახს, მეორე დღესვე შვილებს დედა აპოვნინეს.

ალარაფერი ახსოვდა მაროს გარდა იმისა, რომ სამივე შვილი დაიბრუნა, გულში ჩაიკრა და იმ წუთიდანვე დაიწყო მათზე ზრუნვა.

მიუხედავად მომხდარისა მარო არ იბნევა, იბრძვის, გამოსავალს ეძებს: ბავშვები არ უნდა მოაშლოს და მათ მომავალზეც იზრუნოს. გლეხები არ წყვეტენ მასთან ურთიერთობას — თვითონაც უქონელნი მაროს და ობლებს უკანასკნელ ლუკმას უყოფენ, ცხადლივ თუ ჩუმად, არ ივიწყებენ ბატონის ამაგს.

დიმიტრი თარხან-მოურავი

მარო გორში სახლდება

ცხოვრება თანდათან კალაპოტში ჩადგა, მარო გორში ბინას ქირაობს. ბავშვები სკოლაში მიჰყავს და იმავე სკოლაში სიმღერის მასწავლებლად მუშაობს.

როგორ გამოადგა მაროს ბავშვობისდროინდელი ცნობისმოყვარეობა, რის გამოც ხან თონეში უვარდებოდა ხაბაზებს, ხან საქსოვი ჩხირებით ისისხლიანებდა პატარა თითებს, ხანაც მაკრატლისა და ნემსის ხმარებას ცდილობდა და თავის ტიკინებს ტანსაცმელს უკერავდა... ბოლოს კი ყველაფერი სრულყოფილებამდე მიჰყავდა, ნახევარი საქმის კეთება არ იცოდა. ღამით, ჭრაქის შუქზე, ლეიბიდან ამოღებულ მატყლს ართავს — ბავშვებს წინდებს უქსოვს, ლეიბის პირებისაგან კი გოგონებს ულამაზეს კაბებს უკერავს — ვინმემ აბუჩად არ აიგდოს მისი ობლები (სტუდენტობის დროს, საკმაოდ თავმომწონეს, მისი შეკერილი კაბები მეცვა).

ეკატერინე და მარო

მარო თავის ძირითად საქმეს მაინც არ წყდებოდა: ისევ მოუყრის თავს კარგა ხნით დადუმებულ ანსამბლის წევრებს და ქართულ მინავლებულ სიმღერას კვლავაც მისეულ ძლიერ სულს შთაბერავს, აახმიანებს, ააზვირთებს, ააბობოქრებს და მთელ საქართველოს მოჰფენს. ისევ დგება ფეხზე. სამოთახიან ბინას იძენს, დიდი შრომით ოჯახს აწყობს და შვილებს უმამობას არ აგრძნობინებს.

ოჯახიდან შემორჩენილი ხატები და ლოცვა იმედს, რწმენას და ძალას მატებს. და, როცა მაროს სახელმა კვლავაც გაიელვა და მის გარეშე არც ერთი კონცერტი არ იმართება გორში, თბილისსა თუ საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში. ისევ ბედის ირონიაა...

გორს საშინელი დილა უთენდება, ირყევა დედამინა, პანიკა, ხმაური, ნგრევა, კივილი, ყველა შველას ითხოვს. რამდენიმე წუთი და ყველაფერი ჩერდება, ქალაქი მტვრის ბულშია გახვეული, ნანგრევებიდან ადამიანთა გმინვა ისმის. ნელ-ნელა გონს ეგება ხალხი, ყველა შიშით უბრუნდება თავის საცხოვრებელს, მაგრამ, ვის რა ხვდება, კიდევ საკითხავია.

ამ ისტორიულმა მიწისძვრამ მაროსაც არ დააკლო ხელი. მას აქაც ქუდბედი ეხმარება: იღბლად, იმ დროს

შვილებთან ერთად თბილისში იმყოფებოდა კონცერტის ჩასატარებლად. ამ ამბით შეძრწუნებული მარო სასწრაფოდ ჩადის გორში და საკუთარი ბინის ადგილას ხახადაღებული მიწა ხვდება, რომელმაც სრულიად შთანთქა, რაც კი დიდი შრომით მარტოხელა ქალს მოეპოვებინა.

ისევ ყველაფერი თავიდან, მაგრამ არა გორში, სადაც აღარაფერი ეგულება, არამედ თბილისში და უკვე სამუდამოდ.

მაროს თბილისური ცხოვრება

მარო უკვე მყარად დგას ფეხზე — სახელიანი და ავტორიტეტმოხვეჭილი, მაგრამ დაკარგულის აღდგენა არც თუ ისე იოლია.

თბილისში, პეტრიაშვილის ქუჩაზე, იმ დროისთვის ერთ-ერთი ცნობილი, ღვინის ქარხნის — „უდელის“ — მთავარი მეღვინე მაროს მავლი იორამ თარხან-მოურავია, რომელიც რეპრესიებს სწავლა-განათლების მისაღებად საზღვარგარეთ ყოფნამ გადაარჩინა. იორამი უსახლკაროდ დარჩენილ რძალსა და ძმისშვილებს ცხოვრების პირობებს უქმნის, ეხმარება და გაჭირვებას არ აგრძნობინებს. თბილისში ცხოვრობენ აგრეთვე მაროს და ეკატერინე თარხანიშვილი-ფალავანდიშვილისა და მული ეკატერინე თარხან-მოურავი (პარიზში სილამაზის პრიზი მოიპოვა). ასე რომ, ნათესაური წრე იზრდება და ერთიანდება.

მარო თავისი მომავლადგობელი ხმითა და საშემსრულებლო ოსტატობით დღითიდღე იპყრობს მსმენელთა გულს. მალე კონსერვატორიაში ეთნოგრაფიული გუნდის ხელმძღვანელად იწვევენ. კონსერვატორიის რექტორი, ცნობილი ქართველი კომპოზიტორი დიმიტრი არაყიშვილი, აღფრთოვანებულია მისი ვოკალური მონაცემებით. ანსამბლში მომღერალთა რაოდენობა მატულობს, ძალას იკრებს და ახალი შემართებით გამოდის. მაროს ქალ-ვაჟი — თამარი და ივანე — ანსამბლში მღერიან და კონსერვატორიაში სწავლობენ.

იორამ თარხან-მოურავი

დები თარხნიშვილების ქართლ-კახური სიმღერების მომღერალთა გუნდი, 1924 წელი

მარო მთავრობის ყურადღების ცენტრში ექცევა და ვარდისუბნის ქუჩაზე სამოთახიან ბინას აძლევენ. კომპოზიტორები მისთვის წერენ სიმღერებს, რომლებსაც სოლო-კონცერტებზე მღერის და ამ ჟანრშიც ოსტატობის მწვერვალს აღწევს, როიალზე თანხლებას უმცროსი ქალიშვილი ნუნუ თარხნიშვილი უწევს. მძიმე წლების გამო გვარი თარხან-მოურავი თარხნიშვილად შეიცვალა.

***

მარო — მომღერალი, მარო — ლოტბარი, მარო — პედაგოგი, შემდეგში კი ქართლ-კახური სიმღერისა და ცეკვის სახელმწიფო ანსამბლის სამხატვრო ხელმძღვანელი და ლოტბარი... გასტროლები საქართველოსა და რუსეთში, სომხეთსა და აზერბაიჯანში... ყველგან წარმატება, გამარჯვება, ჯილდოები და დიდი აღიარება...

მარო მეორედ თხოვდება უაღრესად განათლებულ და დახვეწილ, შესანიშნავი სმენისა და ხმის მქონე პიროვნებაზე — პროფიზორ სერგო ნადარეიშვილზე. მაროს მზრუნველი მეუღლე, ჩვენ კი მოსიყვარულე ბაბუა გვყავდა მისი სახით. იმ დროს მაროს შვილები სამივე დაოჯახებულია: თამარი გათხოვილია შესანიშნავ ოჯახისშვილზე მხატვარ კოტე კვალიაშვილზე. ნუნუ ცნობილ ფეხბურთელზე, სიკეთითა და სისხარტით გამორჩეულ, აკაკი ყალიჩავაზე. ივანეს მეუღლე ბარბარე თარხნიშვილია — ნიჭიერი, გონიერი, ლამაზი და სათნო ბუნების მქონე ქალი. მარო ხუთი შვილიშვილის ბებია ხდება: თამარისა და კოტესაგან — ფირანი და მარიკა კვალიაშვილები, ნუნუსა და აკაკისაგან — მერაბ და თინა ყალიჩავები, ივანესაგან — თამილა თარხნიშვილი. ყველანი შეხმატკბილებულად, პატივისცემითა და სიყვარულით ერთ დიდ ოჯახად ვცხოვრობდით. ყველაფერს კი მაინც მარო აწესრიგებდა და, მიუხედავად დიდი დატვირთვისა, მისი ხელი ყველას სწვდებოდა, განსაკუთრებით კი პატარებს არ გვაკლებდა სიტბოსა და სიყვარულს.

მეორე მსოფლიო ომი

ავჭალა. 1936 წელი. კონცერტი ქართულ დივიზიაში

1941 წელი. მოულოდნელი, თავზარდამცემი ამბავი: დაიწყო მეორე მსოფლიო ომი. მღელვარებამ მოიცვა ქვეყანა — შიში, ჩაბნელებული ქალაქები, ყველა ოჯახიდან განვეული ვაჟკაცები. სიკვდილის მაუნყებელი სამკუთხა ბარათები. მღელვარე მოლოდინი, გაჭირვება, დადარდიანებულ და დადუმებულ ქალაქს დრო და დრო ლევიტანის ხმა აფხიზლებს. მომრავლდნენ დათალხული დედები. არა ერთი ოჯახიდან ისმის შემზარავი გოდება.

მარო შიშით ელოდება შეტყობინებას ე. წ. „პოვესტკას“... სიცოცხლის ფასადაც რომ დაუფდეს, თავისი ავ-

ტორიტეტით ივანეს დახსნას როგორმე შეძლებს, მაგრამ იცის შვილის მტკიცე გადაწყვეტილება: თუ არ გაინვევენ, მოხალისედ წავა. დედის წინააღმდეგობას აზრი აღარ აქვს. ასეც მოხდა. ივანეს ოჯახთან განშორების დღეც დადგა. გამოსათხოვარ სუფრასთან ცრემლგამშრალი, მაგრამ იმედიანი დედა, ილიას სიტყვებით აცილებს ერთადერთ ვაჟს:

„ის დღეა დღეს, რომ მამულს უძღვნა ძის სიყვარული ან ძეს შესწირო საყვარელი დიდი მამული“

წასასვლელად გამზადებულს საყელო გაუხსნა, დავაჟკაცებული შვილის მკერდს ჩაეკონა, დაკოცნა, ჯვარი მოიხსნა, ჯარისკაცს ჩამოჰკიდა და ძალდატანებული სიმშვიდით, იმედიანად უთხრა: შვილო, გენაცვალოს დედა, სხვებთან ერთად შენს დაბრუნებასაც მაღირსებს ღმერთი! ივანე თვალს მიეფარა, დაგუბებულმა ცრემლმა და დარდმა ამოხეთქა და გონწასული დედა ახლობელთა განვდილ ხელებს მიესვენა.

გადის დღეები, თვეები, მარო გონს ეგება. დარდი არ შველის საქმეს და გადაწყვეტს, ზურგში კონცერტები ჩაატაროს დაჭრილი ჯარისკაცების გასამხნეველად. ამაში მთავრობაც უწყობს ხელს. სადაც კი ჩადის, ყველგან ეძებს შვილს, მაგრამ ის უკვე ბრძოლის ველიდან ინერება წერილებს.

შვილის წერილით დაიმედებული დედა სხვის შვილებს უმღერის, ეფერება და შეუძახებს:

„თოფ-იარაღი აისხით, დრო დადგა გამარჯვებისა“...

ბებიანი გვიამბობდა: ჰოსპიტალში კონცერტებზე საკაცეებით შემოჰყავდათ ხეიბრები, უსინათლონი, მძიმედ დაჭრილი ჯარისკაცები. ისინი გულმოდგინედ უსმენდნენ მონატრებულ ქართულ სიმღერას, რომელიც მხნეობას მატებდა ძალაგამოცლილ, სისხლდაღვრილ ვაჟკაცებს. მარო ვერ ტოვებს დაჭრილებს, დედის სიტბოსა და აღერსმოკლებულ ბიჭებს და მათთან ერთ-ორ დღეს რჩება. თითოეულში თავის შვილს ხედავს, ნანას უმღერის, იმედიანი სიტყვებით ანუგეშებს, ხელით აჭმევს და ღამეს უთევს.

სახლში დაბრუნებული მარო უამრავ წერილს იღებს, რომლებშიც ჯარისკაცები ასე მიმართავენ: ძვირფასო დედა, თქვენმა დედობრივმა სიტბომ და სიმღერამ ძალა შეგვმატა, იმედი ჩავვისახა და სხვა სულისკვეთება გვაგრძნობინა. თითო ხელიც რომ შეგვრჩეს, სისხლის უკანასკნელ წვეთამდე ვიბრძოლებთ და მტერს ერთი ნაბიჯით წინ წაწევს საშუალებას არ მივცემთ. დიდი მადლობა ყველაფრისათვის.

მარო უპასუხოდ არც ერთ წერილს არ ტოვებს, ამასობაში გადის მძიმე ოთხი წელი. ომს კი ბოლო არ უჩანს.

რამდენიმე თვეა ივანეს შესახებ ოჯახმა არაფერი იცის, დედა ყველგან ეძებს შვილს, მაგრამ ამაოდ. ავი ფიქრი მოსვენებას უკარგავს. კარზე კაკუნი შიშის ზარს სცემს.

1945 წლის დასაწყისი. სალამო ხანია. ოჯახის ყველა წევრი შინაა. უცებ ზარის ხმა ისმის, ამ დროს არავის ელიან, ნეტავი ვინ უნდა იყოს? ჩემი ძმა კარს აღებს — მის წინ გამხდარი, უფერული კაცი დგას. ფირანი ეკითხება:

— ვინ გნებავთ? — და ინტერესით აკვირდება სტუმარს.

— ფირუზ, ბიჭო, ველარ მცნობ? — და ივანე გულში იხუტებს სიხარულისაგან გაოგნებულ საყვარელ დიშვილს. დაჭრილი დემობილიზებული ჯარისკაცი ოჯახში ბრუნდება.

იმ სიხარულის, იმ ბედნიერი წუთების სიტყვით აღწერა შეუძლებელია.

მარო სიკვდილისაგან მეორედ გადარჩენილ შვილს მკერდში იხუტებს და სიხარულის ცრემლს ველარ უჭერს სადავეს.

ივანეს ბრძოლის ველზე მაროს ქუდბედი და მკერდზე დაკიდებული ჯვარი იცავს. მძიმედ დაჭრილი და უგონოდ მყოფი თავის ცხენს „კარლიკას“ გამოყავს ბრძოლის ველიდან.

აბა, რა ჰქვია ამას, თუ არა სასიკვდილოდ გაუმეტებელი სიცოცხლე.

ომის შუამდგომლობა

1945 წლის 9 მაისი. ისევ ლევიტანის ხმა, რომელმაც დიდი ხნის ნანატრი ამცნო ქვეყანას: ომი დამთავრდა!

ქუჩაში გამოსული ხალხი ზარ-ზეიმით აღნიშნავს სასიხარულო მოვლენას.

ნაომარი ვაჟკაცები უბრუნდებიან ოჯახებს. ზოგი უვნებელი, ზოგიც — ხეიბარი. ვინც ვერ დაბრუნდა, მათი გამწარებული დედები ძმათა სასაფლაოზე იოხებენ გულს — ისიც არ იციან, სად ეძებონ თავიანთი დაუტირებელი შვილების საფლავები. მაგონდება ილიას „ქართლის დედა“.

„დამტირებელი დედა ახლოს არ გეყოლება მის ცხარე ცრემლი სისხლიან მკერდს არ გეპკურება...“

დედისა ხელით ვერ შეიხვევ განგმირულ გულსა

და ეგრეთ შენს თავს მტლად დაუდებ შენსა მამულსა.“

დრო თავისას შვრება... ქვეყანა ძალას იკრებს, გონსმოსული და ბედსშეგუებული ხალხი თავთავიანთ საქმეს უბრუნდება.

საქართველოში აკვნებმა იმრავლა. დიდი დანაკლისი უნდა შეივსოს, დაღუპულთა ნაკვალევში მომავალი თაობა უნდა ჩადგეს.

მარო ახალი შემართებით შეუდგა მოღვაწეობას: ხელმძღვანელობს სამოცდაათკაციან სახელმწიფო ანსამბლს და მისი სახელი ქვეყნის ფარგლებს სცდება.

არ დარჩა ჯილდო, რომლითაც მთავრობას მისი ღვაწლი არ დაეფასებინოს. გადაღებულია ორი დოკუმენტური ფილმი — „მარო თარხნიშვილი.“ მხატვრულში — „სოფლის სურათები“ — თვით მარო და მისი ანსამბლის წევრები მონაწილეობენ.

1935 წელს ოპერის თეატრში აღინიშნა მარო თარხნიშვილის მოღვაწეობის 25 წელი, 1956

მარო და მისი მეუღლე სერგო ნადარეიშვილი

წელს კი რუსთაველის თეატრში დაბადებიდან 65 და შემოქმედებიდან — 45 წლისთავი. ალბათ იმ-
ვითად უნახავს მაცურებელს მსგავსი საღამო.

მინვევები და გასტროლები არ წყდება. პრესა და ტელევიზია სისტემატიურად აშუქებენ მის
შემოქმედებას. საზოგადოება და მთავრობა დიდ პატივს მიაგებს, ვინაიდან დიდია მისი დამსახურე-
ბა ქართული სიმღერის პროპაგანდის საქმეში.

1939 წლიდან მაჩაბლის ქუჩაზე (4ა) გადავიდა, სადაც სიცოცხლის ბოლომდე იცხოვრა და დღეს
იქ მისი სახლ-მუზეუმი. რას არ გადაუვლია მის თავზე, მაგრამ ვერაფერმა გატეხა. ვერ წააქცია,
ვერ დააჩოქა, იგი დაუღლებლად და მუხლჩაუხრელად ემსახურა ეროვნულ საქმეს, სუსტი ქალური
მხრებით მაინც შეძლო და ჩვენამდე მოიტანა მარგალიტებით სავსე უმძიმესი სკივრი — თავის
სათყვანებელ ქართველ ერსა და შთამომავლობას გადმოგვცა. მართლაც და დიდია მარო თარხ-
ნიშვილის დამსახურება სამშობლოს წინაშე.

მაროს ასაკის მატებასთან ერთად იზრდებოდა მისი შთამომავლობაც, რომელიც მის სიცოცხ-
ლეში ოცდაათნი ვიყავით. მას ყველაზე დიდი ამაგი ჰქონდა, როგორც დედას, ბებიას და დიდ დედას.
მის ფოლადისებურ, წინდახედულ და გონიერ სიტყვას, სახლსა თუ ანსამბლში, ყველა ემორჩილე-
ბოდა და ასრულებდა. დიდი და პატარა ჭკუას ეკითხებოდა, ისიც დარბაისლურად არიგებდა და,
ვისაც რაიმე უჭირდა, ეხმარებოდა. არა ერთი ოჯახი იხსნა შიმშილისაგან. იგი უსათნოესი, მაგრამ
მკაცრი ბებია იყო — დიდია მისი ღვანლი და დამსახურება ჩვენს აღზრდაში.

დღეს მე მაღლიერებით ვიხსენებ ბებოს იმისთვის, რაც მან ჩემთვის გააკეთა და, თუ რაღაც წვ-
ლილი მეც მიმიძღვის ქართულ ტრადიციულ მუსიკაში, ეს მისი დამსახურებაა, ეს კრებული კი ჩემი
მაღლიერების დასტურია. ბებო ქვეყნისა და ადამიანების წინაშე ვალმოხდილი წავიდა სასუფეველ-
ში.

1969 წლის 3 ოქტომბერს 78 წლისა გარდაიცვალა დიდი ადამიანი, ქართული სიმღერის დედა,

მარო თარხნიშვილის ოჯახი

ეკა კვალიაშვილი

ცნობილი მომღერალი და ლოტბარი, საქართველოს სახალხო არტისტი მარო თარხნიშვილი — ასე ცხადდებოდა პრესაში. სულიც ერთ გაბმულ ბგერაზე აღმოხდა — თითქოს სიმღერისგანაც დაიცალაო.

დღეს ბებიჩემის, მარო თარხნიშვილის, მონაგარი ოცდათვრამეტნი ვართ და უკვე თავად ვართ ბებიებიც და დიდი ბებიებიც. დიდი წინაპრის გენი კი თავისას აკეთებს: ჩვენი შვილებისაგან არაჩვეულებრივი ხმით, სიმღერის ოსტატობით, ნიჭითა და კომპოზიციის დიდი უნარით გამოირჩევა ფირანის ქალიშვილი, ესტრადის თვალ-

ნატო გულისაშვილი

საჩინო მომღერალი, ეკა კვალიაშვილი. ასევე თამილა თარხნიშვილის ქალიშვილი, თეატრალური სარდაფის ნიჭიერი ახალგაზრდა მსახიობი ნატო გულისაშვილი, რომელსაც ლამაზი ტემბრის მეცოსოპრანო აქვს, მაგრამ სიმღერას თეატრი არჩია. სხვებმა სხვა არჩევანი გააკეთეს — ღმერთმა ხელი მოუმართოთ და ზეციური საქართველოდან დიდი მარო ბებოს ლოცვა-კურთხევა არ მოჰკლებოდეო.

ახლა კი შემოიძლია მშვიდად ვთქვა: ჩემო უსაყვარლესო და მოამაგე ბებო, შენი სახელის უკვდავსაყოფად შევადგინე და გამოვეცი ეს კრებული. ძალიან გვიან, მაგრამ მაინც მოვალ დიდუბის პანთეონში, სადაც მშვიდად განისვენებთ შენ და ჩემი ტკბილი დედა თამარ თარხნიშვილი, რომელიც ორმოცი წელი გედგა გვერდით და არც მანდ მიგატოვა, და ჩამოგძახებთ: დანაპირები შეგისრულეთ — ვალმოხდილი და პირნათელი ვარ თქვენი ხსოვნის წინაშე.

მიყვარხართ, მახსოვხართ, მენატრებით...

მარიკა კვალიაშვილი

ქუთაისი. 1927 წელი. ხალხური შემოქმედების პირველი რესპუბლიკური ოლიმპიკადა

ანდამატური ქალით ნამღერო

*„ვისი დედის ძუძუ სწოვეთ, ვის ადგია შუქი მზისა,
ან ვინ გითხრა აკვნის ნანა, სადაურმა, რომელ მხრისამ?
სად გაქურდეთ ის ბულბული, ვისაც ენა ამოგლიჯეთ,
ან იქნება ჩვენც გვასწავლოთ — სახლში გყავთ თუ
მინდვრად იჭერთ?“*

სახალხო მთქმელი ალექსანდრე მაისურაძე (1956 წ.)

ქართულ მუსიკალურ ფოლკლორში არასოდეს ყოფილა გავლენ-
ბული გადაულახავი ზღვარი ქალთა და მამაკაცთა შემსრულე-
ბლობას შორის. ქართული ხალხური სიმღერის შერეული შემს-
რულებლობა დადასტურებული ფაქტია, მაგრამ „სქესობრივი
რეგლამენტაციის“ (ედიშერ გარაყანიძე) თვალსაზრისით ქართ-
ველ ქალთა შესრულების ასპარეზი მამაკაცებთან შედარებით
უფრო ვიწროა. თუმცა ქალთა რეპერტუარი არც უანრულადაა
შეზღუდული და არცთუ ისე მცირეა საგუნდო სიმღერები, მათი
უმეტესობა საუკუნეთა სიღრმიდან მოდის და მნიშვნელოვანი მხ-
ატვრული ღირსება გააჩნია. მაგრამ ქართველი ქალები მარტო-
დენ ქალთა სიმღერებს არ მღეროდნენ — საკონცერტო ესტრა-
დაზე წარმატებით ასრულებდნენ მამაკაცთა რეპერტუარს, თა-
ნაც შერეული შესრულება ყოველთვის გვიანდელი ამსახველი
როდია: ავთენტიკური ფოლკლორის შემსრულებლობაში ქალები
მნიშვნელოვან როლს თამაშობდნენ და მამაკაცთა მხარდამხარ
მღეროდნენ. XIX საუკუნის ბოლო პერიოდში — 1883-1888—1889
წლებში — ქუთაისსა და თბილისში არსებობდა ქალთა გუნდები,
მაგრამ ისინი იმ პერიოდის მამაკაცთა გუნდთა ფონზე ზღვა-
ში წვეთია, თანაც ამ გუნდებში ქალების ადგილი არ აღმოჩნდა.
თუმცა არც 900-იან წლებში ფოთში ავქსენტი მეგრელიძისეულ
გუნდში მონაწილე ქალებს დაუტოვებიათ მნიშვნელოვანი კვა-
ლი ქართული ხალხური სიმღერის შემსრულებლობაში (ედიშერ
გარაყანიძე, ქართული ხალხური სიმღერის შემსრულებლობა,
თბილისი, 2007).

ჩაკეტილი წრის გამრღვევად, „ანგარიშგასანევ ძალად“ (ედი-
შერ გარაყანიძე) ქალები პირველად 1910 წელს გორის გუნდში
მარო და ეკატერინე თარხნიშვილების სახით მოგვევლინენ — არა
რიგით წევრებად, გუნდის წარმმართველად და ტონის მიმცემად.
მარო — ლოტბარად, ეკატერინე — წამყვან ხმად (პირველი ხმა).
პირველად ქართულ სინამდვილეში, ქართული ხალხური სიმღე-
რის შემსრულებლობის ისტორიაში, ქალი გახდა ლოტბარი და
შვიდკაციან გუნდში ქალები ასრულებდნენ წამყვან ხმებს. მოგ-
ვიანებით, 1917 წლიდან, თბილისში მარო თარხნიშვილის გუნდში
დების გარდა სხვა მომღერალი ქალებიც მოღვაწეობდნენ: თა-

მარ თარხნიშვილი, თამარ გომარელი, ნ. მეზერიშვილი, ა. ავლოხაშვილი, ნათელა შენგელია, თამარ იმერლიშვილი (პ. ხუჭუა, მარო თარხნიშვილი, თბილისი, 1962). ბევრი მარო თარხნიშვილის დარად, ანსამბლის ხელმძღვანელადაც მოგვევლინა: თამარ თარხნიშვილი, მარიამ არჯენიშვილი, ალექსანდრა კელენჯერიძე-ფოცხვერაშვილი, ნათელა ფოცხვერაშვილი, ქეთევან ლოლობერიძე, ნათელა შენგელია. შემდეგ ისევ საწინააღმდეგო ტენდენციამ იმძლავრა: ქალების მონაწილეობა ხალხური სიმღერის ანსამბლებში უფრო და უფრო იშვიათი ხდება (ელდშერ გარაყანიძე, დასახელებული ნამუშაურომი).

გორში პირველი სასცენო ნათლობისას მარო ცხრამეტი წლისა იყო, ეკატერინე — ოცდათორმეტის. მათ გარდა კავთისხეველ ესტატე თარხან-მოურავს და ნატალია მექანარიშვილს შვიდი შვილი ჰყავდათ. მარო მრავალრიცხოვანი ოჯახის მეცხრე — ნაბოლარა შვილია. თარხნიშვილები განსაკუთრებული მუსიკალური ნიჭით გამოირჩეოდნენ. თავად ესტატე ხალხური სიმღერების შესანიშნავი მცოდნე და შემსრულებელი იყო, ხოლო ეკატერინეს ხმის ქება მაროს დაბადებამდეც შორს გავარდნილიყო. უმცროს ქალიშვილსაც არაჩვეულებრივი მუსიკალური სმენა და გასაოცარი ხმა დაჰყვა. ოთხი წლისას ციციშვილების, ამილახვრების, ამირეჯიბების, ერისთავების, გედევანიშვილების, მაღალაშვილების და სხვა დიდგვაროვან სტუმართა წინაშე უშეცდომოდ უმღერია ერთ-ერთი ხალხური სიმღერა, ასევე სულ პატარას კავთისხევის მონასტრის ეზოში ღვთისმშობლის დღესასწაულზე რიხიანად შემოუძახია „ნაიყვანეს თამარ ქალი, დიელო-და!“ ასე დაიწყო: ანდამატივით იზიდავდა. სიმღერის ჰანგი, სადაც კი გაიგებდა, უმალ იქ გაჩნდებოდა — ხვნისას, მკისას, თოხნისას, ლენვისას გლეხების გვერდით იდგა, ხმას აყოლებდა, იმახსოვრებდა და „ინახავდა“. ხშირად ნაპირში ჩაუდგებოდა თოხნაში გართულ გლეხებს და თავადის ასული მათთან ერთად მღეროდა „მუშურს“. კავთისხეველ გოგო-ბიჭებს შეკრებდა, თავქალობდა — „მაროს ლხინს“ — მართავდა (მამა პატარა დირიჟორს ეძახდა). კავთისხევისა და ახლომახლო სოფლებში სიმღერა არ დარჩენილა, რომ არ ესწავლა და მაროს უსაყვარლესი სიმღერის ლეგენდა: მთვარიანი ღამეა... სოფლის ორღობეში ზანტად მიმავალ ურმის კოფოზე კავთისხეველი ლექსო ზის და ღიღინებს, ურემი ჭრიალით ბანს აძლევს. მეურმე კი ტირის: აღზევანს ნავალ მარილზე, მარილს მოვიტან ბროლსაო... კავთისხევიდან აღზევანამდე შორი იქნება, თორემ მეურმე ამდენ ნალველს რად ჩაატანდა?! განაბული ჩრდილი შეტოკდა... სოფელს ძინავს. ჩუმი ქართლური სიმღერა კიდევ ისმის და კიდევ — არა. ჩრდილი ურემს ასდევნებია და მეურმეს ესმის ჭინკა-ჩრდილის ხმა: ჯერ დედას გადავხვებო... თარხნიანთ მარო — ტატეანთ ნაბოლარა — შინისაკენ მიქრის, გულით და ყელით ძია ლექსოს „ურმული“ მიაქვს. (რ. რცხილაძე, „კომუნისტი“, 7 სექტემბერი, 1967 წელი).

ხალხი, კავთისხევისა და ახლომახლო სოფლების გლეხკაცობა იყო მაროს მასწავლებელი. თავისი განთქმული „ურმული“ კი მართლაც ძია ლექსოსაგან — ლექსო ალიბერაშვილისაგან უსწავლია (შემორჩენილია „ურმულის“ სხვა ეთნოფორთა სახელებიც — მიხეილ ყორანიშვილი, ცალქალამანიძე. გლეხის ბიჭი ხიზანიშვილი კი „გუთნურის“ საუკეთესო შემსრულებელი ყოფილა). „როგორც ყველა ხალხურ სიმღერას, „ურმულსაც“ მრავალგვარი ვარიანტი და ნაირსახოვანი მიმოქცევები ახასიათებს.

ეკატერინე და მისი მეუღლე დავით ფალავანიშვილი

ეს უმთავრესად სიმღერის კარგ შემსრულებელზეა დამოკიდებული. ლექსო ალიბერაშვილის მიერ საუცხოო კოლორიტით გადმოცემული „ურმული“ ამ სიმღერის ერთ-ერთი სახე-გამოკვეთილი, მეტად მდიდარი და საინტერესო ვარიანტი იყო. მარომ შეისისხლხორცა ეს საუკეთესო ვარიანტი, რომელიც შემდეგ გაამდიდრა და ნაირსახოვანი ჩუქურთმებით შეამკო (გრიგოლ კოკელაძე, ქართული ხალხური სიმღერის ოსტატი, „საბჭოთა ხელოვნება“, 1957, 2-3).

სიმღერასთან ერთად იზრდებოდა მარო ოჯახსა თუ სოფლურ ყოფაში. ტატეანთ გულუხვობისა და ხელგაშლილობის ამბავი შორს გავარდნილიყო, სტუმრიანობა მარტო ჭურ-მარ-

ნის ხათრით კი არ იმართებოდა, საოცარი სიმღერები და ტკბილსაამო ჰარალეც მასპინძლის ანდამატი იყო, ხოლო მის ნაბოლარას, როგორც ამბობდნენ, სიმღერის ჯადო ჰქონდა და ყველა მოხიბლული ჰყავდა. ეკატერინესა და მაროს ხმები დიდებულად შეერწყა ერთმანეთს, რომელსაც მამის მოხდენილი ბანი ამშვენებდა. ესტატეს ხშირი სტუმრები იყვნენ სანდრო, ლადო და მიშა კავსაძეები. როცა თარხნიშვილები და კავსაძეები ერთად მღეროდნენ, მათ მოსმენას არაფერი სჯობდა. შემდეგ მამა ქალიშვილებს სთხოვდა, ემღერათ. მარო და ეკატერინე შემოსძახებდნენ თავიანთ საყვარელ ხალხურ სიმღერას, სტუმარ-მასპინძელი კი ბანს ეუბნებოდა...

მარო და ეკატერინე — 50-იანი წლები

მეგობრები ურჩევდნენ ესტატეს, მარო სასწავლებლად თბილისში გაეგზავნა და მუსიკალური განათლება მიეცა. შვიდი წლისა მართლაც გაგზავნეს თბილისში და ახლო ნათესავის ასლან თარხან-მოურავის ოჯახში დააბინავეს, მაგრამ მარომ ორი წელი ძლივს გაძლო უცხო გარემოში და ნაბოლარა ნებიერა ისევ სოფელს დაუბრუნდა, სადაც ახლობლები, ხალხური სიმღერა, „მაროს ლხინი“ და ბედიც ელოდებოდა: კავთისხევში გამართულ ერთ-ერთ დღეობაზე მარო ახალქალაქელ დიმიტრი თარხან-მოურავს შეხვედრია, მის გარეგნობას და სიმღერას მოუხიბლავს გოგონა, არც დიმიტრი დარჩენილა გულგრილი. მალე თოთხმეტი წლის მარო და ოცი წლის დიმიტრი ზაალის ძე თარხან-მოურავი დაქორწინდნენ. ამ ამბავში გასაოცარი არაფერია, მაგრამ, ბებიას მონათხრობის მიხედვით, მაროს შვილიშვილი მარიკა კვალიაშვილი ამ ქორწინებას უფრო ღრმა მიზეზითა და შორსმიმავალი მიზნით ხსნის: ესტატეს სამივე ვაჟის მოულოდნელი გარდაცვალების გამო, მაროსა და დიმიტრის შვილებს უნდა გაეგრძელებინათ ტატეანთ თარხან-მოურავების გვარი და გააგრძელეს კიდევ: სამი შვილი შეეძინათ — თამარი, ივანე და ნინო. ერთი წელი ახალქალაქში იცხოვრეს, მარო უსიმღეროდ ხომ ვერ გაძლებდა და პირველი ახალგაზრდათა გუნდი იქ შეუდგენია. შემდეგ, ესტატეს დაჟინებული მოთხოვნით, კავთისხევში დაფუძნდნენ. თარხნიშვილების საოჯახო არქივში დაცულია ესტატესა და ნატალიას წერილები სიძისა და ქალიშვილისადმი — თხოვნა-მოთხოვნა — მათმა მემკვიდრეებმა მათთან — კავთისხევში უნდა იცხოვრონ:

შვილო მამო და მიტყუმა, თქვენს სიეროვნებას ყოვლათ შემძლებელს ღმერთს ვსთხოვ. თქვენ შვილონით ყოფნასა. ახლა, შვილო მამო, არ ვიცი რა ჭკაზე ხართ დარიგებული, ისე პატარებზე არა ხართ, რომ არ გეყურებოდეთ ავი და კარგი. რა თქონდა ნათქვამი, ხომ კიდევ მეტს ვაძლევ და ხელიერ მოვანერე მანდა. .... მე თქვენ მენანებთ, თორემ მე ჯანი გამვარდეს ვიფენ როგორ იქნება ძალღ მადურათ ვიწხოვრებთ. ეს უკანასკნელი თხოვნა იქნება ჩემგან. იყოფეთ: ყველაფერით გამართული იქნებით აქა — სახლით, კარით, ვეჯით, საქონლით, მამულით და მანდ კი სუ ახლათ უნდა მოეწყოს და რა რამა მოგეპოვება, სულ უნდა ვეჯში დახარჯოთ და მერე რითლა იწხოვროთ? მე ამისთვის მენვის გული, დღეს თუ ორნი ხართ, მერე ათნი გახდებით. იმათაჯნ სწავლა, ჩაწმა, დახურვა, სმა-ჭამა მოუნდებთ და საიდან? — არ ვიცი! სულ სხვისა შემარქერალნი უნდა იყოთ. ხო ხედათ, რა დროა? თქვენა გონიათ, ვითომ დახარჩენს შვილებსა მამული მივრე ვისმე რამა, სულ შენთვისა მქონდა აღთქმული და შეთვისე მინდა. ეს არის რომა, სული მეტანჯუნ შენთვისა, რომა აგრე დალონებული გნახევი. ენდე შენა ჩემს მამაშვილობასა და, შენს მეტმა თუ ჩემს მამულსა უსუნოს ვინმემა, მამინ სულითარ დავიჭანჯო და ხორცილარა. უთხარი მიტყუშასა და ამის პასუხი ჩქარა შემატყობნოს. დავარშთები თქვენი სიეროვნების და ზედნიერების იწხოვრების მოსურნე მამაშენი.

ესტატე თარხან-მოურავი
1906 წ. კათათვისა 12 დღესა

საყვარელო შვილებო, მოგიკითხამთ პირზე კოწინით, ამასთანავე მამაშენი რასაჯა გნერთ, გაიგონეთ, თქვენთვის ურიგო არ გვინდა. ამოდენა მამულის დაკარგვა ძნელია. ჯერ თქვენ უმანვილები ხართ და, ვინც რამეს გეტყვი, იმისი გჯერათ.

ყველაფერი კარგათ გაიგო მამაშენმა და ეხლა გადასწყვიტა, რომ უყოთ აქ უნდა გადმოხვიდეთ და საბოლოოვით დარჩეთ ჩვენს ნუგეშათ. მიტო, უყოთ გადმოდი ამ ორიოდ დღეში და გვნახე და ზოლო გათავდეს. ჩვენ არც ერთ სიძეს არ შემოვუშვებთ მამულოში შესს მეტსა. აზა, შვილო, მანდ როგორ უნდა იჯხოვრო, ყოველდღე ფულოთ ძალიან ძნელია უჭამაგრო კარისთვის. რაღა გეხვენოთ და გირჩიოთ – აქ უნდა იყოს თქვენი ზოლო.

თქვენი დედა ნატალია

1910 წლიდან (ალბათ ესტატეს თანხმობით) მაროს ოჯახი გორში გადასახლდა, გორშივე ცხოვრობდა ეკატერინე თარხნიშვილი-ფალავანდიშვილისა. მარო და ეკატერინე თარხნიშვილების პირველი საჯარო გამოსვლა — სასცენო ნათლობა, სწორედ 1910 წლის ზაფხულში გორში მოხდა. ექვსკაციან ანსამბლში გაერთიანდნენ: ეკატერინეს ვაჟი გიორგი ფალავანდიშვილი, ესტატე ხუციშვილი, ვასო ლომოური და არჩილ ღვინიაშვილი. მეტად კოლორიტულმა და მწყობრმა გუნდმა მოკლე დროში მიღწია შეხმატკბილებულ ჟღერადობას და თანდათან გაამდიდრა რეპერტუარი. მაროს გუნდისა და დები თარხნიშვილების პოპულარობა მალე გორს გაცდა. დიდებული მერმისი ნიკო სულხანიშვილმა უწინასწარმეტყველა — შვიდი წლის მარომ უშუალოდ მისგან ნასწავლი „დაიგვიანეს“ უმღერა (და მანვე გადაარჩინა „პატარა კახის“ ეს დიდებული არია დავიწყებას). ხელოვნების მაღალი მწვერვლებისაკენ გზა კი 1911 წელს აკაკიმ დაულოცა: როცა ოცი წლის მარომ დიდი მგოსნის იუბილეზე ჩვეული ოსტატობით შეასრულა ქვაბულიძის არია, საქართველოს ბულბული ცრემლად დაიღვარა და შუბლზე ეამბორა. „დაიგვიანეს“ მარო გულის სიღრმემდე შემძვრელი ხმით ასრულებდა თავისი ტრიუმფალური საკონცერტო მოღვაწეობის მანძილზე. 1915 წელს, აკაკის ნეშტის თბილისში

თარხნიშვილების ქართლ-კახური სიმღერების მომღერალთა გუნდი, 1927-1928 წლები

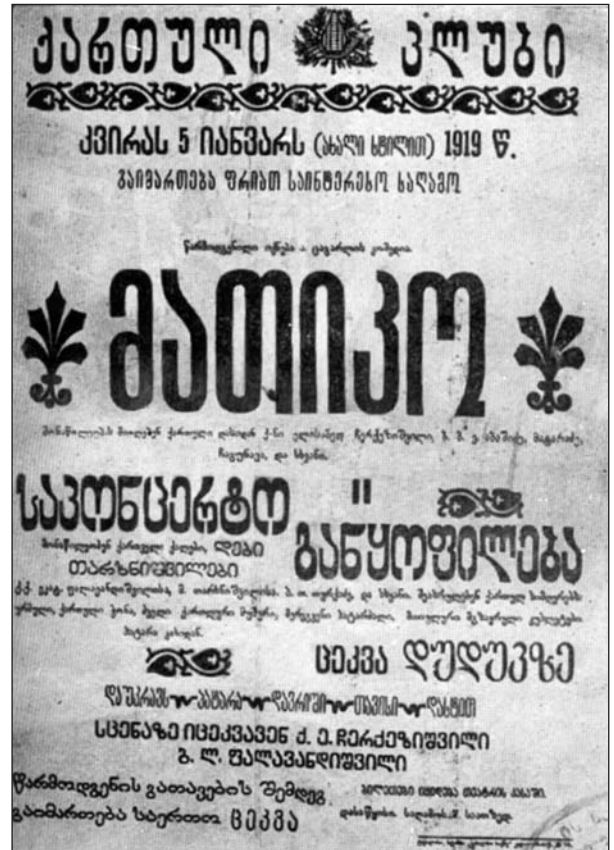
გადმოსვენებისას, მარო თავისი გუნდით გრაკალში დახვდა პროცესიას — საგალობლებითა და „დაიგვიანეს“ უკვდავი ჰანგით გააცილა საყვარელი პოეტი მთანმინდისაკენ.

1917 წლიდან თარხნიშვილები თბილისში არიან. გვერდში ისევ ეკატერინე უდგას, აქვეა დისნული გიორგი ფალავანდიშვილი და მეუღლე დიმიტრი თარხან-მოურავი. მარო ქართლ-კახური სიმღერის გუნდის ჩამოსაყალიბებლად ემზადება. მომთხოვნი და მკაცრი მაცურებლის წინაშე უნდა წარდგეს, თანაც თავისუფალი საქართველოს დედაქალაქში. თბილისი თავისუფლებით სუნთქავს და ტკბება. ამალღებული განწყობაა ყველგან, ხელოვნების ყველა სფეროში. თარხნიშვილები იოსებ გრიშაშვილის ლიტერატურულ სადამოებში მონაწილეობენ და დიდი საჯარო გამოსვლისათვის ემზადებიან. 1919 წლის 5 იანვარს ქართულ კლუბში დები თარხნიშვილების პირველი კონცერტი გაიმართა. გამოცდა ძნელი იყო: გუნდი „ჩაუხტა ბარათაშვილს“, „ნაიყვანა თამარ ქალი“, „თებრონე წყალზე გაუშვა“, „რეგვენმა პატარძალმა ცომი მიწაზე მოზილა“, „ნეტავი, გოგო, მე და შენო“, „ზარს შემოჰკარ, ქართლის მიწავ“, „მოდისო მტერი, კახელნო“... (რ. რცხილაძე, დასახელებული სტატია).

კიდევ ერთი შეფასება: „მართლაც რომ საამო სანახავი და მოსასმენი იყო ეს მცირერიცხოვანი გუნდი. ქალები ძველებურ ქართულ კაბებში, ეროვნული თავსართავით, ვაჟები — ქულაჯებში, ნულა-მესტებში, ძვირფასი ხანჯლით წელზე, რაც მთავარია, მსმენელს ხიბლავდა უაღრესად მუსიკალური, ბუნებრივი და წმინდა ხალხურობით გამორჩეული ახმოვანება ჩვენი მშობლიური ფოლკლორის ძვირფასი ნიმუშებისა. სიმღერის შესრულება იყო ძალდაუტანებელი, ტკბილი, საშუალო სიძლიერით, ყოველგვარი ხელოვნურობისა და გაუმართლებელი „ეფექტების გარეშე“ (პავლე ხუჭუა, მარო თარხნიშვილი, თბილისი, 1962).

მაროს ერთი მოწოდება ჰქონდა: რაც შეიძლება მეტი რაოდენობით შეეთვისებინა და შეესწავლა ქართული ხალხური სიმღერები. თავდაპირველი, ბუნებრივი, ხალხური — აი, რა იზიდავდა ყოველთვის მას. ხალხური სიმღერა მისი მოწოდება და ცხოვრების მიზანი იყო: „ის, რაც მუსიკალურად განსწავლული მომღერლის სამყაროში შეფრინდება, საზოგადოებას თავისებურად გადამუშავებული, შეცვლილი, შელამაზებული უბრუნდება უკან. ამიტომ ვუფროთხილდები აგრე რიგად ხალხისაგან აღებულსა და თავდაპირველს, ვუფროთხილდები, რომ მას „განსაკუთრების დალი არ დააჩნდეს“. ამიტომაც შემოიარა ფეხით ქართლ-კახეთი, ხალხურ მარგალიტებს კრეფდა და თავის შემოქმედებით ქურაში ატარებდა-ამუშავებდა. „ზამთარი“, „კახური ნანა“, და „გრძელი კახური მრავალჟამიერი“ მელოდიური ჩუქურთმებით მაროს გამდიდრებულია. რამდენი სიმღერა, რამდენი ნოტზე დაუნერეელი განძი გადაარჩინა „ქართული სიმღერის ტკბილმა დედამ“, როგორც მას სიცოცხლეშივე უნოდებდნენ.

სახელი, პატივისცემა, სიყვარული, აღიარება, დაფასება ადრიდანვე მოვიდა. უდიდეს პატივს სცემდნენ ქართული მუსიკის კორიფეები — ზაქარია ფალიაშვილი, დიმიტრი არაყიშვილი, მელიტონ ბალანჩივაძე. ზაქარია ფალიაშვილი ხშირად სთხოვდა: აბა, ერთი შენებურად დაამღერე „ურმული“ ან „დაიგვიანესო“. დიმიტრი არაყიშვილმა კონსერვატორიაში ქართული ხალხური სიმღერის მასწავლებლად მიიწვია, თან დაჟინებით ურჩევდა, ხმის დასაყენებლად მასწავლებელთან ემეცადინა — მომავალში საოპერო სცენაზე მოღვაწეობისათვის. ამ მიზნით მისი იტალიაში მივლინების საკითხიც კი დაისვა, მაგრამ მარო ბოლომდე დარჩა ხალხური სიმღერის მოტრფიალე, მცოდნე და პოპულარიზატორი. ამ ამბავს თავად ასე იგონებს: „კომპოზიტორებმა მიჩიქეს, დამემთავრებინა კონსერვატორია. ჩემი ხმა კონტრალტოთი განისაზღვრებოდა. ასეთი ხმა მაშინ არ ჰყავდა ოპერას

თარხნიშვილების ქართლ-კახური სიმღერების მომღერალთა გუნდი, 1927 წელი. მარო, ეკატერინე, ივანე და თამარ თარხნიშვილები, გიორგი ვარდიაშვილი, ლადო ცოფურაშვილი, დუმბაძე, ხუტაიძე, ბედიასვილი

და ფიქრობდნენ, მესამე კურსიდან გამგზავნიდნენ იტალიაში სწავლის ასამაღლებლად. ეს რომ გაიგო მეუღლემ, დამისვა კითხვა: დაფიქრდი კარგად, შენს სამ შვილს, ისიც მცირეწლოვნებს, ვის უტოვო?! მართლაც ძნელი იქნებოდა ოჯახის მიტოვება და დავანებე სწავლას თავი მესამე კურსის სტუდენტმა და მხოლოდ ვასწავლიდი კონსერვატორიაში (1921-1922 წწ.) ხალხურ სიმღერებს... დავუბრუნდი ქართლ-კახური სიმღერების ფართო შეგროვებას, დამუშავებას და საზოგადოებაში გამოტანას, ამით მე არაფერი წამიგია და ხალხური სიმღერების ჭირისუფალი გამოვდექი საბოლოოდ“ (ლხცს: ფ 114, აღწ..2, საქ, 43, ფურ. 3).

გასტროლები, კონცერტები მაროს ცხოვრების განუყრელი თანამგზავრი გახდა: თბილისში, ქუთაისში, ბათუმში, თელავში, სიღნაღში, სენაკსა თუ ზუგდიდში მსმენელებს ხიბლავდა და ატყვევებდა თავისი ხავერდოვანი კონტრალტოთი. პრესა სახოტბო სიტყვებს არ იშურებდა თარხნიშვილების გუნდის საქებრად. აი, თუნდაც ერთ-ერთი — 1923 წლის 5 აპრილის „კომუნისტში“ ვინმე კავთელი წერს: „დღეს კონსერვატორიის დარბაზში თარხნიანთ კონცერტია დანიშნული. ქართულ საზოგადოებაში იმდენად პოპულარული არიან ეს მანდილოსანი დები, რომ ყველა სიამოვნებით გაეშურა მათი კონცერტის მოსასმენად. თარხნიანთ მიერ შესრულებულ ხალხურ სიმღერებს თან სდევს უდიდესი მხატვრული გრძნობა და ქართული კილოს სიქალწულე. ასე კი ჩვენში იშვიათად მღერიან, რადგან „ვეროპეიზაცია“ დღითიდღე დავინყებისაკენ ეზიდება ნამდვილ ქართულ სიმღერას. თარხნიშვილების ოჯახი დაკარგულ ლეგენდასავით გაიელვებს ხოლმე ხან აქ, ხან — იქ და თავიანთი მეტად მომხიბლავი სიმღერით თითქოს გვახედებენ და გვითითებენ იმ მხარისაკენ, სადაც ქართული სულის დიდი აუზია, და ამით მეტად დიდ ეროვნულ საქმეს აკეთებენ. მათი ხაზით განკაცებულია ქართულ ხმათა მეტად მდიდარი სამყარო და, ვისაც უნდა ქართული მუსიკის გამარჯვება, აქ უნდა იყოს ნაზიარები. თარხნიანთ მანდილოსნები ეპატიჟებიან ქართულ საზოგადოებას ქართული სიმღერის საიდუმლოებათა საჩვენებლად (ლადო გეგეჭკორი, ქართული ხალხური სიმღერის ოსტატები, II, თბილისი, 1958).

საქართველოში არ იყო ცოტად თუ ბევრად მნიშვნელოვანი მოვლენა, მარო თარხნიშვილს თავისი ხმით რომ არ გაელამაზებინა. 20-იან წლებში მას ხშირად უწევდა გამოსვლა ვანო სარაჯიშვილის,

სანდრო ინაშვილის, ელისაბედ ჩერქეზიშვილისა და ნიკო გოცირიძის გვერდით. ასე იყო ბათუმში საქველმოქმედო საღამოზე, კონცერტს ზღვა ხალხი მიიწყდა, სცენის ამ ვარსკვლავებთან ერთად მარომ და ეკატერინემ რამდენიმე ქართული სიმღერა იმღერეს, ბოლოს მარომ — განთქმული „ურ-მული“ და „დაიგვიანეს“...

ამასობაში კი „ვარდისფერი საქართველო თანდათან დამუქდა და წითლად შეიფერა“ — საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლება დამყარდა. „თეთრ ცხენზე მჯდომი შემოდოდა სიკვდილი ცელით“ (ამ სტრიქონის პირდაპირი გაგებით). მაროს ცხოვრების ამ პერიოდს ყველა მკვლევარი (მარიკა კვალიაშვილის გარდა), 90-იან წლებში დანერილ წერილებსა და სტატიებშიც კი, დუმილით გვერდს უვლის — თითქოს არც არსებობდა. ზოგადი, ყველა ხელოვანზე, მათ შორის თარხნიშვილებზეც, მორგებული კლიშე ასეთია: საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ, როცა ქართული კულტურის განვითარებას უსაზღვრო პერსპექტივები გადაეშალა, დები თარხნიშვილების მოღვაწეობასაც ფართო გასაქანი მიეცა. ამ ცრუ ფრაზის უკან ქართული არისტოკრატისა და ქართველი ერის ერთ-ერთი უდიდესი ტრაგედია დგას — 1924 წელი. თავისუფლებაჩასუნთქულმა ერმა, მისმა საუკეთესო ნაწილმა — ერის წინამძღოლმა — ხმაღმა და ფარმა, „მოაზრე ცხოვრებამ“ — კიდევ ერთხელ გაიბრძოლა თავისუფლებისათვის. ამ სურვილს ბოლშევიკების საზარელი გადანყვეტილება მოჰყვა: ერის გონი უნდა განადგურებულიყო! ხოცავდნენ, ხვრეტდნენ, მაგრამ ბედნიერები იყვნენ, რადგანაც კვდებოდნენ სამშობლოსათვის. სამწუხაროდ, ჩვენ არ ვიცით, 1924 წლის შემოდგომის ღრუბლიან დილას, რა უთხრა დიმიტრი თარხან-მოურავმა უკანასკნელად „თანამოძმე“ ჯალათებს. რაიმეს წინაპრისეულს, სააკაძისებურს იტყოდა, გვერდით, გათხრილი საფლავის წინ, თავისი ერთადერთი ვაჟი — თხუთმეტი წლის ივანე ედგა. თითქოს სამასი წლის შემდეგ სააკაძეთა გვარის შემზარავი ისტორია მეორდებოდა. მაშინ მამა სტამბულში ამოდ ეცადა შვილის გადარჩენას, სამაგიეროდ ახლა დედამ იმარჯვა, მთავრობაში შვილის გადამრჩენი საბუთი იშოვა, ბენჯზე მიუსწრო და სიკვდილს გამოგლიჯა...

წურც შევეცდებით და არცაა საჭირო იმის გარკვევა, რა ხდებოდა ოცდაცამეტი წლის დაქვრივე-

მეორე კონსერვატორიასთან არსებული ქართული გუნდი, 1921 წელი.

ბული ქალის გულში. მაროს იმედად შვილები და ქართული სიმღერა დარჩა. მომღერლად დაბადებულს არ შეეძლო დადუმება და ამ აულებელ ციხე-სიმაგრეს შეაფარა თავი... 1925 წლის მარტში კონცერტს მართავს და მასზე ჟურნალში „თეატრი და ცხოვრება“ აღფრთოვანებული რეცენზია იწერება: „წითელ თეატრში მარტის 28-ს გაიმართა მარო თარხნიშვილის ნამდვილი ხალხური კონცერტი. მთელი ყურადღება მარომ მიიქცია, როგორც თავისებური ხმის პატრონმა. დებს თარხნიშვილებს კაი ხანია ჩვენი საზოგადოება იცნობს, როგორც განსაკუთრებული ხმისა და კილოს პატრონს. ამ საღამოსაც უფრო მეტი ფასი ექნებოდა, რომ მეორე დასაც — კატოსაც მიეღო მონაწილეობა (გვითხრეს ავადააო), ამიტომ ვერ შეასრულეს „ჭონა“, „მუშური“, რასაც დაჟინებით მოითხოვდა ხალხი“ (ლადო გეგეჭკორი, დასახელებული ნაშრომი).

ხალხური კონცერტები გრძელდება თეატრებში, სკოლებში, ბალებში, კლუბებში, კომერციულ თუ საქველმოქმედო საღამოებზე. მარო თავდაუზოგავად, ენერგიულად მოღვაწეობს თბილისის სხვადასხვა დაწესებულების მუშა-მოსამსახურეთა შორის: გუნდებს აყალიბებს თბილისის ტრამვაის, წყალსადენის, რკინიგზის მუშებისაგან, ეწევა პედაგოგიურ საქმიანობას საშუალო და ჭრა-კერვის სკოლებში... მაგრამ მისი საზრუნავი მაინც ის პატარა გუნდია, რომელიც შვიდი წევრიდან ოცდათხუთმეტკაციან ანსამბლად იქცა და წარმატებით გამოდიოდა ოლიმპიადებსა და ეთნოგრაფიულ კონცერტებზე.

წლების მანძილზე გუნდის ოსტატობა იზრდებოდა, რეპერტუარი მდიდრდებოდა, მისი წევრები იცვლებოდნენ — ერთის მაგივრად მეორე მოდიოდა, უცვლელი რჩებოდა მათი ხელმძღვანელი — მარო თარხნიშვილი და უფროსი და — ეკატერინე — განუმეორებელი პირველი ხმა, რომელსაც გუნდი სიცოცხლის ბოლომდე არ დაუტოვებია. გუნდის ძირითადი ბირთვი ასეთი იყო: გიორგი ფალავანდიშვილი, დიმიტრი თარხან-მოურავი (1924 წლამდე), გიორგი ვარდიაშვილი, რევაზ მაღალაშ-

1924 წელი. თესვის კამპანიის გუნდი მარო თარხნიშვილის ხელმძღვანელობით: მუსია ექსანიშვილი, სოფიო ღამბაშიძე, სოსო ყვიციძე, ვანო ბუთლიაშვილი, ნინა ასლიხანუმა, მაქსაკოვა, ილიკო ქურხული

ვილი, იოსებ ვარაზაშვილი, მაროს შვილები — ვანო და თამარი, რძალი ბაბუღია (ილია კაპანაძესთან ერთად ფანდურზე თავისივე აკონპანემენტით ჩანერილი აქვს სიმღერა „რა ლამაზი ვარდის შტო ხარ“), თამარ ვარძელი, თამარ კოტეტიშვილი, თამარ იმერლიშვილი, ვასილ კობახიძე, თედო თურქაძე, მიხეილ ქანკოტაძე, ლადო ცოფურაშვილი, კონო წერეთელი, ხუტა მაჭავარიანი, შალვა გოგინაშვილი, კუსა ვაშაძე, გივი მარგანი, ილია ნათაძე, ილია კიკაძეშვილი, ილია კაპანაძე, ბეჟან მესხი, შალვა კოვზირიძე, ნათელა შენგელია, რეზო ქარუხნიშვილი...

აქვე მოგვაქვს მარო თარხნიშვილისა და მისი ხელმძღვანელობით არსებული ქართლ-კახური სიმღერების გუნდის რეპერტუარი.

სოლო სიმღერები: „საიათნოვას მუხამბაზი“, „ორთავ თვალის სინათლევ“, „ნახევარი ცხოვრების გზა გავლიე“, „დაიგვიანეს“, „ურმული“, „ოროველა“.

საგუნდო სიმღერები: „არაგვული მგზავრული“, „კახური მგზავრული“, „მთიულური მგზავრული“, „ქართლური მგზავრული“, „ცელო მოუსვი“, „გუშინ შვიდნი გურჯანელნი“, „სიმინდსა თოხნა დაუნყოთ“, „მშვენიერო, შენ გეტრფი“, „მუშური“ (ქართლური, რაჭული), „ნამგალო, ჩემო“, „ჰერიო“, „ღმერთო, მეც გადმომხედევი“, „ნეტავი, გოგო მე და შენ“, „ძმაო, რა სჯობდა ძმობასა“, „ნაიყვანეს თამარ ქალი“, „ბერიკაცი“, „ჩაუხტეთ ბარათაშვილსა“, „შაშვი-კაკაბი“, „ზამთარი“, „ზარს შემოჰკარ, ქართლის მინავ“, „ლაშქრული“, „პატარა საყვარელი“, „ბიჭო, მამალმა იყივლა“, „მოდისო მტერი, კახელნო“, „სოფლელი, გლეხის შვილი ვარ“, „ჭონა“, „ლაშქრად წასვლა“, „შაირები“, „მე რეგვენმა პატარაღამა“, „საფანდურო“, „ღამის მეხრე ვარ“, „თებრონე მიდის წყალზედა“, „გაფრინდი, შავო მერცხალო“, „კახური მრავალჟამიერი“, „მოჰკლეს ილიკო ფუხაშვილი“, გრიგოლ კოკელაძის „ჰიმნი სამშობლოს“, შოთა მილორაგას „სალამი“...

1927 წელს ქუთაისში ჩატარდა მხატვრული თვითმოქმედების პირველი რესპუბლიკური ოლიმპიადა. ჟიურის თავმჯდომარე — დიმიტრი არაყიშვილი, წევრები: გრიგოლ ჩხიკვაძე, მელიტონ ბალანჩივაძე, ნიკო შარაბიძე, ს. ბეგიშვილი... ოლიმპიადა ცირკის შენობაში სამ დღეს მიმდინარეობდა. მონაწილეობდნენ სახალხო გუნდები დასავლეთ და აღმოსავლეთ საქართველოდან: ვარლამ სიმონიშვილის, არტემ ერქომაიშვილის, რემა შელეგიას, პორფილე გაბელიას, მარო თარხნიშვილის, ი. კალანდაძის, ივანე აბაშიძისა და გრიგოლ კოკელაძის... პირველი ჯილდო ერგო თარხნიშვილებისა და ერქომაიშვილის, მეორე — კორნელი მალრადის, მესამე — ივანე აბაშიძისა და გრიგოლ კოკელაძის გუნდებს. იმავე წლიდან „კავთისხეველმა იადონებმა“ (იოსებ ნონეშვილი) კავკასიონს გადააბიჯეს. მარო თავისი გუნდით მოგზაურობს რუსეთში, უკრაინაში, ბელორუსიაში, მოლდავეთში, აზერბაიჯანში, სომხეთში. 1933 წელს მოსკოვში გრამოფონის ფირფიტაზე ჩაინერეს მაროს შესრულებული სიმღერები. 1934 წელს ამიერკავკასიის ხალხთა მესამე ოლიმპიადაზე თარხნიშვილების გუნდმა გაიმარჯვა. ხელმძღვანელი კი, პირველი და ერთადერთი ლოტბარი ქალი, სიგელითა და უმაღლესი ჯილდოთი დაჯილდოვდა. 1935 წელს მოსკოვში საკავშირო რადიოფესტივალზე გუნდი დიდი წარმატებით გამოვიდა.

1937 წლის ივნისში თბილისის ოპერისა და ბალეტის სახელმწიფო თეატრში მარო და ეკატერინე თარხნიშვილებს მოღვაწეობის 25 წლის იუბილე გადაუხადეს. კომპოზიტორმა შალვა მშველიძემ წაიკითხა საქართველოს უზენაესი საბჭოს პრეზიდიუმის დადგენილება: მარო თარხნიშვილს მიენიჭა რესპუბლიკის დამსახურებული მოღვაწის, ეკატერინე თარხნიშვილს — რესპუბლიკის დამსახურებული არტისტის წოდება. თარხნიშვილების საოჯახო არქივში დაცულია ამ იუბილეს მოსაწვევი და საიუბილეო კომიტეტის შემადგენლობა:

ზ. პ. შალიაშვილის სახელობის
თბილისის იანიის ორდენის
ოქაჩის და ბალეტის სახელმწიფო თეატრი

დ ე ბ ი

მარო და ეკატერინე
თარხნიშვილების
XXV წლის იუბილე

1937 9 ივნისი 1937

ლოგოპარის
მარო თარხნიშვილის
და მომღვაწელნი
ეკატერინე თარხნიშვილის
მოღვაწეობის 25 წლისთავი

ამ თარიღის აღსანიშნავად საქართველოს სახკომსაბჭოს-
თან არსებულმა ხელოვნების საქმეთა სამმართველომ და-
ადგინა გადახდილ იქნას

დაგი თარხნიშვილის იუბილე

იუბილე დაინიშნა 9 ივნისს

საიუბილეო კომიტეტი ვთხოვთ აცნობოთ რა სახით
გსურთ მიიღოთ მონაწილეობა ზეიმში

საიუბილეო კომიტეტი

მისამართი:

ქ. თბილისი—საქ. სახკომსაბჭოსთან არ-
სებული ხელოვნების საქმეთა სამმართველო.
რუსთაველის გამზირი № 23.

თავმჯდომარე—ა. ი. დუღუბაძე

თავმჯდ. მოადგ.—კომპოზიტორი შ. მშველიძე

წევრები:

ბ. გუბუნაძე	—	რუსთაველის თეატრი
ა. მასაძე	—	" "
პროფ. დ. არაქიშვილი	—	კონსერვატორია
ა. ხოჭოვაძე	—	" "
ჩხიკვაძე	—	" "
პროფ. ი. შულგინა	—	" "
მ. ბოკუჩავა	—	" "
ა. ფუფუნაძე	—	სახ. არტ. საზოგადოება
ს. ინაშვილი	—	დამს. არტ. "
დ. ანთაძე	—	დამს. არტ. მარჯანიშვილის თეატრი
ნ. გოციშვილი	—	სახ. არტ. "
ი. კიკნაძე	—	სახკინმრეწვი
მ. შიშოშვილი	—	სახ. არტ. სახკინმრეწვი
პროფ. ლ. გუბუნიანი	—	შეატყარი
ბ. ვაგშაძე	—	ხელოვნ. კავშირი
ტ. ტარსიანი	—	საქმილმეტი
მ. ურუშაძე	—	დამს. არტ.
მ. კუხიანიძე	—	ხელოვნ. მოღვ. ლოტბარი
ს. ძამსაძე	—	" " " "
ა. პაპოქია	—	" " " "
ა. მუხრანელი	—	" " " "

იუბილეს გამართვის შემდეგ მარო თარხნიშვილის გუნდს ხელოვნების სამმართველომ სახელმ-
ნიფო ანსამბლის სახელი მიანიჭა. სრულიად საქართველოს სიმღერისა და ცეკვის ოლიმპიადაში
1938 წლის შემოდგომაზე მაროს გუნდი სახელმნიფო ეთნოგრაფიული ანსამბლის სტატუსით მონა-
ნილეობდა. 1939 წელს ეთნოგრაფიულმა გუნდმა კონცერტებით მოიარა უკრაინის თითქმის ყველა
მსხვილი ქალაქი. მარო კონცერტებს მართავდა დონბასის მაღაროებში. უკრაინული პრესა აღტა-
ცებას ვერ მალავდა ქართული ხალხური სიმღერების გამო და აღნიშნავდა ლოტბარი ქალის შესა-
ნიშნავ ოსტატობას, სიმღერების ცეცხლოვან და ტემპერამენტულ შესრულებას. სტალინოს მუშებმა
მადლობის ნიშნად მაროს მიუძღვნეს შახტის ტრადიციული ფარანი და დიდი კედლის სარკე წარწე-
რით: „საუკეთესო მომღერალს — მარო თარხნიშვილს — უკრაინელი და ქართველი ხალხის მტკიცე
მეგობრობისა და ურთიერთობის ნიშნად. გულწრფელი გრძნობითა და დიდი პატივისცემით გიძღვ-
ნით ამ მცირე საჩუქარს“ (გრიგოლ კოკელაძე, საბჭოთა ხელოვნება, 2-3. 1957).

მარო თარხნიშვილი შესანიშნავად ასრულებდა ქალაქური ფოლკლორის პოპულარულ ნიმუშებს.
ამ ასპარეზზე იგი გასული საუკუნის 20-იან წლებში ძველი თბილისის ტრფიალმა, სახელოვანმა პო-
ეტმა იოსებ გრიშაშვილმა გამოიყვანა. მას შემდეგ მაროს ხშირად შეუსრულებია ძველი თბილისის
მომხიბვლელი ჰანგები ცნობილ მეთარის გალა მელიქოვის აკომპანემენტით. ის ასევე მგრძნობი-
რედ ასრულებდა აზერბაიჯანულ, სომხურ და ოსურ სიმღერებს. ბაქოსა და ერევანში კონცერტების
დროს მსმენელებს განსაკუთრებით მოსწონდათ მაროს ცალკე გამოსვლები და აღმოსავლურ კი-
ლოზე ამღერებული ჰანგები.

არც თბილისელ მაყურებელს ტოვებს გულგრილს მისი სოლო სიმღერები: „სალამო დაინყო თარხ-
ნიშვილების მომხიბლავი ჰანგებით. მარო თარხნიშვილმა ალ. ოლანეზაშვილის ჭიანურზე მიბნედილ
ზეაღმტაც კილოთი დაამღერა „ნახევარი ცხოვრების გზა გავლიე“. მიუხედავად ამისა, რომ მთელ
ბაღში ზღვა ხალხი ქოთქოთობდა, გაჭედილი დარბაზი სულგანაბული უსმენდა მაროს ჰანგებს და
საშა ოლანეზაშვილის სიმთა ქვითინს“ (ლადო გეგეჭკორი, დასრულებული ნაშრომი). მარო, ძუკუ
ლოლუას მსგავსად, ხშირად მართავდა სიუჟეტურ კონცერტებს გლეხთა ყოფაცხოვრებიდან და
თვითონაც ხშირად გამოდიოდა გლეხი ქალის სამოსში.

საქართველოში ყოველთვის იცოდნენ კარგი მომღერლის, სიმღერის მცოდნის — ლოტბარის
ფასი და სათანადო სიყვარულსაც მიაგებდა მსმენელი თუ საზოგადოება, მაგრამ იშვიათია მარო
თარხნიშვილისეული პოპულარობა, დაფასება და პატივისცემა. მას ბუნებამ ყველაფერი უხვად

უბოძა: ნიჭი, საოცარი ხმა, შესანიშნავი გარეგნობა, შრომისმოყვარეობა, მტკიცე ხასიათი, ხალხური სიმღერის თავგანწირვამდე ერთგულებისა და სიყვარულის უნარი. ამას ემატებოდა იმ დროისათვის იშვიათი რამ: ქალი — ლოტბარი, ქალი — მამაკაცთა რეპერტუარის უებრო შემსრულებელი. ჩვენი აზრით, მაროს გასაოცარ პოპულარობას ეს ფაქტორიც განსაზღვრავდა და ხელს უწყობდა, თუმცა მაროსა და, საერთოდ, თარხნიშვილების საშემსრულებლო ოსტატობა არავითარ კომპრომისსა და შეღავათს არ საჭიროებს. ორმოცდაათი წელი ამერსა თუ იმერში, მაშინდელ მოძმე რესპუბლიკებში, თითქმის მთელ საბჭოთა კავშირში, ყველგან ისმოდა მაროსა და მისი გუნდის ნამღერი „გუშინ შვიდნი გურჯანელნი“, „ბერი კაცი ვარ“, „ბიჭო მამალმა იყივლა“, „ურმული“, „ოროველა“, „საიათნოვას მუხამბაზი“, „ორთავ თვალის სინათლევ“, „ნახევარი ცხოვრების გზა გავლიე“, „მშვენიერო შენ გეტრფი“... მისი ნიჭის თავყვანისმცემლებსა თუ სპეციალისტებს არ დაზარებიათ და დაუთვლიათ: სამოღვაწეო ასპარეზზე გამოსვლიდან მარო თარხნიშვილის მონაწილეობით, მისი უშუალო შესრულებითა და ლოტბარობით, ჩატარებულა ცხრაათასზე(!) მეტი საგუნდო კონცერტი. აქედან მეორე მსოფლიო ომის დროს სამხედრო ნაწილებსა და ჰოსპიტალებში — 465. სიმღერით პირდაპირ ფრონტზე აცილებდა ახლად უღვაშმღერებულ ბიჭებს, ქართულ დივიზიას... წინაპარი — გიორგი სააკაძე — კინოეკრანიდან ძალას მატებდა მებრძოლებს, შთამომავალი „არწივების ასაფრენს“ უმღეროდა და ქართულ ჰანგს თილისმად ატანდა ბრძოლის ველზე. ხშირად ფეხდაფეხ მიჰყვებოდა იმ ნაწილს, რომელშიც თავისი ერთადერთი ვაჟი — ივანე — იბრძოდა. მაროს თითქოს ყოველ ოც წელიწადში მწარე გამოცდას უწყობდა ბედი: სასწაულით სიკვდილსგადარჩენილი შვილი ისევ სიკვდილის პირისპირ იდგა, საბედნიეროდ, ამჯერადაც გადაურჩა ვაჟი — უვნებელი დაბრუნდა ხუთწლიანი ჯოჯოხეთიდან.

ომის დამთავრების შემდეგ მარო ხშირად მართავდა კონცერტებს თბილისში, აღმოსავლეთ და დასავლეთ საქართველოს ქალაქებსა და სამრეწველო წარმოება-დანესებულებებში. მისი ხანგრძლივი მოღვაწეობის პერიოდში მხოლოდ ერთხელ — 1949 წლის ზაფხულში გამოვიდა მარო თარხნიშვილის ანსამბლი უმაროდ. კონცერტს უხელმძღვანელა მისმა ასულმა თამარ თარხნიშვილმა, რომელიც წარმატებით გაუძღვა პროგრამას. ლოტბარობისა და მომღერლობის გარდა მაროს

თბილისი. 1956 წელი. რუსთაველის თეატრი, მარო თარხნიშვილის 65 წლისთავისათვის მიძღვნილი იუბილე

თბილისის ოლქის გორის სახელმწიფო ანსამბლი: სამხატვრო ხელმძღვანელი მარო თარხნიშვილი, ლოტბარები — თამარ თარხნიშვილი და ფირუზ მახათელაშვილი, ქორეოგრაფი ბუხუტი დარახველიძე, 1954 წელი

დიდი ღვაწლი მიუძღვის მომღერლების დაოსტატებაში. თავის დიდ ცოდნასა და გამოცდილებას სწორი პედაგოგიური მიდგომითა და მეთოდებით გადასცემდა. ანსამბლის წევრი თამარ ვარძელი იგონებს: „...რამდენი ტკბილი და დაუფინყარი ნუთებია ერთად გატარებული. როგორც ერთი ოჯახის წევრნი, ისე ვიყავით. როგორც საკუთარი მშობელი ისე ზრუნავდა მარო ანსამბლის თითოეულ წევრზე. მკაცრი და მომთხოვნი იყო, ამიტომ ანსამბლში მუდამ სანიმუშო წესრიგი, ურთიერთ პატივისცემა და მეგობრობა სუფევდა“ (ნელი ჩაჩავა, „საბჭოთა ხელოვნება“, 9, 1971).

1949 წლამდე ხელმძღვანელობდა მარო თარხნიშვილი ქართლ-კახური სიმღერების სახელმწიფო ანსამბლს, შემდეგ 1956 წლამდე იგი საქართველოს სარენაო კავშირის კულტურის სახლთან არსებული ხალხური სიმღერისა და ცეკვის ანსამბლის ლოტბარი და სამხატვრო ხელმძღვანელი იყო. სათავეში ედგა სხვადასხვა საგუნდო კოლექტივსაც თბილისში, რუსთავეში, გორსა თუ კასპში.

მართალია, მაროს უპირველესი მიზანი და საზრუნავი სიმღერა იყო, მაგრამ მასში მეორე „მედ“ არსებობდა მარო თარხნიშვილი — საზოგადო მოღვაწე და მოქალაქე, სხვებზე მზრუნველი, სხვისი ჭირის გამზიარებელი. შეიძლება დღევანდელი გადასახედიდან ვინმეს არარად მოეჩვენოს კომუნისტების ეპოქაში თბილისის საქალაქო საბჭოს დეპუტატობა, მაგრამ, თუ ადამიანს ქვეყნისა და თავისი თანამოქალაქეების ბედი ანუხებს, ნებისმიერ დროში, ნებისმიერი რეჟიმის დროს, შეიძლება სიკეთის ქმნა და პატიოსანი ადამიანის სახელის მოპოვება. 1939-1948 წლებში მარო თარხნიშვილი თბილისის საქალაქო საბჭოს დეპუტატია. თარხნიშვილების საოჯახო არქივში დაცულია თბილისის საქალაქო საბჭოს დეპუტატობის კანდიდატის მარო თარხნიშვილის სარეკლამო ფურცელი ქართულ და რუსულ ენებზე. იმდენად გამოკვეთილად და ლაკონიურადაა აღწერილი მაროს ბიოგრაფია და დამსახურება 1938 წლამდე, ვფიქრობთ, საბჭოური სტილის მიუხედავად, მისი აქ მოტანა საინტერესო იქნება.

თარხნიშვილი მარიამ ესტატეს ასული

გატარებულია რეზისტრაციაში თბილისის ქალაქის საბჭოს დეპუტატობის კანდიდატად საქალაქო საარჩევნო ოლქში

№ 88

ამხ. მარიამ ესტატეს ასული თარხნიშვილი, დაიბადა 1891 წელს სოფელ კავთისხევში, ამხ. თარხნიშვილს ბავშვობიდანვე უყვარდა სიმღერა. ნითელ ქალაქში, სადაც გადასახლდა გათხოვების შემდეგ, დააარსა მომღერალთა გუნდი.

1910 წელს გორში გადასახლდა, სადაც თავისი დის დახმარებით დააარსა მომღერალთა მეორე გუნდი.

1917 წელს გადმოსახლდა თბილისში და აქ მესამე გუნდი შეადგინა. ამხ. თარხნიშვილი მალე საჯარო კონცერტებით გამოვიდა თბილისის სცენებზე და სიყვარული დაიმსახურა მსმენელებისა, მაგრამ ამასთანავე, როგორც ქალს, იმ შავბნელ პირობებში, დიდ დაბრკოლებათა გადალახვაც სჭირდებოდა.

თბილისი. 1963 წელი. შემოქმედებითი საღამო ხელოვნების მუშაკთა სახლში

ამხ. თარხნიშვილს მხოლოდ საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ მიეცა სრული გასაქა-
ნი მუშაობის ფართოდ გაშლისათვის.

1927 წელს საქართველოს პირველ ოლიმპიადაზე ქუთაისში ამხ. თარხნიშვილის გუნდი პირველ
ადგილზე გამოვიდა. ამავე წელს მოსკოვის სამხატვრო აკადემიაში თვალსაჩინოდ ჩაატარა კონ-
ცერტი და სათანადო სიგელით იქნა დაჯილდოვებული.

1935 წ. საკავშირო ფესტივალში საქართველოდან მხოლოდ ამხ. თარხნიშვილის გუნდმა მიიღო
მონაწილეობა.

1937 წელს პარტიამ და ხელისუფლებამ დააფასეს მისი ღვაწლი, გადაუხადეს 25 წლის იუბილე და
მიენიჭა რესპუბლიკის დამსახურებული მოღვაწის სახელი.

1938 წ. ამხ. თარხნიშვილის გუნდს მიაკუთვნეს სახელმწიფო გუნდის სახელწოდება.

ამხ. თარხნიშვილი ენერგიულად მუშაობისათვის დაჯილდოებულია მრავალი სხვადასხვა ჯილ-
დოთი.

1956 წლის 24 დეკემბერს რუსთაველის სახელობის სახელმწიფო თეატრში მარო თარხნიშვილს
დაბადებიდან 65 წლის იუბილე გადაუხადეს. როგორც ორმოცი წლის წინ, ტრადიციული ლიტე-
რატურული საღამოების დროს, იოსებ გრიშაშვილმა გახსნა საიუბილეო სხდომა და მაცურებელი
გულმხურვალედ მიესალმა იუბილარს და მის შესრულებულ სიმღერებს.

იუბილარზე მრავალი გულთბილი და დამსახურებული საქებარი სიტყვა ითქვა. მაცურებელი
ალაფროთოვანა პიერ კობახიძის ცეცხლოვანმა სტრიქონებმა:

„დიდხანს, დიდხანს გინათებდეს ცა ფირუზი, მზე კაშკაშა,
ჩვენ სიმღერამ შეგვაერთა, ჩვენ სიმღერამ გაგვაკაჟა,
ამიტომაც შენ გეკუთვნის ჩვენი ტაში, ჩვენი ვაშაც,
შენი ტკბილი იავნანა კვლავ ბევრს აღზრდის გმირს და ვაჟკაცს.“

პროფესორმა პავლე ხუჭუამ შეაფასა მარო თარხნიშვილის გავლილი ცხოვრების გზა, შემოქ-
მედება და ღვაწლი ქართული ხალხური სიმღერის განვითარებისა და პოპულარიზაციის საქმეში.

ქართლ-კახური სიმღერების სახელმწიფო ანსამბლი მარო თარხნიშვილის ხელმძღვანელობით, 1939 წელი

საიუბილეოდ მარო თარხნიშვილს საქართველოს სახალხო არტისტის საპატიო წოდება მიენიჭა.

აუცილებლად უნდა შევეხოთ მარო თარხნიშვილის მომღერალ ოჯახსა და მის შთამომავლობას. შვილებსაც მშობლების გენი დაჰყვათ. დედის კვალს გაჰყვნენ ვანო და თამარი, მათ შეუერთდა რძალი ბაბულია თარხნიშვილი. პირველად თარხნიშვილების საოჯახო ანსამბლი 1919 წელს გამოვიდა კონსერვატორიაში მაცურებლის წინაშე და და-ძმამ თავიანთი საუცხოო ხმებით მოხიბლა მსმენელი. თამარი და ვანო მაროს გუნდის განუყრელი წევრები იყვნენ. 1948-1949 წლებში თამარი ქართლ-კახური სიმღერისა და ცეკვის სახელმწიფო ანსამბლის ხელმძღვანელის (მაროს) მოადგილეა.

1951 წლიდან იწყება თამარ თარხნიშვილის დამოუკიდებელი მოღვაწეობა: თბილისის ცენტრალური ფოსტის მომღერალთა გუნდის ლოტბარი და სარენაო კავშირის კულტურის მეფანდურეთა წრის ხელმძღვანელი, 1952-1955 წლებში — თბილისის ოლქის სიმღერისა და ცეკვის ანსამბლის, კასპისა და ლენინგორის კულტსახლებისა და გორის პედაგოგიური ინსტიტუტის 120 კაციანი გუნდების ლოტბარი. თამარი წარმატებით გამოდიოდა ცნობილი მეფანდურეების — ვ. უსტიაშვილისა და გიორგი ვარდიაშვილის თანხლებით. მრავალმხრივი მოღვაწე ერთხანს შალვა კოვზირიძესთან ერთად „ქართულს“ ცეკვავდა, ქართლ-კახურ სიმღერებში პირველ ხმას მღეროდა და ქართულ რომანსებსაც შესანიშნავად ასრულებდა. 1954 წელს ხალხური შემოქმედების ოლიმპიადაზე მისი ხელმძღვანელობით ლენინგორის ანსამბლმა პირველი ადგილი მოიპოვა.

მარო თარხნიშვილის შემოქმედება, სულიერი სამყარო და სახელი სიამაყითა და მოვალეობით აღავსებს მის შთამომავალთ — შვილებს და შვილიშვილებს, თამარის ქალიშვილი ცნობილი კომპოზიტორი მარიკა კვალიაშვილი ნიმუშია იმისა, თუ როგორ უნდა უპატრონო და მოუარო წინაპრის დანატოვარს, იცოდე ვინ ხარ და საიდან მოდიხარ. მისი დამსახურებაა, რომ მან, სრულიად ახალგაზრდამ, თავისი სახელოვანი ბებიას ნამღერი ორმოცდაათი სიმღერა დაკარგვა-გაქრობას გადაარჩინა. მოუარა მის მდიდარ მემკვიდრეობას — დიდი ნაწილი ეროვნულ არქივს გადასცა, დარჩენილს კი თვალისჩინივით უფრთხილება.

ყველაფრისათვის დიდი მადლობა მას!

მარო თარხნიშვილის მეოთხე თაობა წარმატებით მოღვაწეობს ქართულ ესტრადაზე. ეკა კვალიაშვილის ხმა, შესრულების მანერა, რეპერტუარი, სიმღერასთან დამოკიდებულება აშკარად გამორ-

ჩეულია თანამედროვე ქართული ესტრადის სიჭრელის ფონზე. საბედნიეროდ, ბევრმა იცის, საიდან მოდის ეს: არცთუ იშვიათად გაიგონებ — ეს მარო თარხნიშვილის შთამომავალია, დიდი დიდების ნიჭი დაჰყვაო...

და ისევ მარო:

მარო თარხნიშვილმა ქართულ ხელოვნებას ანაცვალა თავი. „სიმღერის სიმბოლოდ ქცეული მართლაც სიმღერა იყო — ყელმოღერებული, ამალღებული, შთაგონებული, შთამაგონებელი“ (თამარ მესხი, „საქართველოს რესპუბლიკა, 1992 წ, 14. 08). თავისი განვლილი ცხოვრება თავად შეაფასა მოხდენილად და ლაკონიურად: „უსიმღეროდ ერთი დღე არ მიცხოვრია, სიმღერა ჩემი სუნთქვაა, ჩემი სიცოცხლე და სიხარულია, მასში ვაქსოვ სიყვარულს ერისას, მიწისას, ადამიანებისას.“

ორმოცდაათ წელზე მეტი სწორუბოვრად მღეროდა ქართულ ხალხურ სიმღერებს. მუდამ მტკიცედ იცავდა ქართული მუსიკალური ფოლკლორის პირველქმნილ სინმიდეს, იღვწოდა ეროვნული მუსიკალური კულტურის ამ დიდებული ქმნილების სადიდებლად. თითქმის 80 წელი არ განშორებია ქართულ სიმღერას. 1969 წელს გარდაიცვალა. ანდერძიც ისეთივე დაიბარა, როგორც დიდ ადამიანებს სჩვევიათ — უბრალო და მრავლისმთქმელი: არ დაევიწყებინათ, ქართული ხალხური სიმღერისათვის მოევლოთ და, როცა მისი ნამღერი და მარიკას ჩანერილი ორმოცდაათი სიმღერა კრებულად დაიბეჭდებოდა, საფლავში ეხარებინათ. მარიკა კვალთაშვილის შედგენილი კრებულისა და კომპაქტდისკის გამოცემით აღსრულდა მაროს ანდერძი. ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრმა კი ეს მოკრძალებული წვლილი გაიღო დიდი მაროსა და მასთან განუყრელი ქართული ხალხური სიმღერის უკვდავსაყოფად.

ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი დახმარებისა და გვერდში დგომისათვის დიდ მადლობას უხდის ქალბატონ მარიკა კვალთაშვილს, ბატონ ანზორ ერქომაიშვილს, ეროვნული არქივის დირექტორს ქალბატონ თეონა იაშვილს, ბატონ კოტე ნაკაშიძეს და არქივის თანამშრომლებს — ქალბატონებს: მზია ქუცნიაშვილს, ნაზი გორგიაშვილსა და ეკა სანიკიძეს.

თამარ თარხნიშვილი, 1929 წელი

ბაია ასიეშვილი

MOTHER-PILLAR OF THE GEORGIAN SONG - MARO TARKHNISHVILI (1891-1969)

In the Georgian musical folklore there was never drawn an impermeable barrier between the women's and men's performance practices. The mixed practice of performance of folk songs is a proved fact, but in view of the "sex restriction" (term coined by Edisher Garakanidze), spectrum of performance of the Georgian women is respectively narrower in comparison with men. Though, the women's repertoire is neither restricted genre-wise nor so deprived of group songs. Most of these songs go back to the depth of the ancient centuries and possess considerable artistic merits. Yet Georgian women did not sing only women's songs - they performed men's repertoire at the concert stage with much success. Women used to play important role in the performance practice of the authentic folklore and used to sing abreast with men. For the first time in the history, women became a force that should be taken into account in 1910, in Gori group, represented by Maro and Ekaterine Tarkhnishvilis. For the first time in the Georgian reality, as well as in the history of performance of the Georgian folk songs on the stage, a woman became the song conductor and in the group of seven members, two women, two sisters used to perform high-pitched voices. At that moment Maro was nineteen and Ekaterine, thirty-two.

Maro Tarkhnishvili was born in 1891 in the village of Kavtiskhevi in Gori "mazra" (or "uyezd", which meant small administrative region in the Russian Empire of those times). She was the ninth and youngest child of Estate Tarkhan-Mouravi. This surname (Tarkhan-Mouravi) stood out by their special musical gift. Maro, too, was gifted by unordinary musical ear and unusually beautiful voice - velvety contralto.

In the family of Maro's father there used to gather frequently people of higher circles as well as famous performers of folk songs. When Maro was only four, in front of them once she performed one of the folk songs without any faults. So she started, so she made her first steps and since then she never parted from her beloved matter for almost seventy years. The people, villagers of Kavtiskhevi and nearby villages, were her teachers. She learned "Kalospiruli", "Orovela", "Urmuli", mowing, reaping, maize hoeing and many other kinds of work songs, and so she used to enrich her repertoire. The peasants were charmed by the low and beautiful timber of the voice of the singing daughter of the nobleman as well as by the special and original colours of her performance.

Maro performed publicly on village celebrations. She gathered her first group from boys and girls of her age in Kavtiskhevi and her fellow villagers called their "concerts" – "Maro's feasts" fondly. Upon her marriage, still fourteen years of age, she gathered another group of young people in Akhalkalaki. Her first real stage "baptism" occurred in Gori in 1910. The sisters earned soon their fame. Since 1917 Tarkhnishvilis sang in Tbilisi. Maro was going to form a Kartli-Kakhetian group and in 1919 she introduced them to the stage of the Conservatoire. Together with Maro, her husband, Dimitri Tarkhan-Mouravi and their children - Tamar and Vano used to sing.

Maro had one striving: to assimilate and to study as much of the whole bulk of the Georgian folk songs as she could. Original, natural, folk-style - these were the features that attracted her. Singing was her call and the aim of her life. There were no more or less important events in Georgia, that wouldn't be beautified by Maro's voice then. She had travelled and performed at concerts throughout the whole

Georgia, in the large cities of the Soviet Union, in the soviet republics. Folk concerts were continued in theatres, schools, gardens, clubs, and commercial and charity evenings. Maro's ensemble, counting seven members initially, turned into a group of thirty-five people. Mastership of the group used to grow continuously and their repertoire used to get richer and richer. In 1927 at the first All-Republic Olympiad Maro's group became laureates. In 1933 many songs, performed by Maro Tarkhnishvili, were written as gramophone records. In 1937 there was organized the 25 years jubilee of creative activities of the sisters - Tarkhnishvilis. Maro was awarded the title of the Merited Public Figure of the Republic, and Ekaterine, Merited Artist of the Republic. In 1956, on her 65th jubilee, Maro Tarkhnishvili became the Public Artist of Georgia.

Maro Tarkhnishvili used to perform brilliantly popular samples of the city folklore, as well as the charming tunes of ancient Tbilisi with the accompaniment of the renown thari player, Bala Melikov. Maro used to sing also Azerbaijanian, Armenian and Ossetia songs very sentimentally.

Georgia always knew the price of a good singer and song conductor, and such ones never lacked love and respect. Yet it is rare for anyone to enjoy such popularity, honour and respect as Maro Tarkhnishvili earned. The merited song conductor died in the age of 78. She was buried in Tbilisi, in Didube Pantheon of Writers and Public Figures.

დიამბეგს ქალი მოსტაცეს

Diambegs Kali mostatses

Ad Libitum

პეო დი - ა - მბეგს ქა - ლი მო - სტა - ცეს პეო
Hei Di - a - mbegs ka - li mo - sta - tses he

პეო
Hei

პეო
hei

პეო
Hei

ა - რა - ლა - ლო
a - ra - la - lo

ჰე
he

ა - რუ - ნა - ნო
a - ru - na - no

და
da

ჰე
Hei

დი - ა - მბებს კა - ლი მო - სტა - ტებს
Di - a - mbegs ka - li mo - sta - tses

კო - ხტა ლა - მა -
ko - khta la - ma -

ზი - თმი - ა - ნი
zi - tmi - a - ni

ჰე
hei

ჯერ ი - სევ გა -
jer i - sev ga -

უ - ფუ - რჩნა - ვი
u - pu - rehna - vi

ო - თხნა - წნავ - ვი -
o - tkhna - tsnav - gi -

შრობ თმო - -
shris tmi - -

1. და - ნო - ნო
a - ni - o.

2. ა - რუ - ნა - ნო
a - ru - na - no

დი - - - ა - - - მბე - - - - - გო.
di - - - a - - - mbe - - - - - go.

დიამბეგ ს ქალი მოსტაცეს,
კოხტა, ლამაზი, თმიანი,
ჯერ ისევ გაუფურჩქნავი,
ოთხნაწნავ, გიშრის თმიანი.

diambegs kali mostatses,
kokhta, lamazi, tmiani,
djer isev gauphurchknavi,
otkhnatsnav, gishris tmiani.

იაბო ცხენი მოჰგვარეს,
მუხლამდე ფაფარიანი,
ზედ შესვეს ქალი მნათობი,
თან სიტკვა ჰკადრეს სვიანი.

iabo tskeni mohgvares,
mukhlamde phaphariani,
zed shesves kali mnatobi,
tan sitkva hkadres sviani.

კახური მრავალჯამიერი

Kakhuri Mravalzhamieri

♩ = 76

მრავალუი
Mra - va - lu - i

♯ A

ჯამიერი
zha - mi - e - ro

ჰაი მრავალჯამიერი 3

ჰაი ჰაი ha mra - va - lzha - mi - e - ro 3

მრავალჯამიერო
 mra - va - lzha - mi - e - ro

დაი
 ai

და რხი და რუ -
 a - rkhi - a - ru -

ლალო
 la - lo

Ad Libitum

და რალო
 a - ra - lo

ჰაი ჩირიმე შენი
 hai chi-ri-me she-ni

კახეთი
 ka - khe - to

დიდ აღზნის
 di - do a - la - znis

ჭალო
 cha - la - o

ჰაი ჰაი და რხი და რუ - ლალო
 hai hai. a - rkhi - a - ru - la - lo

და და რალო
 ai a - ra - la - lo

ბა - რდე - ბში მჯდო - მო ხო - ხო - ბო
 ba - rde - bshi mjdo - mo kho - kho - bo

ო - რე - მო ხა - რი - სტვა - ლა - ო
 i - re - mo kha - ri - stva - la - o

მრა - ვა - ლუ - ი
 mra - va - lu - i

ჰა... ჰა - მი - ე - რო აი
 zha... zha - mi - e - ro ai

o - ba - re kve - ro, mo - kvdi mte - ro.

I - kha - re che - ro, mo - kvdi mte - ro.

ჭირიმე შენი, კახეთო,
 დიდო ალანის ჭალაო,
 ბარდებში მჯდომო ხოხობო,
 ირემო ხარისთვალაო.

chirime sheni, kakheto,
 dido alaznis chalaos,
 bardebshi mdjdomo khokhobo,
 iremo kharistvalao.

გლეხის ჩივილი

Glekhis chivili

♩ = 84

ცოცხლად

First system of the musical score. It consists of three staves: a vocal line (treble clef), a piano accompaniment line (treble clef), and a bass line (bass clef). The key signature is one flat (B-flat) and the time signature is common time (C). The tempo is marked as quarter note = 84. The lyrics are written below the vocal line.

ა - რა - ლა³ - ლო   სა - წყა - ლსა   კა - ცხა   ვინ   მი - სცემს
a - ra - la - lo   sa - tska - lsa   ka - tssa   vin   mi - stems...

Second system of the musical score. It continues the three-staff format from the first system. The lyrics continue across the vocal line.

ცხა   ვინ   მი - სცემს   ა - გე - ბის   ღა - მეს   ღვი - ნო - სა,
Sa - tska - lsa   ka - tssa   vin   mi - stsems   a - ghe - bis   gha - mes   ghvi - no - sa,

Third system of the musical score. It continues the three-staff format. The lyrics conclude in this system.

ა - რა - ლა - ლო   ა - რა - ლა - ლი   და   ა - რა - ლო
a - ra - la - lo   a - ra - la - li   da   a - ra - lo

Below the bass line, there is a small 'o' symbol.

ა - რა - ლა - ლო   ა - რა - ლა - ლი და ა - რა - ლო
 ა - რა - ლა - ლო   ა - რა - ლა - ლო   ა - რა - ლა - ლი   ა - რა - ლო

ა - რი ა - რა - ლა - ლო   ა - რი - ა - რა - ლო.
 ა - რი ა - რა - ლა - ლო   ა - რი - ა - რა - ლო.

საწუალსა კაცსა ვინ მისცემს,
 აღების ღამეს ღვინოსა,
 ჭადი სჭამოს და წუალი სვას,
 დაწვეს და დაიძინოსა.

satskalsa katssa vin mistsems,
 aghebis ghames ghvinosa,
 chadi schamos sa tskali svas,
 datsves da daidzinosa.

დავბერდი, დავჩახანაკდი,
 წვერი შემექნა ჭადარა,
 სახლში სულ ეველას მოვძულდი,
 არვის ვუნდივარ აღარა.

davberdi, davchachanakdi,
 tsveri shemekna chaghara,
 sakhlshi sul kvelas movdzuldi,
 arvis vundivar aghara.

თამარის ქოშო

Tamaris Kosho

♩ = 56

თა - - - მა - რის ქო - შო ღირს სა -

Ta - - - ma - ris ko - sho ghirs sa -

The first system of the musical score consists of three staves. The top staff is the vocal line in treble clef with a key signature of three sharps (F#, C#, G#) and a common time signature. The middle staff is the piano accompaniment in treble clef, and the bottom staff is the piano accompaniment in bass clef. The lyrics are written below the vocal line.

ხსო - ვა - რო ო - ვა - - - ვი მე -

khso - va - - - ro i - ka - - - vi me -

The second system of the musical score continues the composition with three staves. The vocal line, piano accompaniment in treble clef, and piano accompaniment in bass clef are shown. The lyrics are written below the vocal line.

დგრა - და შენ ბე - დის ხვე -

dgra - da Shen be - dis khve -

The third system of the musical score concludes the piece with three staves. The vocal line, piano accompaniment in treble clef, and piano accompaniment in bass clef are shown. The lyrics are written below the vocal line.

დრო,   ის   ა   -   ღაღ   ა   -   -   -   რის
 dro,   is   a   -   ghar   a   -   -   -   ris

შენ   ი   -   -   მის   ნა   -   -   -   ცვლა   -   და
 shen   i   -   -   mis   na   -   -   -   tsvla   -   da

ხარ   სა   -   მლო   -   ცვე   -   ლო,   ი   -   გი   და   -   გი   -   თის
 khar   sa   -   mlo   -   tsve   -   -   lo,   I   -   gi   Da   -   vi   -   tis

მე - უ - ღლე ი - ყო.   აქ სა - მლო - ცვე - ლოდ   ჩა - მო - სუ - ლი - ყო,   ჩა - - მო - სუ - ლი -
 me - u - ghle i - ko.   Ak sa - mlo - eve - lod   cha - mo - su - li - ko,   Cha - mo - su - li -

ყო. სად ა - ა - შე - ნა თა - მა - რმა ნი - ში, თა - თრებს ჰქონ - ნო - დათ

ko. Sad a - a - she - na Ta - ma - rma ni - shi, ta - trebs hko - no - dat

ქა - რთვე - ლთა ში - ში, ქა - რთვე - ლთა ში - ში, თა - მა - რის ქო -

ka - rtve - lta shi - shi, ka - rtve - lta shi - shi, Ta - ma - ris ko -

შო ღირს სა - ხსო - ვა - რო.

sho ghirs sa - khso - va - ro.

თამარის ქოშო, ღირსსახსოვარო,
იუავი მედგრად, შენ ბედის ხვედრად.

tamaris kosho, ghirssakhsovaro,
ikavi medgrad, shen bedis khvedrad.

ის აღარ არის, ის სხვავან არის,
შენ იმის ნაცვლად ხარ სამლოცველო.

is aghar aris, is skhvagan aris,
shen imis natsvlad khar samlotsvelo.

იგი დავითის მეუღლე იყო,
აქ სამლოცველოდ ჩამოსულიყო.

igi davitis meughle iko,
ak samlotsvelod chamosuliko.

სად ააშენა თამარმა ნიში,
თათრებს ჰქონდათ ქართველთა შიში.

sad aashena tamarma nishi,
tatrebs hkonodat kartvelta shishi.

ჩაუხტეთ ბარათაშვილსა Chavukhtet Baratashvilsa

♩ = 60

მელგრად

Ad Libitum

ჩა - ვუ - ხტეთ და ³ ჩა - ვუ - ხტეთ
Cha - vu - hktet da cha - vu - khtet

ბა - რა - თა - შვი - ლსა და ჩა - ვუ - ხტეთ და ჩა - ვუ - ხტეთ
Ba - ra - ta - shvi - lsa da cha - vu - khtet da cha - vu - khtet

ბა - რა - - - - თა - შვი - ლსა - - - - ო.
Ba - ra - - - - ta - shvi - lsa - - - - o.

ჩაუხტეთ და ჩაუხტეთ ბარათაშვილსა,
მოვტაცოთ და მოვტაცოთ, წამოვიყვანოთ,
თვალ-ჟუჟუნ და თვალ-ჟუჟუნ თეთრი ქალია,
მოგვდევა და მოგვდევა ჩვენი სიდედრი,
ნუ მოგვდევა და ნუ მოგვდევა, ჩვენო სიდედრო,
არ არის და არ არის შენი ქალია.

chavukhtet da chavukhtet baratashvilsa,
movtatsot da movtatsot, tsamovikvanot,
tval-zhuzhun da tval-zhuzhun tetri kalia,
mogvdevda da mogvdevda chveni sidedri,
nu mogvdev da nu mogvdev, chveno sidedro,
ar aris da ar aris sheni kalia.

მრავალჯამიერ (ციციანთებური) Mravalzhamier (Tsitsianteburi)

Ad Libitum

The first system of the musical score is in 15/8 time. It features a vocal line and a piano accompaniment. The vocal line starts with a whole rest, followed by the lyrics 'მრავალჯამიერ' (Mravalzhamier) and 'Mra - va - lzha - mi - er'. The piano accompaniment consists of a series of eighth notes in the right hand and a simple bass line in the left hand.

The second system begins with a tempo marking of quarter note = 76. The vocal line continues with the lyrics 'ერ' (er) and 'მრავალჯამიერ' (Mravalzhamier). The piano accompaniment includes a five-fingered chord (5) in the right hand. The lyrics for this system are 'er zha - mi - er zha - mi -'.

The third system concludes the piece. The vocal line has the lyrics 'ერ' (er) and 'მრავალჯამიერ' (Mravalzhamier). The piano accompaniment features a five-fingered chord (5) in the right hand. The lyrics for this system are 'er zha - mi - er'.

მრავალჯამიერ!

ღმერთმა ინებოს
თქვენი სიცოცხლე!
მრავალსა წელსა,
მრავალჯამიერ!
თქვენი სიცოცხლე!

მიმინო მკავდა,
მკავდა მიუვარდა...
(ზოგჯერ ეს სიტყვებიც იმღერება).

mravaldjamier!

ghmertma inebos
tkveni sitsotskhle!
mravalsa tselsa,
mravaldjamier!
tkveni sitsotskhle!

mimino mkavda,
mkavda, mikvarda...

(Sometimes these words are also singing)

ყველა სდუმდა Kvela sdumda

♩ = 80

ნემს გა - რშე - მო
Chems ga - rshe - mo

ყვე - ლა სდუ - მდა
Kve - la sdu - mda

მი - სწედა ხმა მუ - შა - ო - ბი - სა
mi - stskda khma mu - sha - o - bi - sa

ჰე
he

მხო - ლოდ მა - ღა
mkho - lod ma - gha

ლი მთე - ბი - სა   ი - სმის ხმა გა - მო - ხმო - ბი - სა.

li mte - bi - sa   i - smis khma ga - mo - khmo - bi - sa.

ჰე
he

ეველა სდუმა ჩემ გარშემო,
მისწუდა ხმა მუშაობისა,
მხოლოდ მაღალი მთებიდან
ისმის ხმა გამოხმობისა.

kvela sdumda chem garshemo,
mistskda khma mushaobisa,
mkholod maghali mtebidan
ismis khma gamokhmobisa.

ესე ხშირი გამოხმობა,
მალ-მალე მეხმაურება,
და იმისგან ჩემი გული
ხან ლხინობს, ხან იტანჯება.

ese khshiri gamokhmoba,
mal-male mekhmaureba,
da imisgan chemi guli
khan lkhinobs, khan itandjeba.

ქართლური მრავალჯამიერი

Kartluri mravalzhamieri

♩ = 63

Ad Libitum

მრავალ
Mra - val

მრავალჯამიერი
mra - va - lzha - mi - er

მრავალ
Mra - val zha - - -

მრავალჯამიერი
mra - va - lzha - mi - er

მრავალჯამიერი
mra - va - lzha - mi - er

მრავალ
Mra - - - - val

მრავალჯამიერი
mra - va - lzha - mi - er

მრავალჯამიერი
mra - va - lzha - mi - er

არირალალო
a - ri - a - ru - la - lo

მწავალჯამიერ!
 მწავალჯამიერ!
 მწავალჯამიერ!
 არი არულალო,
 მწავალჯამიერ!

mravaldjamier!
 mravaldjamier!
 mravaldjamier!
 ari arulalo,
 mravaldjamier!

ღმერთმა ინებოს
 თქვენი სიცოცხლე!

ghmertma inebos
 tkveni sitsotskhle!

წავალ და წავალ

Tsaval da tsaval

♩ = 80

წავალ და
Tsa - val da

წავალ
tsa - val

წავალ და
tsa - val da

წავალ
tsa - val

ა - ღზე - ვანს
A - ghze - vans

წავალ
tsa - val

ა - ღზე - ვანს
a - ghze - vans

წავალ
tsa - val

ნე - ტავ რი - - სთვი - სა
ne - tav ri - - stvi - sa

ნე - ტავ რი - - სთვი - სა
ne - tav ri - - stvi - sa

მა - რი - ლი - სვი - სა   მა - რი - ლი - სვი - - - სა.

ma - ri - li - stvi - sa   ma - ri - li - stvi - - - sa.

წავალ და წავალ, აღზევანს წავალ,
 ნეტავ რისთვისა? – მარლისთვისა.

tsaval da tsaval, aghzevans tsaval,
 netav ristvisa? - marilistvisa.

დედამ მიშალა, არ დავიშალე,
 უფროსმა რძალმა გზა დამიწვევლა.

dedam mishala, ar davishale,
 uphrosma rdzalma gza damitskevla.

შენაც წასულხარ, აღარც მოსულხარ,
 უცროსმა რძალმა საგზალი მიცხო.

shenats tsasulkhar, male mosulkhar,
 utsrosma rdzalma sagzali mitskho.

შენამც წასულხარ, მალე მოსულხარ,
 წავალ და წავალ, მარლზე წავალ.

shenamts tsasulkhar, male mosulkhar,
 tsaval da tsaval, marilze tsaval.

ასსა ურემსა მარტომ დაუდე,
 მეასე ურემს ერთი ქვა მაკლდა...

assa uremsa martom daude,
 mease urems erti kva maklda...

მისთვის მივბრუნდი საუბედუროდ,
 კლდენი მოიქცა, თან ჩამიტანა.

mistvis mivbrundi saubedurod,
 kldeni moiktsa, tan chamitana.

ატენის ღვინოვ

Atenis ghvinov

Ad Libitum

ა - ტენის ღვი - ნოვ ნა - ქე - ბო
 A - te - nis ghvi - nov na - ke - bo

ჰა - ი ა - რუ - ლა - ლო
 ha - i a - ru - la - lo

♩ = 80

ჰე
 he

ა - რი ა - რა - ლი ა - რა - ლო და
 a - ri a - ra - li a - ra - lo da

ა - რა - ლე
 a - ra - le

ა - რი - ა - რა - ლი ა - რა - ლე
 a - ri - a - ra - lo a - ra - le

Ad Libitum
 ჰე ჰე 3
 he he

ჰე ა - ტე - ნის გვი - ნოვ ნა - კე - - -

ჰე he A - te - nis ghvi - nov na - ke - - -

ჰა - რა - ლო ha - ra - lo

ბო რას და - გა - და - რო გე - მო - - - თი,

bo Ras da - ga - da - ro ge - mo - - - ti,

ვინც და - გლავს წელს ვერ ა - ი - გებს თი - თკოს მი - კრუ -

Vints da - glevs tsels ver a - i - ghebs Ti - tkos mi - kru -

ლა წე - - - ბო - - - - თი,

la tse - - - bo - - - - ti,

ჰე he

Ad Libitum

3

ჰე ჰე

he he

Detailed description: This system contains three staves. The top staff is a vocal line with a treble clef, a key signature of three sharps (F#, C#, G#), and a 3/4 time signature. It begins with a whole rest, followed by a half note G5 and a quarter note G5. The middle staff is a piano accompaniment with a treble clef, starting with a triplet of eighth notes (F#, G#, A) and a half note G. The bottom staff is a bass line with a bass clef, starting with a whole rest, followed by a half note G3 and a quarter note G3. The system concludes with a 3/4 time signature change.

ა - რი ა - რა - ლი ა - რა - ლო

a - ri a - ra - li a - ra - lo

ა - რა - - -

a - ra - - -

Detailed description: This system continues the musical score. The vocal line (top staff) has lyrics in Georgian and Latin. The piano accompaniment (middle staff) continues with eighth and quarter notes. The bass line (bottom staff) provides a steady accompaniment. The system ends with a 3/4 time signature change.

ლე ჰე მი - კვარს კუ - ტი - ვით შინ ჯდო - მა

le he Mi - kvars ku - ti - vit shin jdo - ma

Detailed description: This system features a 2/4 time signature change. The vocal line (top staff) has lyrics in Georgian and Latin. The piano accompaniment (middle staff) continues with eighth and quarter notes. The bass line (bottom staff) provides a steady accompaniment. The system ends with a 2/4 time signature change.

ჰე მი - კვარს კუ - ტი - ვით შინ ჯდო - - - მა

he Mi - kvars ku - ti - vit shin jdo - - - ma

Detailed description: This system continues the musical score with a 2/4 time signature. The vocal line (top staff) has lyrics in Georgian and Latin. The piano accompaniment (middle staff) continues with eighth and quarter notes. The bass line (bottom staff) provides a steady accompaniment. The system ends with a 2/4 time signature change.

34

კა - რმი - და - მო - ზე ტრი - ა - - - ლი, ერთ ხო - და - ბუნს

ka - rmi - da - mo - ze tri - a - - - li, ert kho - da - buns

37

რომ გა - სცდებო, ო - ხერტი - ა - ლი ჰე!

rom ga - stsde - bi, გა - სცდებო ო - ხერტი - ა - ლი he!

ga - khde - bi o - khe - rti - a - li

ატენის ღვინოვ, ნაქებო,
 რას დაგადარო გემოთი,
 ვინც დაგლევს, წელს ვერ აიღებს,
 თითქოს მიკრულა წებოთი.

atenis ghvinov, nakebo,
 ras dagadaro gemoti,
 vints daglevs, tsels ver aighebs,
 titkos mikrula tseboti.

მიუვარს კუტივით შინ ჯდომა,
 კარმიდამოზე ტრიალი,
 ერთ ხოდაბუნს რომ გასცდები,
 გასდები ოხერტიალი.

mikvars kutivit shin djdoma,
 karmidamoze triali,
 ert khodabuns rom gastsdebi,
 gakhdebi okhertiali.

ბიჭო, მამალმა იყივლა

Bicho, mamalma ikivla

♩=80

Ad Libitum

ბი - ჭო მა - მა - ლმა ი - ვო - ვლა
Bi - cho ma - ma - lma i - ki - vla

ა - პი - რებს გა - თე - ნე - ბა - სა
A - pi - rebs ga - te - ne - ba - sa

ა - რა - ლე ა - რა - ლე ა - რი და ა - რა -
A - ra - le a - ra - le a - ri da a - ra -

ახქარებით

ლე ბი - ჭო მა - მა - ლმა ი - ყი - ვლა ა - პი - რებს გა - თე - ნე - ბა - სა
le Bi - cho ma - ma - lma i - ki - vla A - pi - rebs ga - te - ne - ba - sa

A tempo

ა - რა - ლე ა - რა - ლე
a - ra - le a - ra - le

ა - რი და ა - რა - ლე ა - რი და ა - რა - ლე
a - ri da a - ra - - - le le.

ბიჭო, მამალმა იყივლა,
ახირებს გათენებასა,
მუშა ხარ, მეტ ძილს ერიდე,
როგორც ჭირსა და სნებასა.

bicho, mamalma ikivla,
apirebs gatenebasa,
musha khar, met dzils eride,
rogorts chirsa da snebasa.

თორემ, თუ თავი წავართვა,
დაგახეხავებს ტიალი,
დაგავიწყდება ეხანში
თოხის და ნამკლის ტრიალი.

torem tu tavi tsagartva,
dagabechavabs tiali,
dagavitskdeba kanashi
tokhis da namglis triali.

მაშ, გამარჯვება, ტკბილო სიცოცხლე!

Mash, Gamardjveba, tkbilo sitsotskhlev!

♩=60

მაშ, გა - - - მა - რჯვე - ბა ტკბი - - -

Mash, ga - - - ma - rjve - ba tkbi - - -

ლო სი - ცო - ცხლე!

lo si - tso - tskhlev!

ო - ვა - ვი ჩე - მთან

I - ka - vi che - mtan

სი - ნა - მდი - სი - ნა თვა - ლით არ

შენ გა - ნუ - - - კრე - ლი

Shen ga - nu - - - kre - li

Si - na - mdi - si - na tva - lit ar

გნა - ხო, და სი - ნა - მდი - სინ ჩვენს შვი - ლი - შვი - ლებს

chnens shvi - li - shvi - lebs

გნა - kho, Da si - na - mdi - sin

ხვენ არ და - ვუ - გლოთ
 chven ar da - vu - gdot

ღი - რსა - ხსო - - ვა - რი,
 ghi - rssa - khso - - va - ri,

მა - შინ თუ - ნდაც რომ
 ma - shin tu - ndats rom

კი - დეც და -
 ki - dets da -

გშო - - - რდე
 gsho - - - rde,

მე ი - მი - სა - თვის
 me i - mi - sa - tvis

ა - რას ვი - - - ნა - - - დელი,
 a - ras vi - - - na - - - ghvli,

რა - დგა - ნაც წი - ნად
 ra - dga - nats tsi - nad

მე - ცო - დი - ნე - ბა,
me - co - di - ne - ba,

რომ მო - მი - გო - ნებს
rom mo - mi - go - nebs

მე შვი - ლი - - შვი - ლი,
me shvi - li - - shvi - li,

ღმე - რთმა გვი - კურთხოს
Ghme - rtma gvi - ku - rtkhos

ჩვე - ნი
chve - ni

სა - მშო - ბლო,
sa - msho - blo,

ღმე - რთმა გვი - კურთხოს
Ghme - rtma gvi - ku - rtkhos

შთა - მო - - - მა - ვა - ლი.
shta - mo - - - ma - va - li.

მამ, გამარჯვება, ტკბილო სიცოცხლე!
იუავი ჩემთან შენ განუკრელი,
სინამდისინა თვალით არ გნახო,
და სინამდისინ ჩვენს შვილიშვილებს
ჩვენ არ დავუგდოთ ღირსსახსოვარი.
მამინ, თუნდაც რომ კიდევ დავშორდე,
მე იმისათვის არას ვინაღვლებ,
რადგანაც წინად გეცოდინება,
რომ მომიგონებს მე შვილიშვილი.
ღმერთმა გვიკურთხოს ჩვენი სამშობლო,
ღმერთმა გვიკურთხოს შთამომავალი!

mash, gamardjveba, tkbilo sitsotskhlev!
ikavi chemtan shen ganukreli,
sinamdisina tvalit ar gnakho,
da sinamdisin chvens shvilishvilebs
chven ar davugdot ghirssakhsovari.
mashin tundats rom kidets dagshorde,
me imisatvis aras vinaghvleb,
radganats tsinad getsodineba
rom momigonebs me shvilishvili.
ghmertma gvikurtkhos chveni samshoblo,
ghmertma gvikurtkhos shtamomavali!

პატარა საყვარელო

Patara sakvarelo

♩ = 84

First system of the musical score. It consists of three staves: a vocal line in treble clef, a piano accompaniment in treble clef, and a bass line in bass clef. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 12/8. The tempo is marked as ♩ = 84. The lyrics are written below the vocal line.

ქო პა - ტა - რა სა -
 Pa - ta - ra sa - kva - re - lo Ei pa - ta - ra sa -

Second system of the musical score, continuing from the first. It features the same three-staff structure. The lyrics continue across the vocal line.

ყვა - რე - ლო ეი ლივ - ლივ ქა - ლო სა - ყვა - რე - ლო ლი - ა - ხო ვაი თუ და ლი - ა -
 kva - re - lo ei liv - liv ka - lo sa - kva - re - lo li - a - kho vai tu da li - a -

Third system of the musical score, concluding the piece. It maintains the three-staff format. The lyrics end with a final note. The system concludes with a double bar line and repeat dots.

ხო ეი დე - ლი - ა რა - ნი - ნა ო
 kho ei de - li - a ra - ni - na o

პატარა საუვარელო, ემ, პატარა საუვარელო, ემ,
ლივლივ, ქალო საუვარელო,
ლიახო, ვამ თუ და, ლიახო, ემ დელია რანინაო!

patara sakvarelo, ei, patara sakvarelo, ei,
livliv, kalo sakvarelo,
liakho, vai tu da, liakho, ei delia raninao!

რისთვის მომიკალ გული?
ან მომე ჩემი დანა,
ან გამომევი თანა,
გალიაში გაგზარდე,
ვით მაისის ბულბული,
ისე გაჭმევდი შაქარს,
როგორც უველი და პური.

ristvis momikal guli?
an mome Cemi dana,
an gamomkevi tana,
galiashi gagzarde,
vit maisis bulbuli,
ise gachmevdi shakars,
rogorts kveli da puri.

ქართველო, ხელი ხმალს იკარ! Kartvelo, kheli khmals ikar!

♩ = 80

ქ - რვე - ლო ხე -
ka - rtve - lo khe -

ა - რუ - ლა - ლო და 3
A - ru - la - lo da

ლი ხმალს ი - კა - რო   ა - რა - ლა - ლო და   ა - რი - ა - რა - ლო
li khmals i - ka - ro   a - ra - la - lo da   a - ri - a - ra - lo

ა - რა - ლა - ლი   დღე გა - თე - ნდა   დი - დე - ბი - სა - ო
a - ra - la - li   Dghe ga - te - nda   di - de - bi - sa - o

Coda

ა - რა - ლა - ლი და ა - რი - ა - რა - ლო ა - რა - ლა - ლი
 a - ra - la - li da a - ri - a - ra - lo a - ra - la - li

ქა - რთვე - ლო ხე - ლი ხმაღს ი - კარ, დღე გა - თე - ნდა დი - დე - ბი - სა,
 Ka - rtve - lo he - li khmals i - kar, Dghe ga - te - nda di - de - bi - sa,

ა - რა - ლა - ლო და ა - რი - ა - რა - ლო
 a - ra - la - lo da a - ri - a - ra - lo

ქართველო, ხელი ხმაღს იკარ,
 დღე გათენდა დიდებისა!

kartvelo, kheli khmals ikar,
 dghe gatenda didebisa!

თოფ-იარაღი აისხი,
 დრო დადგა გამარჯვებისა!

tof-iaraghi aiskhi,
 dro dadga gamardjebisa!

მგზავრული ქართლური

Mgzavruli Kartluri

♩ = 80

გვი - ხა - რი - ა - ნო
gvi - kha - ri - a - no

მო - ვდი - ვართ მო
Mo - vdi - vart mo

ა - რა - ლო და ა - რა - ლო
a - ra - lo da a - ra - lo

ა - რი - ა - რა - ლო
a - ri - a - ra - lo

ჰე - ი და
he - i da

მოვდივართ, მოგვიხარიან,
მოგესალმებით ძმურადო,
გისურვებთ გამარჯვებასა
და მტერსაც დახვდეთ მტრულადო.
მოვდივართ, მოგვიხარიან.

movdivart, mogvikharian,
mogesalmebit dzmurado,
gisurvebt gamardjvebasa
da mtersats dakhvdet mtrulado.
movdivart mogvikharian.

ქართლური ფერხული

Kartluri perkhuli

♩ = 80

ხვენ წა -
 წუ - თი - - - - - სო - ფლის - - - - - სტუ - მრე - - - - - ბი ვართ
 Tsu - ti - - - - - so - plis - - - - - stu - mre - - - - - bi vart
 chven tsa -

ვალთ და სხვა და - - - რჩე - ბა, ე
 valt da skhva da - - - rche - ba, e

ა - რი და ა - რა - ლე თუ ე - - - -
 a - ri da a - ra - le tu e - - - -

ა - მის მე - ტი
 რთმა - ნეთს - - - - - არ ვა - - - - - ხა - რებთ
 rtma - nets - - - - - ar va - - - - - xa - rebt
 A - mis me - ti

რა შე - გვრჩე - ბა ე ა - რი - და
 ra she - gvrche - ba e a - ri - da

ა - რა - ლე
 a - ra - le

Ad Libitum

5

ფე-რხუ - ლი ჩა - ვა-ბათ ბი-ჭო, შენ კი გენა-ცვა - ლე. ე - ი და ო.
 Pe - rkhu - li cha - va - bat bi - cho, Shen ki ge - na - cva - le, e - i da o.

1.2.3... Fine

წუთისოფლის სტუმრები ვართ,
 ჩვენ წავალთ და სხვა დარჩება,
 თუ ერთმანეთს არ ვახარებთ,
 ამის მეტი რა შეგვრჩება.

tsutisophlis stumrebi vart,
 chven tsavalt da skhva darcheba,
 tu ertmanets ar vakharebt,
 amis meti ra shegvrcheba.

ფერხული ჩავაბათ, ბიჭო, შენ კი გენაცვალე,
 ვახტანგ მეფე ღმერთს უევარდა, შენ კი გენაცვალე,
 იალბუჯხე ფეხი შესდგა, შენ კი გენაცვალე,
 დიდმა მთებმა შექმნეს დრეკა, შენ კი გენაცვალე,
 ახლა კი შემოუაროთ, შენ კი გენაცვალე,
 მარჯვნევაც შემოუაროთ, შენ კი გენაცვალე,
 მარცხნევაც ჩამოუაროთ, შენ კი გენაცვალე,
 ფერხული ჩავაბათ, ბიჭო, შენ კი გენაცვალე!

perkhuli chavabat, bicho, shen ki genatsvale!
 vakhtang mephe ghmerts ukvarda, shen ki genatsvale!
 ialbuzze phekhli shedga, shen ki genatsvale!
 didma mtebma sheknes dreka, shen ki genatsvale!
 akhla ki shemouarot, shen ki genatsvale!
 mardjvnivats shemouarot, shen ki genatsvale!
 marckhnivats chamouarot, shen ki genatsvale!
 perkhuli chavabat, bicho, shen ki genatsvale!

მოდი, აქ დაჯექ, ქალო

Modi, ak dajek, kalo

♩ = 80

მო - დი, აქ და - ჯექ, ქა - ლო შა - რი შუ - რი შა - რი გო - გნი
 Mo - di, ak da - jek ka - lo Sha - ri shu - ri sha - ri go - gni

მა - ქო - ში - ა შუ - ქურ მა - ქო გო - გოვ შუ - შა - ნა - ო. გო - გოვ
 ma - ko - shi - a shu - kur ma - ko Go - gov Shu - sha - na - o. Go - gov

1.2.3.4.5.6. Fine შენელებით

შუ - შა - - - - - ნა - - - - - ო.
 Shu - sha - - - - - na - - - - - o.

მოდი აქ დაჯექ, ქალო,
 შარი-შური, შარი-გოგდი,
 მაქოშია შუქურ მაქო,
 გოგოვ შუშანაო!
 კარგად დამიგდე უური,
 მისამლერი — ...
 ჯერ ხომა ხარ პატარა,
 მისამლერი — ...
 კარგად მოგცეს დასტური,
 მისამლერი — ...
 მოდი აქ დაჯექ, ქალო!
 მისამლერი — ...

modi ak dadjek, kalo,
 shari-shuri, shari-gogdi,
 makoshia, shukur mako,
 gogov shushanao!
 refrain — ...
 kargad damigde kuri,
 refrain — ...
 djer khoma khar patara,
 refrain — ...
 kargad mogtses dasturi,
 refrain — ...
 modi ak dadjek, kalo!
 refrain — ...

თამარ ქალო Tamar kalo

♩ = 62

თა - მარ ქა - ლო კვე - ნის თვა - - - - -
Ta - mar ka - lo kve - knis tva - - - - -

ო - ა - ლო
i - a - lo

ა - რა - ლო ა - რუ - ლა - - - - ლო და
a - ra - lo a - ru - la - - - - lo da

ქ -
e -

ო და 3
i da

რა ლა - მა - ზი რა - მა ხა - - - - -
ra la - ma - zi ra - ma kha - - - - -

ოო, ა - რუ - ღა - - - ლო
 a - ru - la - - - lo
 ოო, ა - რა - ლო
 a - ra - lo

ა - რუ - ღა - ლო და
 a - ru - la - lo da
 ე - - - -
 e - - - -

ი და 3 ო
 i da o
 3

თა - მარ ქა - ლო ქვე - ნის თვა - ლო რა ღა - მა - ზი რა - მა
 Ta - mar ka - lo kve - knis tva - lo ra la - ma - zi ra - ma

სა - რო, ა - რა - ლო და ა - რა - ლო ა - რი - ა - რა - ლო
 kha - ro, a - ra - lo da a - ra - lo a - ri - a - ra - lo

ეი ნე - ტავ რა ა - რის მი -
 ei Ne - tav ra a - ris mi -

სა - - - - - ნა ა - ი ა
 sta - - - - - na a - i a

ა - რა - ლო ა - - რუ - ლა - ლო და
 a - ra - lo a - - ru - la - lo da

ე - - - ი   და   ა - - - რა - ლა - ლო
 e - - - i   da   a - - - ra - - la - lo

და   მე - ფე თა - მარ ქა - ლი - სთა - ნა,   სა - ყდა - რი გე - ლა - თი -
 da   Me - pe Ta - mar ka - li - sta - na,   Sa - kda - ri Ge - la - ti -

სთა - ნა,   ა - რა - ლო და ა - რა - ლო   ა - რი - ა - რა - ლო   ო.
 sta - na,   a - ra - lo da a - ra - lo   a - ri - a - ra - lo   o.

თამარ ქალო, ქვეუნიხ თვალო,
 რა ლამაზი რამა ხარო,
 ნეტავ, რა არის მისთანა,
 ამომავალი მზისთანა,
 მეფე თამარ ქალისთანა,
 საყდარი – გელათისთანა.

tamar kalo, kveknis tvalo,
 ra lamazi rama kharo,
 netav, ra aris mistana,
 amomavali mzistana,
 mefe tamar kalistana,
 sakdari – gelatistana.

დაიგვიანეს *

Daigvianes *

♩ = 60

და - ი - გვი - ა - ნეს
Da - i - gvi - a - nes

ჯერ ა - რსად სნა - ნან,
jer a - rsad scha - nan,

ა - რუ - ლა - ლო
a - ru - la - lo

მა - გრამ სა - ლა - მურს
Ma - gram sa - la - murs

თუ მო - ჰკრეს ყუ - რი,
tu mo - hkres ku - ri,

ა - ნდა - მა - ტუ - რი
A - nda - ma - tu - ri

ძა - ლით გა - მო - სწევს
dza - lit ga - mo - stsevs

ა - ქე - თენ მის გულს
A - ke - tken mis guls

ხმა უ - ცნა - უ
khma u - tsna - u

რი.
ri

* მუსიკა ნიკო სულხანიშვილისა, ლექსი აკაკი წერეთლისა. მარო თარხნიშვილის ვარიანტი

* Music by Niko Sulkhaniashvili, verse Akaki Tsereteli, Performed by Maro Tarkhniashvili

ვინ ქვა - ბუ - ლი - ძე და ვინ მე - ცხვა - რე,
 Vin Kva - bu - li - dze da vin me - tskhva - re,

იქ ბა - რში კვე - ლა ხე - მი ტო - ლე - ბი მტრე - ბში ვე - ფხვი - ვით
 Ik ba - rshi kve - la che - mi to - le - bi mtre - bshi ve - pkhvi - vit

და - ნა - ვა - რდო - ბენ და მე კი ცხვა - რში
 da - na - va - rdo - ben da me ki elhva - rshi

აკ ვი - მა - ლე - ბი. მტრე - ბში ვე - ფხვი - ვით
 ak vi - ma - le - bi. mtre - bshi ve - pkhvi - vit

და - ნა - ვა - რდო - ბენ და მე კი ცხვა - რში
 da - na - va - rdo - ben da me ki tskhva - rshi

აკ ვი - მა - ლე - ბი.
ak vi - ma - le - bi.

დაიგვიანეს, ჯერ არსად სხანან,
მაგრამ სალამურს თუ მოჰკრეს უური,
ანდამატური ძალით გამოსწევს,
აქეთკენ მის გულს ხმა უცნაური.

daigvianes, djer arsad schanan,
magram salamurs tu mohkres kuri,
andamaturi dzalit gamostsevs,
aketken mis guls khma utsnauri.

ვინ კვამულიძე და ვინ მეცხვარე,
იქ ბარში უველა ჩემი ტოლები
მტრებში ვუფხვივით დანავარდობენ
და მე კი ცხვარში აქ ვიმალები.

vin kvabulidze da vin metskhvare,
ik barshi kvela chemi tolebi,
mtrebshi vepkhvivit danavardoben,
da me ki tskhvarshi, ak vimalebi.

მერე როგორ დროს? — მაშინ, როდესაც
სხვა უდიდესი წინ გვიძევს ვალი,
მაგრამ ეს მოხდა ჩემ უნებურად,
გულთამხილველო, და არ მაქვს ბრალი.

mere rogor dros, mashin, rodesats
skhva udidesi tsin gvidzevs vali,
magram es mokhda chem uneburad,
gultamkhilvelo, da ar makvs brali.

ისინი მტრის სისხლს ღვრიან უწეალოდ,
ზიზღით ევსებათ მრისხანე გული,
მე კი ქალივით აქ ცრემლებს ვაფრქვევ
და სიუვარულით მიმგერს გლახ გული.

isini mtris siskhls ghvrian utskalod,
zizghit evsebat mriskhane guli,
me ki kalivit ak tsremlebs vaphrkvev
da sikvarulit midzgers glakh guli.

ძმარ, რა სჯობდა Dzmao, ra sjobda

♩ = 72

ძმარ - ე
Dzma - o

რა სჯობ - დარ ძმარ - ბარ - სარ,

ძმარ - ე
Dzma - o

ra sjo - bda dzmo - ba - sa,

არ - რულარ - ლო

არ - რულარ - ლო

არ - რულარ - ლო

a - ru - la - lo

a - ru - la - lo

a - ru - la - lo

არ - რულარ - ლო

ძმარ - ე რა სჯობ - დარ ძმარ - ბარ - სარ

არ - რულარ - ლო

a - ru - la - lo

Dzma - o ra sjo - bda dzmo - ba - sa

a - ru - la - lo

რა სჯო-ბდა
 Ra sjo - bda

ე - რთად ეო - ფნა - სა
 E - rtad ko - pna - sa

რა სჯო-ბდა
 Ra sjo - bda

3

ე - რთად ეო - ფნა - სა
 E - rtad ko - pna - sa

ა - რუ-ლა - ლო
 a - ru - la - lo

ა - რუ-ლა - ლო
 a - ru - la - lo

ა - რუ-ლა - ლო
 a - ru - la - lo

ა - რუ-ლა - ლო
 a - ru - la - lo

რა სჯო - ბდა ე - რთად ეო - ფნა - სა
 Ra sjo - bda e - rtad ko - pna - sa

ა - რუ-ლა - ლო
 a - ru - la - lo

ე - რთმა - ნე - თი
 E - rtma - ne - ti

ვერ ვი - ძმე - ვით
 ver vi - dzme - vit

ე - რთმა - ნე - თი
 E - rtma - ne - ti

3

ვერ ვი - ძმე - ვით
 ver vi - dzme - vit

8
 8
 8
 ა - რუ-ღა - ღო   ა - რუ-ღა - ღო   ა - რუ-ღა - ღო
 a - ru - la - lo   a - ru - la - lo   a - ru - la - lo

8
 8
 8
 ა - რუ-ღა - ღო   ე - რთმა - ნე - თი ვერ ვი - ძმე - ვით   ა - რუ-ღა - ღო
 a - ru - la - lo   E - rtma - ne - ti ver vi - dzme - vit   a - ru - la - lo

8
 8
 8
 და - ხე   ხვენს უ - გო - ნო - ბა - სა
 Da - khe   3   chvens u - go - no - ba - sa

8
 8
 8
 ა - რუ-ღა - ღო   ა - რუ-ღა - ღო   ა - რუ-ღა - ღო
 a - ru - la - lo   a - ru - la - lo   a - ru - la - lo

ა - რუ-ლა - ლო და - ხე ჩვენს უ - გო - ნო - ბა - სა ა - რუ-ლა - ლო.

a - ru - la - lo Da - khe chvens u - go - no - ba - sa a - ru - la - lo.

ძმაო, რა სჯობდა ძმობასა,
 რა სჯობდა ერთად ეოფნასა?!

dzmao, ra sjobda dzmobasa,
 ra sjobda ertad kofnasa.

ერთმანეთი ვერ ვიძმევით,
 დახე, ჩვენს უგონობასა.

ertmaneti ver vidzmevi
 dakhe, chvens ugonobasa.

ლაშქრული

Lashkruli

♩ = 80

ლა - შქრად წა - სვლა მას უ - ხა - რის ვი - საც კა - რგი
 La - shkrad tsa - svla mas u - kha - ris vi - sats ka - rgi

ცხე - ნი კა - ვსო, ა - რა - ლა - ლო ა - რა - ლა - ლო
 ts khe - ni ka - vso, a - ra - la - lo a - ra - la - lo

ხევ - ხევ თე - ბრო - ნე - ო ხე - ო.
 kh ev - kh ev Te - bro - ne - o kh e - o.

ლაშქრად წასვლა მას უხარის,
 ვისაც კარგი ცხენი ეავსო,
 დაბრუნება და შინ მოსვლა,
 ვისაც კარგი ცოლი ეავსო.

lashkrad tsasvla mas ukharis,
 visats kargi tskheni kavso,
 dabruneba da shin mosvla,
 visats kargi tsoli kavso.

ლაძაზი ცოლის ჰატრონსა,
 უნდა ეავდეს ძაღლი ფრთხილი,
 ან ძაღლი უნდა ფრთხილობდეს,
 ანდა მისი დედამთილი.

lamazi tsolis patronsa,
 unda kavdes dzaghli frtkhili,
 an dzaghli unda frtkhilobdes,
 anda misi dedamtili.

გარეკახური საცეკვაო

Garekakhuri satsekvaio

♩ = 100

და - რა - ლა - ლო
 ა - რა - ლა - ლე
 ვაი და - ლა - ლი და - ლა - ლო
 a - ra - la - lo

ა - რი - ა - რა - ლო
 ა - რი - ა - რა - ლო
 და - რა - ლა - ლე
 ვაი და - ლა - ლი და - ლა - ლო
 A - ra - la - le
 vai da - la - li da - la - lo

და - რა - რა - ლე
 ა - რი - ა - რა - ლო
 ა - რა - ლა - ლე
 ა - რი - ა - რა - ლო
 და - რა - ლა - ლე
 ა - რა - ლა - ლე

და - რა - ლა - ლე
 ა - რა - ლა - ლი და
 ა - რი - ა - რა - ლე
 და
 ა - რი - ა - რა - ლე

8
 8
 8
 ა - რა - ლა - ლი
 A - ra - la - li
 შე - ნი ჭი - რი - მე შე - ნი - ო
 She - ni chi - ri - me she - ni - o
 ა - რა - ლა - ლი
 a - ra - la - li

8
 8
 8
 ა - რი ა - რა - ლო
 a - ri a - ra - lo
 ა - რა - ლა - ლი
 A - ra - la - li
 ჯი - ბეს გა - ი - კარ ხე - ლი - ო
 Ji - bes ga - i - kar khe - li - o

8
 8
 8
 ა - რა - რა - ლი
 a - ra - ra - li
 ა - რი ა - რა - ლო
 a - ri a - ra - lo
 ან ა - მო - ი -
 An a - mo - i -

8
 8
 8
 ლე ა - ბა - ზი
 ghe a - ba - zi
 ა - რა - ლა - ლი
 a - ra - la - li
 ა - რა - ლა - ლო
 a - ra - la - lo

ა - რა - ლა - ლი და
 ან უ - ზა - ლთუ - ნი ჭრე - ლი - ო
 An u - za - ltu - ni chre - li - o
 a - ra - la - li da

ა - რი ა - რა - ლო
 ა - რა - ლა - ლე ვაი და - ლა - ლი და - ლა - ლო
 a - ri a - ra - lo
 A - ra - la - le vai da - la - li da - la - lo

Ad Libitum

ნელა

ა - რა - ლა - ლი ა - რუ - ლა - ლო ე.
 ა - რა - ლა - ლი ა - რუ - ლა - ლო e.
 a - ra - la - li a - ru - la - lo e.

შენი ჭირიმე, შენიო,
 ჯიბეს გაიკარ ხელიო,
 ან ამოიღე აბაზი,
 ან უსაღთუნი ჭრელიო.
 გაუსვი და გამოუსვი
 ვითომ ჭიანურიაო,
 მეზობლის ქალს ხელს ნუ ახლებ,
 ისიც შინაურიაო.
 ქუდი გვერდზე დავიხურავს,
 ამწარტავანსა გევხარო.
 აქედან გორი შორია,
 სხვა საქმე არა მქონია...
 ეს ბიჭი კარგად თამაშობს,
 ფეხის წვერებზე დგებაო,
 ამან რომ ფეხი იტკინოს,
 გოგონას დაბრალდებაო.

sheni chirime, shenio,
 djibes gaikar khelio,
 an amoighe abazi,
 an uzaltuni chreliao.
 gaushvi da gamoushvi
 vitom chianuriao,
 mezoblis kals khels nu akhleb,
 isits shinauriao,
 kudi gverdze dagikhuravs,
 ampartavansa gevkharo.
 akedan gori shoria,
 skhva sakme ara mkonia...
 es bichi kargad tamashobs,
 phekhish tsverebze dgebao,
 aman rom fekhi itkinos,
 gogonas dabraldebao.

გლესავ და გლესავ, ნამგალო

Glesav da glesav, namgalo

♩ = 88

Ad Libitum

სავ ნა - მგა - ლო,
sav na - mga - lo,

გლე - სავ და გლე
Gle - sav da gle

ნა - მგა - ლო ჩე - - - მო რკი - ნა - ო,
na - mga - lo che - - - mo rki - na - o,

♩ = ♩ = 104

ბი - ჭო და პუ - რი შე - მო - სუ - ლა, ნა - მგა - ლო ჩე - მო რკი - ნა - ო,
Bi - cho da pu - ri she - mo - su - la, na - mga - lo che - mo rki - na - o,

უ - ფლის თვა - ღი ში - გტრი - ა - ლებს ნა - მგა - ლო ჩე - მო რკი - ნა - ო,
 u - plis tva - li shi - gtri - a - lebs na - mga - lo che - mo rki - na - o,

ნელა

გა - და - ვი - ქცეთ მთლად სი - მღე - რად, ნა - მგა - ლო
 Ga - da - vi - ktset mtlad si - mghe - rad, na - mga - lo

ჩე - მო რკი - ნა - ო.
 che - mo rki - na - o.

გლესავ და გლესავ, ნამგალო,
 ნამგალო, ჩემო რკინაო,
 ქასური სალესავითა,
 ნამგალო, ჩემო რკინაო!
 გაგლესავ და მიგაკუდებ,
 ნამგალო, ჩემო რკინაო,
 გასჭერ და გამიძეხ წინა,
 ნამგალო, ჩემო რკინაო!
 ბიჭო, და პური შემოსულა,
 ნამგალო, ჩემო რკინაო,
 უფლის თვალი შიგ ტრიალებს,
 ნამგალო, ჩემო რკინაო!
 ღელავს, ბრწვინავს ოქროსფერად,
 ნამგალო, ჩემო რკინაო,
 ნამგლებს პირი შევუღესოთ,
 ნამგალო, ჩემო რკინაო,
 გადავიქცეთ მთლად სიმღერად,
 ნამგალო, ჩემო რკინაო!

glesav da glesav, namgalo,
 namgalo, chemo rkinao,
 kasuri salesavita,
 namgalo, chemo rkinao!
 gaglesav da migakudeb,
 namgalo, chemo rkinao,
 gascher da gamidzekh tsina!
 namgalo, chemo rkinao
 bicho, da puri shemosula,
 namgalo, chemo rkinao,
 uphlis tvali shig trialebs,
 namgalo, chemo rkinao!
 ghelavs, brtskinavs okrospherad,
 namgalo, chemo rkinao,
 namglebs piri shevulesot,
 namgalo, chemo rkinao,
 gadaviktset mtlad simgherad,
 namgalo, chemo rkinao!

შენ ხარ ვენახი Shen khar Venakhi

♩ = 58

შენ ხარ ვენახი
Shen khar Ve - - - - - na - - - - -

ბო - ხლად ა - ვვა - - -
khi ა - khlad ა - kva - - -

ვენახი - - - - - ბუ - ლი.
ve - - - - - bu - li.

შენ ხარ ვენახი, ახლად აღუვალებული,
მორჩი კეთილი, ედემში დანერგული,
ალვა სურნელი, სამოთხით გამოსული,
ღმერთმა შეგამკო, ვერვინა გჯობს ქებული.

shen khar venakhi, akhlad aghkvavebuli,
morchi ketili, edemshi danerguli,
alva surneli, samotkhit gamosuli,
ghmertma shegamko, vervina gdjobs kebuli.

და თავით თვისით
მზე ხარ გაბრწვინებული.

da tavit tvisit
mze khar gabrtskinvebuli.

ზამთარი

Zamtari

♩ = 76

First system of the musical score. It consists of three staves: vocal line, piano right hand, and piano left hand. The key signature has one sharp (F#) and the time signature is 3/4. The tempo is marked as ♩ = 76. The vocal line has the lyrics: ზა - მთა - - რი - ო (Za - mta - - ri - o). The piano accompaniment features a simple harmonic structure with a bass line that has a fermata over the final measure.

Second system of the musical score. It consists of three staves. The vocal line is silent. The piano accompaniment continues with a melodic line in the right hand that includes two triplet markings (indicated by the number '3'). The bass line continues with a simple harmonic accompaniment.

Third system of the musical score. It consists of three staves. The vocal line has the lyrics: ე (e) in the first measure, followed by ჰაი (hai) and ჰა (ha) in the subsequent measures. The piano accompaniment continues with a melodic line in the right hand and a simple harmonic accompaniment in the left hand.

ა - რუ - ღა - ლო
a - ru - la - lo

ა - რუ - ღა - ლო და
a - ru - la - lo da

ზა - მთა - რი ვა - რდსა და აჭკ - ნობს
za - mta - ri va - rdsa da - achk - nobs

ფუ - რცე - ლიც
pu - rtse - lits

ჩა - მო - სვი - ვა - ო,
cha - mo - stsvi - va - o,

ა - რუ - ღა - ლო
a - ru - la - lo

ჰე
he

3
 ა - რუ - ღა - ლო
 a - ru - la - lo
 ჰე
 he
 ზა - მთა - რი - ა ბი - ჭო
 Za - mta - ri - a bi - cho

5
 ზა - მთა - რი - თ
 za - mta - ri - o
 ჰაი
 hai
 ჰა
 ha

ე
 e
 ჰაი
 hai
 ჰა
 ha

6
 ა - რუ - ღა - ლო
 a - ru - la - lo

არ - ხი ა - რუ - ღა - ლო
ar - khi a - ru - la - lo

ღა - მა - ზი ქა - ლის თვა - ლთა - გან
La - ma - zi ka - lis tva - lta - gan

ცრე - მღე - ბი
tsre - mle - bi

ჩა - მო - სცვი - ვა - ო,
cha - mo - stsvi - va - o,

ჲ
e

ა - რა - ღა - ლო
a - ra - la - lo

ა - რა - ღო

ჲე
hei

ჲაი
hai

ზა - მთა - რი - ა ბი - ჭო,
Za - mta - ri - a bi - cho,

ჰა
ha

ზა - მთა - რი - ო
Za - mta - ri - o

ჰა
hai

ჰა
ha

ო
o

ა - რუ - ლა - ლო
a - ru - la - lo

და
da

ა - ქა მშვი - დო
a - ka mshvi - do

ბა
ba

ა
a

ა
a

ო.
o.

ო.
o.

ა
a

ა
a

ო.
o.

ო.
o.

ზამთარი ვარდსა დააჭკნობს,
ფურცელიც ჩამოსცვივაო,
ლამაზი ქალის თვალითაგან
ცრემლები ჩამოსცვივაო.
აქა მშვიდობა!

zamtari vardsa daachknobs,
phurtselist chamostsvivao,
lamazi kalis tvaltagan
tsremlebi chamostsvivao.
aka mshvidoba!

მოდით, შვილნო, აქ მოგროვდით

Modit, shvilno, ak mogrovdit

♩ = 72

მ - დით შვი - ლნო, აქ მო - გრო - - - ვდით,
 Mo - dit shvi - lno, ak mo - gro - - - vdit

გე - ტვი გუ - ლის გა - სა - რთობ - სა დე - ლა - ო
 ge - tkvi gu - lis ga - sa - rtob - sa de - la - o

ვინ ვი - ვა - - - ვით, რა ვი - ვა -
 vin vi - ka - - - vit ra vi - - ka - -

ვით ჩვენ ქა - რთვე - ლნი წი - ნა დრო - სა დე - ლა -
 vit chven ka - rtve - lni tsi - na dro - sa de - la -

ო
ო
ე - - - რთი მე - - - - -
e - - - rti me - - - - -

შენელებით

თუ - რმე ჰვა - - - ვლათ შინ მთ - წვა - ლე
tu - rme hka - - 3 - vdat shin mo - tska - le

ღვთი - - - სნი - - - ე - რი დე - ლა - ო.
ghvti - - - sni - - - e - ri de - la - o.

მოდით, შვილნო, აქ მოგროვდით,
 გეტყვით გულის გასართობსა,
 ვინ ვიკავით, რა ვიკავით,
 ჩვენ, ქართველნი წინა დროსა:
 ერთი მეფე თურმე ჰყავდათ,
 უწინ ჩვენს მამა-პაპასა,
 დიმიტრი ერქვა სახელად,
 მხარ-ბეჭ ბრტყელი, ტანმაღალი,
 გარეთ რისხვა, მტრისა მსვრელი,
 შინ მოწუაღე, ღვთისნიერი.

modit, shvilno ak mogrovdit,
 getkvit gulis gasartobsa,
 vin vikavit, ra vikavit,
 chven, kartvelni tsina drosa:
 erti mephe turme hkavdat,
 utsin chvens mama-papasa,
 dimitri erkva sakhelad,
 mkhar-bech brtkeli, tanmaghali,
 garet riskhva, mtrisa msvreli,
 shin motskale, ghvtisnieri.

ბერიკაცი ვარ

Berikaci var

♩ = 80

ბე - რი - კა - ცი ვარ, ნუ მო-მკლავ, ბე-რი-კა-ცი ვარ, ნუ მო -
Be - ri - ka - tsi var, nu mo - mklav, be - ri - ka - tsi var, nu mo -

მკლავ, ნუ მო მკლავ,
mklav, nu mo mklav,

ჰეი ბე - რი - კა - ცი ვარ, ნუ მო მკლავ,
hei Be - ri - ka - tsi var, nu mo mklav,

ჰჰჰ - ღა ღა - გო - წყვებს   გმო - ბა - - 3 - სა - თ

kve - la da - gi - tskebs   gmo - ba - - 3 - sa - o

ჰა ha   სა - დაც რომ შე - მო - გე - გრე - ბო,

ha ha ha   sa - dac rom she - mo - ge - kre - bi,

სა - დაც რომ შე - მო - გე - გრე - ბო,   გე - გრე -

sa - dac rom she - mo - ge - kre - bi,   ge - kre -

ბო - თ ღა   ჰეი

bi - o da   hei

ბი, გე - ტკვი შვი - ლსა და ძმო - ბა - - 3 - სა -

bi, ge - tkvi shvi - lsa da dzmo - ba - - 3 - sa -

1. 2. 3. Fine

ჰა ha ჰა ha ჰა ha

ჰა ha ჰა ha ჰა ha

ბერიკაცი ვარ, ნუ მომკლავ,
 უველა დაგიწეებს გმობასა,
 სადაც რომ შემოგეერები,
 გეტყვი შვილსა და ძმობასა.

berikatsi var, nu momklav,
 kvela dagitskebs gmobasa,
 sadats rom shemogekrebi,
 getkvi shvilisa da dzmobasa.

ხიდისტაური ეურძენი
 ჩავკრიფე კალათაშია,
 იმით დამთვრალი ბიჭები
 ველარ გადიან წყალშია.

khidistauri kurdzeni
 chavkriphe kalatashia,
 imit damtvrali bichebi
 veghar gadian tskalshia.

ათასად კაცი დაფასდა,
 ორი ათასად ზრდილობა,
 თუ კაცი კაცად არ ვარგა,
 ცუდია გვარიშვილობა.

atasad katsi daphasda,
 ori atasad zrdiloba,
 tu katsi katsad ar varga,
 tsudia gvarishviloba.

წაიყვანეს თამარ ქალი

Tsaikvanes Tamar kali

Moderato cantabile

♩ = 72

Ad Libitum

წა - ი - ყვა - ნეს თა - მარ ქა - ლი დი - ე - ლო და
Tsa - i - kva - nes Ta - mar ka - li di - e - lo da

წა - ი -

Tsa - i -

ყვა - ი - ა - ნეს წა - ი - ყვა - ნეს თა - მარ ქა - ლი დი - ე - ლო და
kva - i - a - nes tsa - i - kva - nes Ta - mar ka - li di - e - lo da

მო - წა - მე - ი - ე ხარ შენ სა - ქა - რთვე -
Mo - tsa - me - i - e khar shen sa - ka - rtve -

1. 2.

ლო, ლო.

ლო, ლო.

Ad Libitum

ლუ - რჯა ცხე - ნი შე - უ - კა - ზმეს თა - მარ ქა - ლსა დი - ე - ლო და
Lu - rja tskhe - ni she - u - ka - zmes Ta - mar ka - lsa di - e - lo da

ლუ - რჯა ცხე - ი - ე - ნი ლუ - რჯა ცხე - ნი შე - უ - კა - ზმეს
 Lu - rja tsckhe - i - e - ni lu - rja tsckhe - ni she - u - ka - zmes

თა - მარ ქა - ლსა დი - ე - ლო და მო - წა - მე - ი - ე ხარ შენ სა - ქა - რთვე -
 Ta - mar ka - lsa di - e - lo da mo - tsa - me - i - e khar shen sa - ka - rtve -

ლო, მო - წა - მე - ი - ე ხარ შენ სა - ქა - რთვე - ლო.
 lo, Mo - tsa - me - i - e khar shen Sa - ka - rtve - lo.

წაიყვანეს თამარ ქალი, დიელო და,
 მოწამეიე ხარ შენ, საქართველო,
 ლურჯა ცხენი შეუკაზმეს თამარ ქალსა, დიელო და,
 მოწამეიე ხარ შენ, საქართველო,
 აქნობამდე ჩვენი იყო თამარ ქალი, დიელო და,
 მოწამეიე ხარ შენ, საქართველო.

tsaikvanes tamar kali dielo da,
 motsameie khar shen, sakartvelo.
 lurja tskeni sheukazmes tamar kalsa dielo da,
 motsameie khar shen, sakartvelo.
 aknobamde chveni iko tamar kali dielo da,
 motsameie khar shen, sakartvelo.

კახური მგზავრული

Kakhuri mgzavruli

♩ = 80

მედვრად

არ - ნუ - ნა - ნო
Ar - nu - na - no

აი და ა - რუ - ღა - ღო
ai da a - ru - la - lo

ა - რი - ა - რა - ღო
a - ri - a - ra - lo

ა - რუ - ღა - ღო
a - ru - la - lo

აი და ა - რუ - ღა - ღო
ai da a - ru - la - lo

წა - სვლა სჯობს წა - რმა - ვა - ღი - სა
Tsa - svla sjobs tsa - rma - va - li - sa

არ და - ყო - ვნე -
ar da - ko - vne -

1.2.3. Coda

ბა   ხა - ხი - ხა   ა - რუ - ღა - ღო³

ba   kha - ni - sa   a - ru - la - lo

აი და ა - რუ - ღა - ღო   ა - რუ - ღა - ღო   ა - რი - ა - რა - ღო

ai da a - ru - la - lo   a - ru - la - lo   a - ri - a - ra - lo

წასულა სჯობს წარმავალისა,
 არ დაუოვნება ხანისა,
 კოცნა სჯობს თეთრი ქალისა,
 ჩახვევა შავგვრემანისა.

tsasvla sdjobs tsarmavalisa,
 ar dakovneba khanisa,
 kotsna sdjobs tetri kalisa,
 chakhveva shavgvremmanisa.

პატარძელის ციხესა
 გამოითხრიან ძირსაო,
 გამოიყვანენ ღამაზსა,
 ცრემლით მობანენ პირსაო.

patardzeulis tsikhesa
 gamoitkhrian dzirsao,
 gamoikvanen lamazsa,
 tsremlit mobanen pirsao.

ბატონო, თავი მანებე

Batono, tavi manebe

♩ = 80

ბა - ტო - ნო თავი - ვი მა - ნე - ბე, უ - ღმერთ - თოდ რა -
 Ba - to - no ta - vi ma - ne - be, U - ghmer - tod ra -

ზე მტა - ნჯა - ვო, რაც ღო - ნე მქო -
 ze mta - nja - vo, rac ghо - ne mko -

ნდა, მა - სზედ მეტს შენს სა - სა - რვე - ბლოდ ვხა - რჯა - ვო
 nda, ma - szed mets shens sa - sa - rge - blod vkha - rja - vo

8
 e
 ცო - ლში - ლი და - მი - ტო - ვი - ა,
 tso - lshvi li da - mi - to - vi - a,

8
 ა - რა მაქვს ლუ - კმა სა - ხლში - ა მეც ქუ - დი მხუ -
 A - ra makvs lu - kma sa - khlshi - a mets ku - di mkhu -

შენელებით

8
 რავს კა - ცი ვარ, ნუ გა - მო - მწვი - ტავ სა - ლხში - ა ე.
 ravs ka - tsi var, nu ga - mo - mtskvi - tav kha - lkhshi - a e.

ბატონო, თავი მანებე,
 უღმერთოდ რაზედ მტანჯავო,
 რაც დონე მქონდა, მასზედ მეტს
 შენს სასარგებლოდ ვხარჯავო.

batono, tavi manebe,
 ughmertod razed mtanjavo,
 rats ghone mkonda, maszed mets
 shens sasargeblod vkhharjavo.

ცოლ-შვილი დამიტოვია,
 არა მაქვს ლუკმა სახლშია,
 მეც ქუდი მხურავს, კაცი ვარ!
 ნუ გამომწვიტავ ხალხშია.

tsol-shvili damitovia,
 ara makvs lukma sakhlshia,
 mets kudi mkhuravs, katsi var!
 nu gamomtskvitav khalkhshia.

ესა სთქვა, ციბლამ ბატონსა
 ტუვია ესროლა თავშია,
 თვითონ კი გადაიკარგა,
 ცოლ-შვილი დარჩა სახლშია.

esa stkva, tsiblam batonsa
 tkvia esrola tavshia,
 tviton ki gadaikarga,
 tsol-shvili darcha sakhlshia.

სოფელი, გლეხის შვილი ვარ

Sopleli, glekhis shvili var

♩ = 72

სო - ფლე - ლი
So - ple - li

გლე - ხის შვი - ლი
Gle - khis shvi - li

ო
ო

ვარ,
var,

მჭა - დი - თა
mcha - di - ta

გა - მო - - - -
ga - mo - - - -

ზრდი - - - 3 - - ლი - ა - - 3 - - ო, 3

zrdi - - - 3 - - li - a - - - - - ო,

ჭი - - - რი - ა - - - ო, 3 სა - დაც რომ ვა - რდსა

chi - - - ri - a - - - o, Sa - dats rom va - rdsa

და - ვე - ძებ, იქ მხვდე - ბა ე - კლის

da - ve - dzeb, ik mkhvde - ba e - klis

ძი - - - - რი - ა - - - - ო.

dzi - - - - ri - a - - - - o.

სოფლელი, გლეხის შვილი ვარ,
 მჭადითა გამოზრდილია,
 უკუდო, ჩოხის ამარა,
 ქალამნებ გაცვეთილია.

sopleli, glekhis shvili var,
 mchadita gamozrdilia,
 ukudo, chokhis amara,
 kalamneb gatsvetilia.

ობოლი დავრჩი დედ-მამას,
 სხვაც მადგას გასაჭირია,
 სადაც რომ ვარდსა დავუძებ,
 იქ მხვდება ეკლის ძირია.

oboli davrchi ded-mamas,
 skhvats madgas gasachiria,
 sadats rom vardsa davedzeb,
 ik mkhvdeba eklis dziria.

გარეკახური მუშური

Garekakhuri mushuri

♩=100

სი - მი-ნდსა თო - ხნა და - ვუ - წყოთ, ე - რთხმად და - ვდა -
 Si - mi - ndsa to - khna da - vu - tskot, e - rtkhmad da - vdza -

ქ - გებ მა - შინ და - გვა - ვი - წყდეს
 E - geb ma - shin da - gva - vi - tsqdes

ხოთ მუ - შუ - რი
 khot mu - shu - ri

რომ გლე - ხი ვართ უ - ბე - დუ - რი ბი - ჭე - ბო, ა - რი
 rom gle - khi vart u - be - du - ri bi - che - bo, a - ri

ა - რა - ლო   ა - რა - ლა - ლო   ა - რი - ა - რა - ლო
 a - ra - lo   a - ra - la - lo   a - ri - a - ra - lo

ა - რი -   ა - რა - ლო
 a - ri - -   a - ra - lo

ა - რა - ლა - ლო   ა - რი - ა - რა - ლო   ო.
 a - ra - la - lo   a - ri - a - ra - lo   o.

სიძინდსა თოხნა დავუწეოთ,
 ერთხმად დავძახოთ მუშური,
 ეგებ მაშინ დავგავიწედეგს,
 რომ გლეხი ვართ უბედური.

simindsa tokhna davutskot,
 ertkhmad davdzakhot mushuri,
 egeb mashin dagvavitskdes,
 rom glekhi vart ubeduri.

ცხელსა მიწას უხვად აღბობს,
 ოფლი ჩვენგან მონაწური,
 ეველა თავში გვიჩაკუნებს
 ვარემე და შინაური.

tskhelsa mitsas ukh vad albobs,
 ofli chvengan monatsuri,
 kvela tavshi gvichakunebs,
 gareshe da shinauri.

მარტო ჩვენთვის არ ვმუშაობთ,
 სხვისიც გვმართებს სამსახური,
 ბატონი გვკავს, ვართ საწყალნი,
 უპატრონო, უბედური.

marto chventvis ar vmushaobt,
 skhvisits gvmartebbs samsakhuri,
 batoni gvkavs, vart satskalni,
 upatrono, ubeduri.

ძლიერ სტიროდა

Dzlier stiroda

♩ = 72

ო - რივ დი - ე - ლო
 O - riv di - e - lo

ძლი - ერ სტი - რო - და
 Dzli - er sti - ro - da

ძლი - ერ სტი - რო - და,
 dzli - er sti - ro - da,

რი - სთვის სტი - რო - და
 ri - stvis sti - ro - da

ო - რივ დი - ე - ლო მი - სთვის სტი - რო - და
 o - riv di - e - lo mi - stvis sti - ro - da

ძლიერ სტიროდა, ძლიერ სტიროდა,
 რისთვის სტიროდა? – მისთვის სტიროდა.

dzlier stiroda, dzlier stiroda,
 ristvis stiroda? – mistvis stiroda.

ქმარი მოუკლეს, რისთვის მოუკლეს? –
 ობლები დარჩნენ, მისთვის სტიროდა.

kmari moukles, ristvis moukles? –
 oblebi darchnen, mistvis stiroda.

ძლიერ სტიროდა, ძლიერ სტიროდა,
 რისთვის სტიროდა? – მისთვის სტიროდა.

dzlier stiroda, dzlier stiroda,
 ristvis stiroda? – mistvis stiroda.

ოქროს დიელო

Okros dielo

♩ = 84

გუნდი

დამწყები

დი - ე - ლო და დი - ე - ლო
Di - e - lo da di - e - lo

ოი და ო - ქროს
Oi da o - kros

სა - მგო - რი - - - სა მი - ნდო - რზე - და
sa - mgo - ri - - - sa mi - ndo - rze - da

1.2.3.	4.
--------	----

დი - ე - ლო di - e - lo

დამწყები
(ო) ოი და ო - ქროს
Oi da o - kros

ჰო.
ho.

ოი და, ოქროს დიელო,
სამკორისა მინდორზედა,

oi da, okros dielo,
samgorisa mindorzeda.

ოი და, ოქროს დიელო,
თეთრი ცხენი მოგოვავდა.

oi da, okros dielo,
tetri tskheni mogogavda.

ოი და, ოქროს დიელო,
ოქრო იყო მინდორზედა.

oi da, okros dielo,
okro iko mindorzeda.

ოი და, ოქროს დიელო,
სამკორისა მინდორზედა.

oi da, okros dielo,
samgorisa mindorzeda..

მე რეგვენმა პატარძალმა

Me regvenma patardzalma

♩ = 72

ზომიერად

მე რე-გვენ და მე რე-გვენ
Me re - gven da me re - gven

მე რე-გვე-ნმა პა-ტა - რძა - ლმა
Me re - gve - nma pa - ta - rdza - lma

მე რე - გვე - ნმა³ პა - ტა - რძა - ლმა მე რე - გვე - ნმა პა - ტა - რძა - ლმა
Me re - gve - nma pa - ta - rdza - lma Me re - gve - nma pa - ta - rdza - lma

ეს რა სა - ქმე ჩა - ვი - დი - ნე ო
Es ra sa - kme cha - vi - di - ne o

სა - ხლი ღე - ჩა - ქით და - ვგა - ვე.
Sa - khli le - cha kit da - vga - ve,

მე რე-გვენ და მე რე-გვენ მე რე-გვე-ნმა პა-ტა - რძა - ლმა
Me re - gven da me re - gven Me re - gve - nma pa - ta - rdza - lma

მე რე-გვე-ნმა³ პა - ტა - რძა - ლმა მე რე-გვე-ნმა პა - ტა - რძა-ლმა

Me re - gve - nma pa - ta - rdza - lma Me re - gve - nma pa - ta - rdza - lma

ეს რა სა - ქმე ჩა - ვი - დი - ნე ო.

es ra sa - kme cha - vi - di - ne o.

მე რეგვენ და მე რეგვენ,
 მე რეგვენმა პატარძალმა
 ეს რა საქმე ჩავიდინე:
 სახლი ლეჩაკით დავგავე,
 ცოცხი ვერ მოვიგონეო.
 წყალი ცხრილით მოვიტანე,
 კოკა ვერ მოვიგონეო.
 ცომი მიწაზე მოვხილე,
 ვარცლი ვერ მოვიგონეო.
 დედამთილი გამიჯავრდა,
 კმარმა კარში გამომავდო.
 მე რეგვენ და მე რეგვენ,
 მე რეგვენმა პატარძალმა
 ეს რა საქმე ჩავიდინე.

me regven da me regven,
 me regvenma patardzalma
 es ra sakme chavidine:
 sakhli lechakit davgave,
 tsotskhi ver movigoneo.
 tskali tskhrlit movitane,
 koka ver movigoneo.
 tsomi mitsaze movzile,
 vartsli ver movigoneo.
 dedamtili gamidjavrda,
 kmarma karshi gamomagdo.
 me regven da me regven,
 me regvenma patardzalma
 es ra sakme chavidine.

გოგიასა, გოგიასა Gogiasa, gogiasa

♩ = 72

დინჯად

გოგიასა, გოგიასა,
ჭავჭავაძის გოგიასა,
ერთი მრუდე ვაზი ჰქონდა
ნეკერჩხალზე აგებული,
ისიც ხარმა შეუჭამა,
დარჩა ის წყალწადებული.

gogiasa, gogiasa,
chavchavadzis gogiasa,
erti mrude vazi hkonda
nekerchkhalze agebuli,
isits kharma sheuchama,
darcha is tsaltsaghebuli.

ხიდისტავსა და გორს შუა
ერთი მოყვარე მევანდაო,
არცა რა მე მივუტანე,
არცა რა იმას ჰქონდაო,
მშიერი გამომისტუმრა,
მისი დედ-მამა ცხონდაო.

khidistavsა da gors shua
erti mokvare mkvandao,
artsa ra me mivutane,
artsa ra imas hkondao,
mshieri gamomistumra,
misi ded-mama tskhondao.

გარეკახური მრავალჯამიერი

Garekakhuri mravalzhamieri

♩ = 76

მრავალუი
Mravalzhamieri

ა
a

ჰა
ha

ჯამიერი
Zhamieri

ჰაი
hai

ჰაი ჰა
hai ha

ჰა
ha

მრავალჯამიერი
Mravalzhamieri

8
 აი არცა ი - ხა-როს მტერმა ჩვე-ნზე-და, ნუ-რცა-რა გა-უ - ხა-რი-ა -
 ai A - rtsa i - kha - ros mte - rma chve - nze - da, Nu - rtsa - ra ga - u - kha - ri - a -

8
 ო, Ad Libitum
 ო, ჰაი ჰო ა - რუ - ლა - ლო - და - ო
 o, hai ho a - ru - la - lo - da - o

8
 აი ა - რუ - ლა - ლო
 ai a - ru - la - lo

8
 Ad Libitum
 აი არცა ი - ხა - როს მტერმა ჩვე - ნზე - და, ნუ - რცა - რა
 ai A - rtsa i - kha - ros mte - rma chve - nze - da, Nu - rtsa - ra

მრს - - - - -

გა - უ - ხა - რია - ნო, ჰაი
ga - u - kha - ria - no, hai

Mra - - - - -

ვა - ჯა... ჯა - მი - ე - რო

va - lzha... zha - mi - e - ro

წუ - თი - სო - ფე - ლი   ა - სე - ა   ღა - მეს   დღე უ - თე

Tsu - ti - so - pe - li   a - se - a   Gha - mes   dghe u - te

ნე - ბი - ა - - - - -   ჰა   ა - რუ - ლა - ლო - და

ne - bi - a - - - - -   ha   a - ru - la - lo - da

Musical score system 1, featuring a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a common time signature (C). The system consists of three staves: a vocal line with lyrics "აი" (ai) and "ო" (o), a piano accompaniment line with triplets and quintuplets, and a bass line.

Musical score system 2, featuring a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a common time signature (C). The system consists of three staves: a vocal line with lyrics "ა - რუ - ღა - ლო" (a - ru - la - lo) and "აი" (ai), a piano accompaniment line with triplets, and a bass line.

Musical score system 3, featuring a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 3/4 time signature. The system consists of three staves: a vocal line with lyrics "წუ - თი - სო - ვე - ლი" (tsu - ti - so - pe - li), "ა - სე - ა" (a - se - a), and "ღა - მეს დღე უ - თე - ნე - ბი - ა" (gha - mes dghe u - te - ne - bi - a), a piano accompaniment line with triplets, and a bass line.

Musical score system 4, featuring a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a common time signature (C). The system consists of three staves: a vocal line with lyrics "რაც მტრო - ბას და - უ - ქვე - ვი - ა" (rats mtro - bas da - u - ktse - vi - a), "სი - ვვა - რულს უ - შე - ნე - ბი - ა," (si - kva - ruls u - she - ne - bi - a), and "მრა" (Mra), a piano accompaniment line with triplets and quintuplets, and a bass line.

ვალ ჰაი
val hai

ჟაი ჟამიერო
zhai zha - mi - e - ro

თქვენი გამარჯვებისაო
Tkve - ni ga - ma - rdjve - bi - sa - o.

მრავალუი _ ჟამიერო,
მრავალჟამიერო!

mravalui _ djamiero,
mravaldjamiero!

არცა იხაროს მტერმა ჩვენსედა,
ნურცარა გაუხარიან.

artsa ikharos mterma chvenzeda,
nurtsara gaukharian.

მრავალჟამიერო!

mravaldjamiero!

წუთისოფელი ასეა,
ღამეს დღე უთენებია,
რაც მტრობას დაუქცევია,
სივარულს უშენებია.

tsutisofeli ase,
ghames dghe utenebia,
rats mtrobas dauktsevia,
sikvaruls ushenebia.

მრავალჟამიერო, თქვენი გამარჯვებისაო!

mravaldjamiero, tkveni gamardjvebisao!

ღამის მეხრე

Ghamis mekhre

♩ = 80

ვარ ტლუ ბი - ჭი
 ღა - მის მე - ხრე
 Gha - mis me - khre
 Var tlu bi - chi

ჰა - რა - ღა - ლო და
 ნა - ბა - დში
 ha - ra - la - lo da
 na - ba - dshi

გა - - - - მო - ხვე - უ - ლი - - - - ო
 გა - - - - mo - khve - u - li - - - - o

ღამის მეხრე ვარ, ტლუ ბიჭი,
 ნაბადში გამოხვეული.
 გუთნის ხარ-კამეხს ვდარაჯობ,
 მინდა, ვხნა ეანეულია.

ghamis mekhre var, tlu bichi,
 nabadshi gamokhveuli.
 gutnis khar-kamechs vdaradjob,
 minda, vkhna kaneulia.

ტორლას მანინჯ არ მოვკლავ,
 რომც მქონდეს ბევრი წამალი.
 საწუალი ღამის მეხრისა
 ის არის კარგი მამალი.

torolas maints ar movklav,
 romts mkondes bevri tsamali.
 satskali ghamis mekhrisa
 is aris kargi mamali.

კახური ნანა Kakhuri nana

♩ = 76

ბა - ბო
Na - ni - na

ბა - ბო - ბა
na - ni - na

ბა - ბო
Na - ni

ბა - ბო ბა - ბო - ბა ბა - ნას ბე - ტყვი

na - ni na - ni - na Na - nas ge - tqvi

ჩე - - - მო ჩე - მო პა - ტა - რა - - -

che - - - mo che - mo pa - ta - ra - - -

ნანინა, ნანინა, ნანი ნანინა,
ნანას გეტყვი, ჩემო პატარა.

nanina, nanina, nani nanina,
nanas getkvi, chemo patara.

დედის მკერდში მივიგნია
შენ ტკბილი ბინაო,
ნანას გეტყვი, ჩემო პატარა.

dedis mkerdshi migignia
shen tkbili binao,
nanas getkvi, chemo patara.

გაივსე და გაიზარდე,
პატარა მთვარეო,
აგრე ტკბილად, უდარდელად
ნანამ გაძინაო.

gavse da gaizarde,
patara mtvareo,
agre tkbilad, udardelad
nanam gadzinao.

მუმლი მუხასა Mumli mukhasa

♩ = 84

First system of the musical score. It consists of three staves: a vocal line (treble clef), a piano accompaniment line (treble clef), and a bass line (bass clef). The key signature has two sharps (F# and C#), and the time signature is 3/4. The tempo is marked as quarter note = 84. The lyrics in Georgian are: ჰეი მუ - მლი და მუ - ხა - ხა - ხა - ხა - ხა - ხა. The English translation is: Hei mu - mli da mu - kha - sa - sa - sa - sa - sa.

Second system of the musical score. It consists of three staves: a vocal line (treble clef), a piano accompaniment line (treble clef), and a bass line (bass clef). The key signature has two sharps (F# and C#), and the time signature is 3/4. The lyrics in Georgian are: ა გა - რხე - ხვე - ვო - და. The English translation is: e Ga - rse - khve - vo - da. Above the system, there is a box containing the number '1.2.3.', indicating a triplet or a specific performance instruction.

Third system of the musical score, labeled 'დაბოლოება' (End). It consists of three staves: a vocal line (treble clef), a piano accompaniment line (treble clef), and a bass line (bass clef). The key signature has two sharps (F# and C#), and the time signature is 3/4. The lyrics in Georgian are: ჰეი მუ - მლი და მუ - ხა - ხა - ხა - ხა - ხა. The English translation is: hei Mu - mli da mu - kha - sa - sa - sa. The system ends with a double bar line and repeat dots.

მუმლი მუხასა გარს ეხვეოდა,
მუნა წაიქცა, წეალი დაგუბდა
მუმლი დაიხრჩო, მუნა გადარჩა

mumli mukhasa gars ekhveoda,
mukha tsaiktsa, tsali dagubda
mumli daikhrcho, mukha gadarcha.

ქართლური მუშური

Kartluri mushuri

♩ = 80

ა - - - რა - ლე
 A - - - ra - le

ვთო - ხნოთ და ვთო - ხნოთ სი - მი - ნდი,
 Vto - khnot da vto - khnot si - mi - ndi,

ა - ხლა ვა - ნის მკაც მო - ვა - ო,
 a - khla ka - nis mkac mo - va - o,

ეი
 Ei

და
 da

ხნოთ სი - მი - ნდი,
 khnot si - mi - ndi,

ვთო - ხნოთ და ვთო
 Vto - khnot da vto

ა - ხლა ვა - ნის
 a - khlaka - nis

10

ა - რა - ლა - ლე
a - ra - la - le

მკაც მო - ვა - ო,
mkac mo - va - o,

ა - ხლა ყა - ნის
a - khla qa - nis

ა - რა - ლა - ლი   ა - რი - ა - რა - ლა - ლო   ლა - ლე   ლა - ლე და

მკაც მო - ვა - ო,   a - ra - la - li   a - ri - a - ra - la - lo   la - le   la - le da

mkac mo - va - o,

1.   2.

შენ კი გე - ნა - ცვა - - - ლე.   ლე.   le.

shen ki ge - na - cva - - - le.   ა - რა - ლე

a - ra - le

ვთოხნოთ და ვთოხნოთ სიძინდი,
ახლა ეანის მკაც მოვაო.
მუშა უნდა მუშაობდეს,
ქარავანი ქარავნობდეს.

vtokhnot da vtokhnot simindi,
akhla kanis mkats movao.
musha unda mushaobdes,
karavani karavnobdes.

შეკრათ წითელი

Shevkrat tsiteli

♩ = 84

შე - კრათ
She - vkrat

წი - თელ - - -

tsi - tel - - - -

წი - თე - ლი და და - ბო და - - - - - ი

tsi - te - li da a - si a - - - - i

და - თა - - - 3 - ბო არ - ნუ - ნა - ნო ნა - ნო

a - ta - - - - si ar - nu - na - no na - no

შენელებით

შევეკრათ წითელ-წითელი ასი ათასი,
პირად მზემან, ტანად სარომან.

shevkrat tsitel-titeli asi atasi,
pirad mzeman, tanad saroman.

სამასი თავი სტავრა-ატლასი
უხვმან, ნიადაგ მიუმცდარომან.

samasi tavi stavra-atlasi
ukhvman, niadag miumtsdaroman.

სამოცი თვალი ლალ-იაგუნდი
ფერად მართ ვითა მიუმხვდარომან.

samotsi tvali lal-iagundi
perad mart vita miumkhvdaroman.

კაცი გაგ ზავნა ვაზირისასა.

katsi gagzavna vazirisasa.

ჭონა Chona

Ad Libitum

ჭონა
Cho - na

ჭონას ვიკავ ჭონა ვნახე
cho - nas vi - kav cho - na vna - khe

♩ = 84

სარგებელით ვერა ვნახე,
sa - rge - be - lits ve - ra vna - khe,

ჭონას ვიკავ ჭონა ვნახე
cho - nas vi - kav cho - na vna - khe

სარგებელით ვერა ვნახე,
sa - rge - be - lits ve - ra vna - khe,

არალე
a - ra - le

Musical score system 1. It consists of three staves: a vocal line in treble clef, a piano accompaniment in treble clef, and a piano accompaniment in bass clef. The vocal line features a melodic phrase with a slur and a fermata, with fingerings 3, 5, 3, and 5 indicated. The piano accompaniment in the treble clef has a similar melodic line with a slur and a fermata, with fingerings 3, 5, 3, and 5. The piano accompaniment in the bass clef has a sustained bass line with a slur and a fermata. The system is divided into three measures.

Musical score system 2. It consists of three staves: a vocal line in treble clef, a piano accompaniment in treble clef, and a piano accompaniment in bass clef. The vocal line has a melodic line with a slur and a fermata, with a finger number 5. Below the vocal line, there are two lines of lyrics in Georgian and Latin. The piano accompaniment in the treble clef has a melodic line with a slur and a fermata, with a finger number 5. The piano accompaniment in the bass clef has a sustained bass line with a slur and a fermata. The system is divided into four measures.

ა - ლა - თა - სა ბა - ლა - თა - სა ჩა - მო - ვკი - დებ კა - ლა - თა - სა,
 A - la - ta - sa ba - la - ta - sa cha - mo - vki - deb ka - la - ta - sa,

Musical score system 3. It consists of three staves: a vocal line in treble clef, a piano accompaniment in treble clef, and a piano accompaniment in bass clef. The vocal line has a melodic line with a slur and a fermata, with a finger number 5 and a triplet of 3. Below the vocal line, there are two lines of lyrics in Georgian and Latin. The piano accompaniment in the treble clef has a melodic line with a slur and a fermata, with a finger number 5 and a sextuplet of 6. The piano accompaniment in the bass clef has a sustained bass line with a slur and a fermata. The system is divided into three measures.

ქა - ლო ე - რთი კვე - რცხი მო - მე, ღმე - რთი მო - გცემს ბა - რა - ქა - სა,
 Ka - lo e - rti kve - rtskhi mo - me, Ghme - rti mo - gtsems ba - ra - ka - sa,

Musical score system 4. It consists of three staves: a vocal line in treble clef, a piano accompaniment in treble clef, and a piano accompaniment in bass clef. The vocal line has a melodic line with a slur and a fermata, with a finger number 5. Below the vocal line, there are two lines of lyrics in Georgian and Latin. The piano accompaniment in the treble clef has a melodic line with a slur and a fermata, with fingerings 3, 3, 3, and 3. The piano accompaniment in the bass clef has a sustained bass line with a slur and a fermata. The system is divided into three measures.

ა - რა - ლე
 a - ra - le

ჭონას ვიეავ, ჭონა ვნახე,
სარგებელიც ვერა ვნახე.

chonas vikav, chona vnakhe,
sargebelits vera vnakhe.

ალათასა, ბალათასა,
ჩამოვკიდებ კალათასა,
ქალო, ერთი კვერცხი მომე,
ღმერთი მოგცემს ბარაკასა.

alatasa, balatasa,
chamovkideb kalatasa,
kalo, erti kvertskhi mome,
ghmertti mogtsems barakasa.

ეს ოჯახი, კედელ-კუთხე,
ქრისტე ღმერთო, შენ აკურთხე!

es odjakhi, kedel-kutkhe,
kriste ghmerto, shen akurtkhe!

კალოსპირული

Kalospiruli

Ad Libitum

ა - რა - ლა - ლო   ა - ლა - ლმე   დი - ლის   ნი - ა - ვო
 A - ra - la - lo   a - la - lme   di - lis   ni - a - vo

♩ = 84

ა - ლა - ლმე   დი - ლის   ნი - ა - ვო
 A - la - lme   di - lis   ni - a - vo

ა - რა - ლა - ლო   ა - რა - ლა - ლო
 a - ra - la - lo   a - ra - la - lo

მეღერად

არაღალო,
 ალაღმე, დილის იავო,
 ალაღმე, დილის ნიავო,
 არაღალო!
 არაღალო,
 დაუბერე სოფლის თავსა,
 დაუბერე სოფლის თავსა,
 არაღალო!
 არაღალო,
 კალოსან დავანიავებ,
 კალოსან დავანიავებ,
 არაღალო!
 არაღალო,
 დავაკენებ ჰურის ხვავსა,
 დავაკენებ ჰურის ხვავსა.

aralalo,
 alalme, dilis iavo,
 alalme, dilis niavo,
 aralalo!
 aralalo,
 daubere sophlis tavsa,
 daubere sophlis tavsa,
 aralalo!
 aralalo,
 kalosats davaniaveb,
 kalosats davaniaveb,
 aralalo!
 aralalo,
 davakeneb puris khvavsa,
 davakeneb puris khvavsa.

ვისია ქალი ლამაზი

Visia kali lamazi

Andante sostenuto

ვი - სი - ა   ვი - სი - ა   ქა - ლი

Vi - si - a,   vi - si - a   Ka - li

ლა - მა - ზი   ე   ე   ე

la - ma - zi   e   e   e

1.2.3.4.   5.

ვისია, ვისია ქალი ლამაზი,
ქალებში, ქალებში არ ერეოდა.

visia, visia kali lamazi,
kalebshi, kalebshi ar ereoda.

ვისია, ვისია მწვანე კარავი,
კარვებში, კარვებში არ ერეოდა.
ვისია, ვისია ქალი ლამაზი.

visia, visia mtsvane karavi,
karvebshi, karvebshi ar ereoda.
visia, visia kali lamazi.

ურმული

Urmuli

♩ = 66

Ad Libitum

ჰა - რა - ლი და ა - რი - ა - რა - ლო

Ha - ra - li

da

a - ri - a - ra - lo

და da

ა - რი ა - რა - ლი ა - რა -

ლო lo

ა - რა - ლო a - ra - lo

ა - რი - ა - რა - ლო da

ეი ei

და da

წუ - თი - სო - ფე - ლი ა - სე - ა,
Tsu - ti - so - pe - li a - se - a,

ღა - მეს დღე
Gha - mes dghe

უ - თე - ნე - ბი - ა,
u - te - ne - bi - a,

Ad Libitum

რაც მტრო - ბას
rats mtro - bas

და - უ ნგრე - ვი - ა,
da - u - ngre - vi - a,

სი - ყვა - რუღს
si - kva - ruls

უ - შე - ნე - ბი - ა
u - she - ne - bi - a

და da

რაც მტრო-ბას და-უ-ნგრე-ვი-ა, სი-ყვა-რულს უ-შე-ნე-ბი-ა,
rats mtro - bas da - u - ngre - vi - a, si - kva - ruls u - she - ne - bi - a,

ა - რი - ა - რა - ლო ა - რა - ლო ა - რა - ლო და,
a - ri - a - ra - lo a - ra - lo a - ra - lo da,

Ad Libitum

ა - რი - ა - რა - ლე ა - რა - ლა - ლო.
a - ri - a - ra - le a - ra - la - lo.

ჰარალი, ჰარი არალი,
არალი, არი არალი,
წუთისოფელი ასეა:
ღამეს დღე უთენებია,
რაც მტრობას დაუქცევია,
სიყვარულს უშენებია.
აღზევანს წავალ მარილზე,
მარილს მოვიტან ბროლსაო,
ჯერ დედას გადავუხვევი,
მერე – შვილსა და ცოლსაო.

harali, hari aralo,
arali, ari aralo,
tsutisopheli asea:
ghames dghe utenebia.
rats mtrobas dauktsevia,
sikvaruls ushenebia,
aghzevans tsaval marilze,
marils movitan brolsao,
djer dedas gadavekhvevi,
mere – shvilisa da tsolsao.

ორველა

Orovela

♩ = 60

8

♩ - რი - ა - რა - ლო
A - ri - a - ra - li

♩ - რა - ლო 5
a - ra - lo

ო - ჰო
O - ho

8

3

♩ - რა - ლო 5 ბი - ჭო
a - ra - li bi - cho

გე - ლა - ო
ge - la - o

ჰო
ho

8

♩ - რი - ა - რა - ლო 5

a - ri - a - ra - lo a - ra - lo

♩ - რი
a - ri

8

♩ - რა 5 - - - 3 - - - ლო
a - ra - - - - - - lo

6

♩ - - - -
a - - - -

ჰო
ho

რა - ლო 7
ra - lo

ა - რა - ლო 5
a - ra - lo

ა - რი - ა - რა - ლო
a - ri - a - ra - lo

ა - რა - - - ლი 5
a - ra - - - li

ა - რა -
a - ra -

ლო ა - რი - ა - რა - - - ლო 3
lo a - ri - a - ra - - - lo

ო.
ო.

ჰო
ho

გადი, გამოდი, გუთანო,
ღირღიტავ, ბანი უთხარო,
სახნის-საკვეთო, გაუსვი,
რომ კაჭაჭს ძირი უთხარო.

gadi, gamodi, gutano,
ghirghitav, bani utkharo,
sakhnis-sakveto, gausvi,
rom kachachs dziri utkharo.

ერთ ბედ ქვეშა ვართ, ლაბავ, მე და შენ,
წილად გვარგუნეს შავი მიწა ჩვენ,
ერთგულად ვჭიმოთ ჭაპანი ჩვენი,
უსიხარულოდ დავლიოთ დღენი.

ert bed kvesha vart, labav, me da shen,
tsilad gvargunes shavi mitsa chven,
ertgulad vchimot chapani chveni,
usikharulod davliot dgheni.

გუშინ შვიდნი გურჯანელნი

Gushin shvidni Gurdjanelni

Ad Libitum

გუ - შინ შვი - დნი გუ - რჯა - ნე - ღნი
Gu - shin shvi - dni gu - rja - ne - lni

გუ - შინ შვი - დნი
Gu - shin shvi - dni

გუ - რჯა - ნე - ღნი და
gu - rja - ne - lni da

♩ = 76

გუ - შინ შვი - დნი
Gu - shin shvi - dni

გუ - ი - უ - რჯა - ნე - ღნი და
Gu - i - u - rja - ne - lni da

გუ - შინ შვი - დნი   გუ - რჯა - ნე - ლნი
 Gu - shin shvi - dni   Gu - rja - ne - lni

1.2.3.4.

სა - ნა - დი - როდ   წა - სუ - ლი - კვნენ   ო.
 sa - na - di - rod   tsa - su - li - kvnen   o.

Ad Libitum

ე - სრო - ლა   ბე - რმა პა - - პა - მა   ე - სრო - ლა   ბე - რმა
 E - sro - la   be - rma pa - - pa - ma   E - sro - la   be - rma

პა - - - პა მა - ო. - - - - - - - - - - - -
 pa - - - pa ma o. - - - - - - - - - - - -

♩ = 76

ე - სრო - ლა ბე - რმა - ი - ა პა - პა - მა და 3

E - sro - la be - rma - i - a pa - pa - ma da

ანჰარებით

ე - სრო - ლა ბე - რმა პა - პა - მა

E - sro - la be - rma pa - pa - ma

შენელებით

ჯი - ხვი რქით გა - დმო - ე - კი - და ო.

ji - khvi rkit ga - dmo - e - ki - da o.

გუშინ შვიდნი გურჯანელნი
 სანადიროდ წასულიყვნენ,
 იქ მოეკლათ თეთრი ტახნი,
 ხორცი მოემრავლებინა.
 ჩვენ შვიდთა ძმათა ხევესურთა
 მთას მტერი გადმოგვეკიდა,
 შვიდთავ ვესროლეთ შვიდ-შვიდი
 არც ერთი არ მოეკიდა.
 ესროლა ბერმა ზაზამა,
 ჯიხვი რქით გადმოეკიდა.

gushin shvidni gurdjanelni
 sanadirod tsasulikvnen,
 ik moeklat tetri takhi,
 khortsi moemravlebina.
 chven shvidta dzmata khevsurta
 mtas mteri gadmogvekida,
 shvidtav vesrolet shvid-shvidi
 arts erti ar moekida.
 esrola berma papama,
 djikhvi rkit gadmoekida.

ბრძანა სოლომონ

Brdzana Solomon

Ad Libitum

♩ = 60

ვად თუ და ბრძანა, სოლომონ
 Vai tu da brdza-na, So - lo - mon

ბრძანა სოლომონ ბრძანა სოლო
 brdza - na So - lo - mon brdza - na So - lo -

მონ მევემან არიანარულა
 mon me - pe - man a - ri - a - ru - la

ლო, Ad Libitum უშველეთ
 lo, Vai tu da u - shve - let U - shve - let

უ - შვე - ლეთ   უ - შვე-ლეთ   უ - შვე - ლეთ   უ - შვე -

u - shve - let   u - shve - let   u - shve - let   u - shve -

ლეთ   უ - შვე - ლეთ   ქვრი -

let   u - shve - let   kvri -

1.2.3.

ვსა   ო - ბო - ლსა,   ა - რი -   ა - რუ-ლა -   ღო.

vsa   o - bo - lsa,   a - ri -   a - ru - la -   lo.

ვად, თუ და ბრძანა სოლომონ,
 ბრძანა სოლომონ მეფემან,
 უშველეთ, უშველეთ,
 უშველეთ ქვრივსა ობოლსა.
 ვად, თუ და ბრძანს თვალი,
 ბრძანს თვალი,
 ბრძანს თვალი აუხილეთო.
 ბრძანა სოლომონ.

vai, tu da brdzana solomon,
 brdzana solomon mepheman,
 ushvelet, ushvelet,
 ushvelet kvrivsa obolsa.
 vai, tu da brmas tvali,
 brmas tvali,
 brmas tvali aukhileto.
 brdzana solomon.

შაშვი-კაკაბი Shashvi Kakabi

♩ = 66

The first system of the musical score consists of three staves. The top staff is in treble clef with a key signature of two flats and a common time signature. It contains the melody with lyrics in Georgian: შა - შვი, კა - კა. The middle staff is also in treble clef with the same key signature and contains the lyrics: Sha - shvi, ka - ka. The bottom staff is in bass clef with the same key signature and contains a bass line. There are triplets marked with a '3' in the first two measures of the top staff.

ო
O

The second system of the musical score consists of three staves. The top staff continues the melody with lyrics: ბო შვი - ბე - ბე, and ends with a double bar line. The middle staff continues the lyrics: bi she - i - bne - no, and ends with a double bar line. The bottom staff continues the bass line. There are triplets marked with a '3' in the first measure of the top staff.

The third system of the musical score consists of three staves. The top staff continues the melody with lyrics: შა - შვი შა - შვი კა - კა ბო შვი - ბე - ბე, შა - შვი. The middle staff continues the lyrics: Sha - shvi sha - shvi ka - ka bi she - i - bne - no, Sha - shvi. The bottom staff continues the bass line. The system ends with a double bar line. There are triplets marked with a '3' in the first two measures of the top staff, and a quintuplet marked with a '5' in the third measure.

ახქარებით

მგა - ლო - მგა - ლო - ბე - ლი - ო, ა - ფრი - ნდა ქო - რი ა - ფრი - ნდა,
 mga - lo mga - lo - be - li - o, A - pri - nda ko - ri a - pri - nda,

ა - რა - გვი ჩა - ი - ნა - დი - რა, მცხე - თას და - ე - ცა დე - და - ლსა ა - ვჭა - ლას მტვე - რი ა - დი - ნა,
 a - ra - gvi cha - i - na - di - ra, Mtskhe - tas da - e - tsa de - da - lsa A - vcha - las mtve - ri a - di - na,

შა - შვი შა - შვი კა - - - კა - - -
 Sha - shvi ka - - - ka - - -

ბი შე - ი - ბნე - ნო,
 bi she - i - bne - no,

შა - შვი შა - შვი კა - კა - ბი შე - ი - ბნე - ნო,
 Sha - shvi sha - shvi ka - ka - bi she - i - bne - no,

შა - შვი მგა - ლო - მგა - ლო - ბე - ლი - ო.
 Sha - shvi mga - lo mga - lo - be - li - o.

შაშვი-კაკაბი შეიბნენ,
 შაშვი მგალობელიო.
 ომი ჰკონდათ მეტად ძნელი.
 შაშვმა აჯობა კაკაბსა,
 დილა იყო მშვენიერი.

shashvi-kakabi sheibnen,
 shashvi mgalobelio.
 omi hkondat metad dzneli.
 shashvma adjoba kakabsa,
 dila iko mshvenieri.

აფრინდა ქორი, აფრინდა,
 არავი ჩაინადირა,
 მცხეთას დაეცა დედალსა,
 ავჭალას მტვერი ადინა.
 შაშვი-კაკაბი შეიბნენ,
 შაშვი მგალობელიო.

aphrinda kori, apherinda,
 aragvi chainadira,
 mtskhetas daetsa dedalsa,
 avchalas mtveri adina.
 shashvi-kakabi sheibnen,
 shashvi mgalobelio.

შ ი ნ ა ა რ ს ი

ბებიაჩემი — მარო თარხნიშვილი	5		
ანდამატური ძალით ნამღერი	19		
ქართული სიმღერის დედაბოძი (ინგლისურ ენაზე)	34		
დიამბეგს ქალი მოსტაცეს	36	Diambegs kali mostatses	36
კახური მრავალჟამიერი	39	Kakhuri Mravalzhamieri	39
გლეხის ჩივილი	43	glekhis chivili	43
თამარის ქოშო	45	Tamaris Kosho	45
ჩავუხტეთ ბარათაშვილსა	48	Chavukhtet Baratashvilsa	48
მრავალჟამიერ ციციანთებური	49	Mravalzhamier Tsitsianteburi	49
ყველა სდუმდა	50	Kvela sdumda	50
ქართლური მრავალჟამიერი	52	Kartluri Mravalzhamieri	52
წავალ და წავალ	54	Tsaval da tsaval	54
ატენის ღვინოვ	56	Atenis ghvinov	56
ბიჭო, მამალმა იყივლა	60	Bicho, mamalma ikivla	60
მამ, გამარჯვება, ტკბილო სიცოცხლეც	62	Mash gamardjveba, tkbilo sitsotskhlev	62
პატარა საყვარელო	65	Patara sakvarelo	65
ქართველო, ხელი ხმალს იკარ	67	Kartvelo, kheli khmals ikar	67
მგზავრული	69	Mgzavruli	69
ქართლური ფერხული	70	Kartluri perkhuli	70
მოდო, აქ დაჯექ, ქალო	72	Modi, ak dadjek, shvilo	72
თამარ ქალო	73	Tamar kalo	73
დაიგვიანეს	77	Daigvianes	77
ძმაო, რა სჯობდა	80	Dzmao, ra sdjobda	80
ლაშქრული	84	Laskruli	84
გარეკახური საცეკვაო	87	Garekakhuri satsekvaio	87
გლესავ და გლესავ, ნამგალო	88	Glesav da glesav, namgalo	88
შენ ხარ ვენახი	90	Shen khar Venakhi	90
ზამთარი	91	Zamtari	91
მოდით, შვილნო, აქ მოგროვდით	96	Modit, shvilno, ak mogrovdit	96
ბერიკაცი ვარ	98	Berikatsi var	98
წაიყვანეს თამარ ქალი	101	Tsaikvanes Tamar Kali	101
კახური მგზავრული	103	Kakhuri mgzavruli	103
ბატონო, თავი მანებე	105	Batono, tavi manebe	105
სოფლელი გლეხის შვილი ვარ	107	Sopleli glekhis shvili var	107
გარეკახური მუშური	110	Garekakhuri mushuri	110
ძლიერ სტიროდა	112	Dzlier stiroda	112
ოქროს დიელო	113	Okros dielo	113
მე რეგვენმა პატარძალმა	114	Me regvenma patardzalma	114
გოგიასა, გოგიასა	116	Gogiasa, Gogiasa	116
გარეკახური მრავალჟამიერი	117	Gare Kakhuri Mravalzhamieri	117
ლამის მეხრე	122	Ghamis mekhre	122
კახური ნანა	123	Kakhuri nana	123
მუმლი მუხასა	124	Mumli Mukhasa	124
ქართლური მუშური	125	Kartluri mushuri	125
შევკრათ წითელი	127	Shevkrat tsiteli	127
ჭონა	129	Chona	129
კალოსპირული	132	Kalospiruli	132
ვისია ქალი ლამაზი	134	Visia kali lamazi	134
ურმული	135	Urmuli	135
ოროველა	137	Orovela	137
გუშინ შვიდნი გურჯანელნი	139	Gushin shvidni Gurdjanelni	139
ბრძანა სოლომან	142	Brdzana Soloman	142
შაშვი კაკაბი	144	Shashvi Kakabi	144

